

**GENÇLERDE SİGARADAN KORUNMA KONUSUNDA BİR MÜDAHALE
PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hafize FİLİZ

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Halk Sağlığı Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

Danışman: Doç.Dr.Gönül DİNÇ

Mayıs 2007

ÖZET

Sigara kullanımı, Dünya'da ve Türkiye'de erken ölümlerin önlenabilir en önemli nedenidir. Adölesan çağ çocuklarda sigara içme oranı dünya çapında artmış ve sigarayı deneme yaşı çok küçük yaşlara düşmüştür. Randomize kontrollü bu çalışmada akran eğitimi programının sigara konusundaki bilgi düzeyi ve sigara içme davranışı üzerindeki etkisini değerlendirmek amaçlanmıştır.

Araştırma Balıkesir Kent Merkezinde, 2 girişim ve 2 kontrol grubundan oluşan 4 İlköğretim Okulunda yürütülmüş olup, bu okullarda eğitim öğretim gören 5.,6.,7., ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşan toplam 898 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma grubundaki öğrencilere girişim öncesi anketi uygulanmıştır. Öğrencilerden akran eğitimcisi olarak çalışmak isteyen gönüllü öğrencilere sigara konusunda eğitim verilmiştir. Akran eğitimcilerinin eğitiminden 2,5 ay sonra tüm öğrencilere girişim sonrası anket uygulanmıştır. Veriler SPSS for Windows 10.0 istatistik paket programında değerlendirilmiş, analizlerde ki kare testi, bağımlı gruplarda ki kare testi (Mc Nemar), kovaryans analizi, eşleştirilmiş gruplarda t testi ve Kappa istatistiği kullanılmıştır.

Girişim grubunda yer alan öğrencilerin % 22.6'sı akranlarının kendilerine sigara konusunda eğitim verdiğini belirtmişlerdir.

Akran eğitimi uygulanan grupta girişim öncesi sigara konusunda bilgi puanı 8.64 ± 2.28 olup bu veri girişim sonrasında 9.15 ± 1.94 ($p=0.001$) olmuştur. Kontrol grubunda girişim öncesi sigara konusunda bilgi puanı 8.95 ± 2.05 olup, bu veri girişim sonrasında 9.22 ± 2.00 ($p=0.001$) olmuştur. Girişim öncesinde kontrol grubunun bilgi puanı girişim grubuna göre daha yüksekken, girişim programı sonrasında girişim ve kontrol grubu arasında bulunamamıştır. Bilgi puanı artışının girişim grubunda kontrol grubuna göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0.08$, kovaryans analizi). Girişim grubunun, girişim öncesi ve girişim sonrası toplam bilgi puanı fark ortalaması 0.51 ± 2.2 'dir ($p=0.001$).

Kontrol grubunda halen sigara içenlerin oranı girişim öncesinde %0.5 iken girişim sonrasında %0.9 olmuştur. Girişim grubunda halen sigara içenlerin oranı girişim öncesinde %2.5 iken girişim sonrasında %1.7'ye düşmüştür.

Araştırmanın sonuçları akran eğitimi programının sınırlı da olsa öğrencilerin sigara konusunda bilgi düzeyi üzerinde etkili olduğunu ve sigara içme davranışı üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu konuda uzun izlem dönemi olan akran eğitimi programlarının yürütülmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Sigara içme, bilgi, sigara içme davranışı, akran

SUMMARY

Smoking is one of the important cause of premature deaths in the world. Smoking prevalence of adolescents is quite high. Smokers start smoking when they are young. This randomised controlled interventional study carried out to evaluate the effect of a peer education programme on knowledge about smoking and on smoking behaviour.

The study was carried out in 4 primary schools (2 intervention schools, 2 control schools). Totaly 898 students who were attending level 5, level 6, level 7 and level 8 were included to the study. Peer students were selected and had an education on smoking. Peer students had given the education to their peers. A questionnaire was filled by the students before and after the intervention. Data were analysed using SPSS for Windows®. The χ^2 test and Mc Nemar test, analysis of covariance, paired t test and Kappa statistics were used for data analysis.

22.6% of the intervention group stated that they had an education from their peers.

The mean knowledge score on smoking of the intervention group was 8.64 ± 2.28 before the intervention while it was obtained as 9.15 ± 1.94 ($p=0.001$) after the intervention. Control group's mean knowledge score on smoking was found to be 8.95 ± 2.05 for preintervention period and it was found to be 9.22 ± 2.00 ($p=0.001$) for the post intervention period. Preintervention mean knowledge score of the control group was higher compared to intervention group while there was no statistically significant difference at post intervention period. The increase of the mean knowledge score on smoking of the intervention group was higher compared to control group ($p=0.08$). Smoking prevalence of the control group was 0.5% for the preintervention period while it was 0.9% for the postintervention period. Smoking prevalence of the intervention group was 2.5% for the preintervention period while it was 1.7% for the postintervention period.

It was concluded that peer education programme slightly effective on knowledge score on smoking and on smoking behaviour. We recommend that the interventional studies which have longer follow up period can be more useful to evaluate the effect of the peer education programmes on smoking.

Key words: Smoking, knowledge, smoking behaviour, peer

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	V
SUMMARY	VI
TEŞEKKÜR	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
TABLolar DİZİNİ	XIII
BÖLÜM I	
1. GİRİŞ, GENEL BİLGİLER, AMAÇ	1
1.1 GİRİŞ	1
1.2 GENEL BİLGİLER	3
1.2.1 Sigara	3
1.2.2 Dünyada Sigara Epidemiyolojisi	3
1.2.2.1 Dünyada Sigara İçme Yaygınlığı	3
1.2.2.2 Dünyada Sigara Morbiditesi	6
1.2.2.3 Dünyada Sigara Mortalitesi	7
1.2.3 Türkiye’de Sigara Epidemiyolojisi	8
1.2.3.1 Türkiye’de Sigara İçme Yaygınlığı	8
1.2.3.2 Türkiye’de Sigara Morbiditesi	11
1.2.3.3 Türkiye’de Sigara Mortalitesi	11
1.2.4 Gençlerde Sigara Epidemiyolojisi	12
1.2.4.1 Dünyada Gençlerde Sigara Epidemiyolojisi	12
1.2.4.2 Türkiye’de Gençlerde Sigara Epidemiyolojisi	13
1.2.5 Gençlerde Sigara Kullanımına Başlama Nedenleri	14
1.2.6 Gençlerde Sigara Kontrolüne Yönelik Yapılan Çalışmalar	15
1.2.7 Girişim Tipleri ve Genel Sonuçları	17
1.3 AMAÇ	18

	Sayfa
BÖLÜM II	
2. GEREÇ VE YÖNTEM	19
2.1 Program Değerlendirme	
2.2 Araştırma Bölgesi	19
2.3 Araştırmanın Tipi	20
2.4 Araştırmanın Evreni ve Örneği	20
2.5 Veri Toplama	25
2.5.1 Eğitim Öncesi Anketi	25
2.5.2 Eğitim Sonrası Anketi	26
2.6 Gönüllü Akran Öğrencilerin Seçimi ve Eğitimi	26
2.7 Eğitim Faaliyetleri	26
2.8 Araştırmanın Değişkenleri	27
2.8.1 Bağımlı Değişkenler	27
2.8.2 Bağımsız Değişkenler	28
2.8.3 Olası Karıştırıcı Faktörler	28
2.9 Verilerin Analizi	29
2.10 Araştırmanın Sınırlılıkları	29
2.11 Araştırma Süreci	31
BÖLÜM III	
3. BULGULAR	32
3.1 Girişim ve Kontrol Gruplarının Tanımlayıcı Özellikleri	32
3.2 Girişim ve Kontrol Gruplarının Eğitim Öncesi ve Eğitim Sonrası Bilgi Düzeylerinin Dağılımları	42
3.2.1 Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Öncesi Dönemde Sigarayla İlgili Bilgi Sorularını Bilme Düzeylerinin Dağılımı	44
3.2.2 Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Sonrası Dönemde Sigarayla İlgili Bilgi Düzeylerinin Dağılımı	45
3.2.3 Girişim ve Kontrol Gruplarının Bilgi Puanı Ortalamaları	47

		Sayfa
3.3	Girişim Grubundaki Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünenler İle Yeterli Eğitim Almadığını Düşünenlerin Girişim Öncesi ve Sonrasındaki Bilgi Düzeylerinin Dağılımı	48
3.4	Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Sonrası Dönemde Yaşam Boyu Sigarayı Deneme Durumu, Sigara İçme ve Sigarayı Kullanma Davranışlarının Durumları	52
3.5	Girişim Yapılan Okullarda Öğrencilerin Akran Eğitimi Programı İle İlgili Görüşleri ve Deneyimleri	56
3.6	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Sonrası Görüş ve Deneyimleri	59
3.7	Akran Eğitimsi Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri ve Sigara Deneme ve İçme Durumlarının Dağılımı	60
	BÖLÜM IV	
4.	TARTIŞMA	69
4.1	Girişim Öncesi Dönemde Girişim ve Kontrol Gruplarının Sigara Konusundaki Bilgi Düzeyleri	69
4.2	Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Sonrası Dönemde Sigarayla İlgili Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması	72
4.3	Girişim ve Kontrol Gruplarında Sigarayı Deneme Durumlarının ve Yaş Ortalamalarının Karşılaştırılması İle Sigara İçme Durumlarının Karşılaştırılması	76
4.4	Akran Eğitimsi Olan Öğrencilerin Özelliklerinin İncelenmesi	78

	Sayfa
BÖLÜM V	
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
5.1 SONUÇLAR	79
5.2 ÖNERİLER	81
KAYNAKLAR	83
EKLER	
EK – 1. Girişim Öncesi Anketi	93
EK – 2. Girişim Sonrası Anketi	106
EK – 3. Eğitim Materyalleri	118
ÖZGEÇMİŞ	119
ARAŞTIRMA İZİN FORMU	120

ŞEKİLLER DİZİNİ

		Sayfa
Şekil 1	Araştırmanın Evreni ve Örneği	22

TABLULAR DİZİNİ

		Sayfa
Tablo 1	Dünya Genelinde Sigara İçiminin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı 1995	4
Tablo 2	Ülkelere Göre 2005 Yılı Günlük Sigara İçme Sıklığı	5
Tablo 3	A.B.D'de Sigara İle Bağlantılı Hastalıklardan Ölümlerin Sigaradan Kaynaklanma Yüzdeleri (1985)	8
Tablo 4	Türkiye'de Değişik Çalışma Sonuçlarına Göre Erişkinlerde Sigara İçme Sıklıkları	10
Tablo 5	Avrupa Ülkelerinde 15 Yaşındaki Gençlerin Sigara İçme Sıklığı	12
Tablo 6	Türkiye'de Değişik Çalışma Sonuçlarına Göre Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sigara İçme Sıklıkları	13
Tablo 7	Araştırmaya Katılan Okulların Şube ve Öğrenci Sayısı İle Örneğe Dahil Edilen Şube ve Öğrenci Dağılımı	20
Tablo 8	Araştırmanın Evreni ve Örneği	23
Tablo 9	Girişim ve Kontrol Gruplarının Olası Minimum ve Maksimum Toplam Bilgi Puanı Dağılımları	28
Tablo 10	Araştırma Süreci	31

		Sayfa
Tablo 11	Girişim ve Kontrol Gruplarının Yaş Ortalaması ve Standart Sapması	32
Tablo 12	Girişim ve Kontrol Gruplarının Cinsiyet Dağılımı	32
Tablo 13	Girişim ve Kontrol Gruplarının Sınıf Dağılımı	33
Tablo 14	Girişim ve Kontrol Gruplarının Aile Tipi Dağılımı	33
Tablo 15	Girişim ve Kontrol Gruplarının Anne ve Baba Eğitiminin Dağılımı	34
Tablo 16	Girişim ve Kontrol Gruplarının Ev Yaşam Koşulları İle İlgili Bazı Bilgilerin Dağılımı	35
Tablo 17	Girişim ve Kontrol Gruplarının Evlerinde Bulunan Bazı Dayanıklı Tüketim Malları ile İlgili Bilgilerin Dağılımı	36
Tablo 18	Girişim ve Kontrol Gruplarının Anne Çalışma Durumu ve Babanın Yaptığı İşe Göre Belirlenen Sosyal Sınıf Dağılımı	37
Tablo 19	Girişim ve Kontrol Gruplarının Anne ve Babalarının Sigara İçme ve Okulda Öğretmenlerini Sigara İçerken Görme Durumlarının Dağılımı	38
Tablo 20	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi Dönemde Sigara İle İlgili Durumlarının Dağılımı	39

		Sayfa
Tablo 21	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi Sigarayı Deneme Yaş Ortalamaları ve Standart Sapması	39
Tablo 22	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi Sigarayı Deneme Durumlarının Dağılımı	40
Tablo 23	Girişim Öncesi Dönemde Girişim ve Kontrol Gruplarının Sigara İçme Durumu	41
Tablo 24	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Dönemde Bilgi Sorularını Bilme Dağılımları	42
Tablo 25	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Toplam Bilgi Puanı Durumu	47
Tablo 26	Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Girişim Grubu İçinde Akran Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünen ve Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Bilgi Puanı Sorularını Bilme Durumu Dağılımı	48
Tablo 27	Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Girişim Grubu İçinde Akran Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünenler ile Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Toplam Bilgi Puanı Durumu	51
Tablo 28	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Sonrası Dönemde Yaşam Boyu Sigarayı Deneme Durumlarının Dağılımı	52
Tablo 29	Girişim Grubunun Girişim Öncesi ve Girişim Sonrasında Sigarayı Kullanma Davranışı	53

		Sayfa
Tablo 30	Kontrol Grubunun Girişim Öncesi ve Girişim Sonrasında Sigarayı Kullanma Davranışı	54
Tablo 31	Girişim Sonrası Dönemde Girişim ve Kontrol Gruplarının Sigara İçme Durumu	55
Tablo 32	Girişim Yapılan Okullardaki Öğrencilerin Akran Öğrencilerden Alınan Eğitim Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı	56
Tablo 33	Girişim Yapılan Okullarda Akran Eğitimcilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünen ve Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Eğitim İle İlgili Düşüncelerinin Dağılımı	57
Tablo 34	Girişim Grubunun Girişim Öncesi ve Sonrası Dönemde Sigara ile ilgili Eğitim Çalışmalarında Aktif Olarak Yer Almak İsteyip İstemediklerinin Dağılımı	58
Tablo 35	Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Sonrası Dönemde Öğretmenlerinin Sigara İçme Davranışını Algılama ve Sigara İle İlgili Eğitim Yapılmasını İsteyip İstememe Durumlarının Dağılımı	59
Tablo 36	Akran Eğitimcisinin Yaş ve Girişim Öncesi Sigarayı Deneme Yaşı Ortalaması ve Standart Sapması	60
Tablo 37	Akran Eğitimcisi Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıflardaki Öğrenci Sayısı ve Aile Türlerinin Dağılımı	61

		Sayfa
Tablo 38	Akran Eğitimcilerinin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Dağılıımı	62
Tablo 39	Akran Eğitimcilerinin Ev Yaşam Koşulları ve Bazı Dayanıklı Tüketim Malları İle İlgili Bilgilerinin Dağılıımı	63
Tablo 40	Akran Eğitimcilerin Anne Çalışma Durumu ve Babanın Çalışma Durumuna Göre Sosyal Sınıf Dağılıımı	64
Tablo 41	Akran Eğitimcilerinin Anne ve Baba Sigara İçme Durumu ve Okulda Öğretmenlerini Sigara İçerken Görme Durumlarının Dağılıımı	65
Tablo 42	Akran Eğitimcisinin Sigara Deneme Durumlarının Dağılıımı	66
Tablo 43	Akran Eğitimcisinin Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Sigara İçme Durumlarının Dağılıımı	67
Tablo 44	Akran Eğitimcisinin Girişim Öncesi ve Girişim Sonrasında Sigara İle İlgili Davranışlarının Dağılıımı	68

BÖLÜM I

1. GİRİŞ, GENEL BİLGİLER, AMAÇ

1.1 GİRİŞ

Sigara kullanımı, Dünya’da ve Türkiye’de erken ölümlerin önlenabilir en önemli nedenidir (1). Dünya nüfusunun 1.1 milyarı sigara içmektedir. Yani sigara içenler, yetişkin yaştaki dünya nüfusunun yaklaşık 1/3’ ünü oluşturmaktadır (2). Dünyada halen her yıl 4 milyon kişi sigara nedeniyle ölmektedir. Sigara tüketiminin günümüzdeki gibi devam etmesi halinde 2025 yılında dünyada sigara nedeniyle 10 milyon kişinin öleceği ve bu ölümlerin %70’inin gelişmekte olan ülkelerde olacağı tahmin edilmektedir (3). Ölümlerin erken erişkin yaş grubunda görülmesi bu durumu daha da önemli kılmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sigaraya bağlı ölümlerin 35-69 yaş grubunda meydana geldiğini ve insan yaşamında 20-25 yıllık kayıplara yol açtığını bildirmiştir (4).

Gelişmiş ülkelerde sigara içme sıklığı erkeklerde %30-50, kadınlarda ise %20-40 arasında değişmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise erkeklerdeki oran yaklaşık aynı iken, kadınlarda %2-10 arasında değişmektedir (5). Gelişmiş ülkeler, sigara ve sağlık arasındaki ilişkinin ortaya konduğu 1950-1965 dönemini takiben etkili sigara bırakma yöntemleri ve mücadele stratejilerini uygulayarak toplumdaki sigara tüketimini önemli oranlarda düşürmüşlerdir (1). Bir analize göre gelişmiş ülkelerde sigara kullanımı yılda %1-1.5 azalırken, gelişmekte olan ülkelerde yılda %2 oranında artmaktadır. 1974 ile 1985 arasında Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) erkeklerde sigara içme oranı %43.4’den %33’e, İngiltere’de %52.0’den %36.0’ya, Norveç’te %54.0’den %40.3’e düşürülebilmektedir. Sigara ile ilgili programları olmayan ülkelerde ise durum daha da kötüleşmekte her geçen yıl sigara içenlerin oranı artmaktadır (6).

Türkiye kişi başına sigara tüketiminde Avrupa ülkeleri arasında Yunanistan’dan sonra ikinci sıradadır. 1976’da kişi başı sigara tüketimi oranı 1.8

iken, 1984'te 2.7 olmuştur (5). 1988 yılında PİAR'ın yaptığı araştırmaya göre toplumumuzda 15 yaş üstü erkeklerin %62.8'i, kadınların %24.3'ü ve tüm nüfusun ise %43.6'sı sigara içmektedir (7). Ülkemizde sigara içme yaygınlığı ile ilgili yapılmış araştırmalar daha çok bölgesel niteliktedir. 2002 yılında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre 15 yaş üzeri nüfusta sigara içme prevalansı %35.8 olarak bulunmuştur (8).

Türkiye'de ise diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi sigara ile mücadelenin çağdaş stratejileri yeterince uygulanmamaktadır. Ülkemizde sigara konusundaki örgün ve yaygın eğitimin zayıf ve pasif içiciliğin yaygın olduğu, tütün kullanımının kontrolüne ilişkin yasal mevzuat bulunmasına rağmen ilgili mevzuat hükümlerine yeterince uyulmadığı, çocuklar ve yetişkinlerin reklam panoları, yazılı medya ve televizyon programları ile sigara reklamlarına maruz kaldığı görülmektedir (1, 9).

1950'li yıllarda çoğunlukla sigara içmeye 18 yaşından sonra başladığı düşünülürken, son yıllarda kabul gören görüş bu alışkanlığın %40 oranında 15-19 yaşlarında başlamış olduğudur (10). 2001 yılında dokuz ilde yürütülen çok merkezli bir araştırmada ilköğretim öğrencileri arasında yaşamları boyunca en az bir kez sigara kullananların oranının %16.1, ortaöğretim öğrencilerinin %55.9 olduğu saptanmıştır. Ayrıca ortaöğretim öğrencilerinde sigara kullanımı %45.9 – 63.8 arasında değişmektedir (11). Mersin, Diyarbakır, Eskişehir ve Denizli'de yapılan araştırmalarda ortaöğretim öğrencileri arasında sigara içme oranı sırası ile %10.1, %14.8, %16.8 ve %30'dur (12-15). Bu nedenle sigara ile mücadeleye öncelikle ilköğretim düzeyinden başlamak gerekmektedir.

İnteraktif akran eğitimlerinin, interaktif olmayan didaktik öğretmenler ya da araştırmacılar tarafından yürütülen ders programlarından daha etkili olduğu bildirilmektedir. 13-15 yaş grubu üzerinde 120 araştırmayı kapsayan bir derleme çalışması gösteriyor ki 7 ve 9. sınıfları içeren çocuklarda interaktif yani akran liderliğindeki programlar, öğretmen liderli programlara göre daha fazla başarılıdır. Tütün, alkol vb. maddelere karşı koruma üzerine öğretmen liderli çalışmalar ile akran liderliğindeki çalışmalar arasında %8.5'lik bir fark bulunmuştur (16, 17).

Sigara ile ilgili yapılan sağlık eğitimi çalışmalarında akran eğitimi giderek ön plana çıkmaya başlamıştır. Akran eğitimi, sağlık üzerine pozitif verim elde etmek amacıyla spesifik bir toplumun yeleri arasında bilgi paylaşım işlemidir (18). Günümüzde başarılı bir davranış değiştirme stratejisi olan akran eğitimi sosyal öğrenme teorisi gibi birçok önemli davranışsal teori üzerine kurulmuştur. 1990'lardan bu yana akran eğitimi genç insanlar arasında sağlığın geliştirilmesi konusunda popüler bir yöntem haline gelmiştir (19).

1.2 GENEL BİLGİLER

1.2.1 Sigara:

Sigara, zehirli bir bitki olan tütünün ince bir kağıt içine sıkıştırılarak sarılmış halidir. Sigara 43'ünün kansere neden olduğu bilinen 4.000 kimyasal madde içerir (20). En tehlikeli maddeler; nikotin, karbonmonoksit ve katrandır. Sigara içme oldukça yaygın bir bağımlılık çeşididir.

1.2.2 Dünyada Sigara Epidemiyolojisi:

1.2.2.1 Dünyada Sigara İçme Yaygınlığı:

Sigara, çeşitli hastalıkların mortalite ve morbiditesinde önemli bir etken olduğu ileri sürülen bir halk sağlığı sorunudur. Dünyada yetişkin nüfustan yaklaşık 1 milyar 250 milyon kişi sigara içmektedir. Erkeklerde içicilik, gelişmiş ülkelerde %35, gelişmekte olan ülkelerde %50 düzeyindedir. Kadınlarda içicilik ise gelişmiş ülkelerde %24, gelişmekte olan ülkelerde ise %7 düzeyindedir (21). Ancak çoğu gelişmekte olan ülkede kadınlarda sigara içme hızlarının yıllara göre arttığı bildirilmektedir.

2025 yılında sigara içen kişi sayısının 1 milyar 600 milyon kişiye ulaşacağı tahmin edilmektedir. En önemli "nlenebilir" hastalık ve ölüm nedenlerinden biri olan sigara alışkanlığına karşı gelişmiş ülkelerde 1970'lerin

başından beri yürütülen etkili kampanyalarla olumlu sonuçlar alınmaya başlanmıştır. ABD’de sigara kullanımı erişkin nüfusta %41’den %29’a düşmüştür. Gelişmiş ülkelerde sigara içme sıklığının azalmasına paralel olarak, uluslararası sigara tekelleri gelişmiş ülkelerde daralan pazarlarını geliştirmekte olan ülkelere yayma stratejisini benimsemişlerdir (22, 23).

1998 verilerine göre dünyada en çok sigara tüketen beş ülke Çin (1643 milyar), ABD (451 milyar), Japonya (328 milyar), Rusya (258 milyar), Endonezya (215 milyar) olarak sıralanmaktadır (24).

Tablo 1. Dünya Genelinde Sigara İçiminin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı 1995 (25)

YAŞ GRUPLARI	ERKEK	KADIN
	n=921*	n=236*
	%	%
15-19	33	5
20-29	42	12
30-39	57	15
40-49	58	15
50-59	51	12
60+	40	11
Bütün Yaşlar	47	12

*Sayılar milyon ile ifade edilmektedir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi dünya genelinde erkeklerde tüm yaş gruplarında sigara içme sıklığı kadınlardan daha yüksektir. Erkeklerde en yüksek sigara içme sıklığı 40-49 yaş grubunda, kadınlarda ise 30-49 yaş grubundadır.

Tablo 2. Ülkelere Göre 2005 Yılı Günlük Sigara İçme Sıklığı (26)

ÜLKE	ERKEK	KADIN
	%	%
Türkiye	43	15
Almanya	31	23
İngiltere	29	28
Avusturya	41	40
Rusya Federasyonu	65	22
Danimarka	29	24
Finlandiya	23	18
Fransa	31	23
Britanya (Birleşik Krallık)	29	28
İzlanda	20	20
Hollanda	32	28
İtalya	29	16
Gürcistan	51	4
Malta	29	21
İsveç	15	19
Norveç	26	24
Polonya	38	24
Romanya	40	18
Kırgızistan	51	5
Özbekistan	19	1

Avrupa bölgesinde 2002 yılında sigara içme sıklığı erkeklerde %40.9, kadınlarda %17.8 iken, 2005 yılında bu oran erkeklerde %40, kadınlarda ise %18.2 olmuştur. Avrupa bölgesinde 2002-2005 yılları arasında erkeklerde düşme gösterirken, kadınlar da yükselmiştir (26).

Tablo 2'de görüldüğü gibi İzlanda dışındaki bütün ülkelerde sigara içme sıklığı erkeklerde kadınlardan daha yüksektir. Gürcistan, Kırgızistan, Özbekistan gibi Doğu Ülkelerinde ise kadınlarla erkekler arasındaki sigara içme sıklığı arasında yüksek farklar bulunmaktadır.

DSÖ verilerine göre dünyada sigara içme alışkanlığı yılda %7.1'lik artış göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde bu oran azalma eğilimi gösterirken, gelişmekte olan ülkelerde sigara kullanımının yıllar içinde arttığı bildirilmekte ve bu artış özellikle kadınlar da dikkati çekmektedir (27).

1.2.2.2 Dünyada Sigara Morbiditesi:

Sigara akciğer, larenks, özefagus, ağız boşluğu, mesane kanserleri, kronik bronşit, amfizem, koroner arter hastalığı ve serebrovasküler olaylar gibi birçok hastalık içinde nedensel bir faktör olarak tanımlanmıştır (28-31). Yapılan araştırmalarda tüm koroner kalp hastalıklarının %21'i, tüm kanserlerin %30'u sigara ile ilişkili bulunmuştur (27, 32, 33). Sigara her üç kanser ölümünün birinden, akciğer kanserlerininse neredeyse tamamından sorumludur (34). Sigara ve akciğer kanseri arasındaki ilişki, dünya çapındaki epidemiyolojik çalışmalarla kanıtlanmıştır. Akciğer kanserlerinin %80-90'ı, sigara içenlerde ortaya çıkmaktadır. Sigara kadınlar da %75 erkekler %90 akciğer kanserinden sorumludur (35). Sigara içenlerde akciğer kanseri gelişim riski, hiç sigara içmemişlere göre 10-65 kat artmaktadır (36).

1.2.2.3 Dünyada Sigara Mortalitesi:

Dünyada her yıl 4 milyon kişi sigara nedeniyle ölmektedir. Dünyada her yıl yaklaşık 50 milyon ölüm gerçekleştiği dikkate alındığında, sigaranın ölümler içindeki payının önemi anlaşılmaktadır.

Uzmanlar 1950 yılından bugüne kadar olan ölümleri inceleyerek 2050 yılına kadar sigaraya bağlı ölüm sayıları konusunda tahminler geliştirmişlerdir. Eldeki verilere göre 1950-1975 yılları arasındaki 25 yıllık sürede dünyada sigaraya bağlı ölümlerin sayısı 10 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Bu sayı 1975-2000 yılları arasındaki 25 yıllık sürede 50 milyon olduğu tahmin edilmektedir.

İleriye dönük tahminlerde ise sigara içme alışkanlığının günümüzdeki düzeyde sabit kalacağı varsayıldığında 2000/2025 yılları arasında 120 milyon, 2025-2050 yılları arasındaki 25 yıllık sürede ise 250 milyon insanın sigara nedeniyle öleceği hesaplanmaktadır. Bir başka ifade ile 1950 ile 2050 yılları arasındaki 100 yıllık dönemde toplam olarak 430 milyon kişi sigaraya bağlı nedenlerden ölmüş olacaktır (37).

Sigaranın mortalite üzerindeki etkisi, ölüm hızları üzerindeki etkileri ile değerlendirildiğinde; sigara içmeyen bireylerde yıllık ölüm hızı yüzde 7 iken, buna karşın günde 35 adet sigara içenlerde yüzde 315 olduğu bir çalışmada gösterilmiştir (27, 32, 33).

1985 yılında ABD’de yapılan bir çalışmada sigara ile bağlantılı hastalıklarda sigaraya bağlı ölümlerin payı değerlendirildiğinde ölüm yüzdelerinin yüksekliği dikkati çekmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. A.B.D’de Sigara İle Bağlantılı Hastalıklardan Ölümlerin Sigaradan Kaynaklanma Yüzdeleri (1985) (38, 39)

ÖLÜM NEDENİ	Sigaraya Bağlı Ölüm Yüzdesi	
	ERKEK	KADIN
	%	%
Koroner Kalp Hastalığı (35-64 Yaş)	45	41
(65+ Yaş)	21	12
Serebrovasküler Hastalık: (35-64 Yaş)	51	55
(65+ Yaş)	24	6
Akciğer Kanseri	90	79
Ağız, Dudak, Yutak Kanserleri	92	61
Gırtlak Kanseri	81	87
Yemek Borusu Kanseri	78	75
Pankreas Kanseri	29	34
Mesane Kanseri	47	37
Böbrek Kanseri	48	12
Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı	84	79

1.2.3 Türkiye’de Sigara Epidemiyolojisi:

1.2.3.1 Türkiye’de Sigara İçme Yaygınlığı:

Sigara kullanımı ülkemizde önemli bir halk sağlığı sorunudur (40). 1988 yılında PİAR’ın yaptığı araştırmaya göre toplumumuzda 15 yaş üstü erkeklerin %62.8’i, kadınların %24.3’ü ve tüm nüfusun ise %43.6’sı sigara içmektedir. Bu çalışmada sigara içme ölçütü paket taşıma olarak alınmıştır. Bu nedenle sigara içme düzeyinin çalışmada ifade edilenlerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Aynı çalışma sigara içmeyenlerin %14’ünün bir dönem sigara içip bıraktıklarını göstermiştir (7).

Kamuoyu araştırması düzeyinde ikinci bir çalışma 1993 yılında yapılan BİGTAŞ araştırmasıdır. Bu çalışmada 20 yaş üzerinde erkeklerde %57.8, kadınlarda %13.5 ve ortalama %33.6 olarak bulunmuştur. En yüksek sigara içme sıklığı %39 ile Trakya bölgesinde, en düşük sigara içme sıklığı ise %29 ile Güneydoğu Anadolu bölgesindedir. Aynı çalışmada sigara içme sıklığı köyde oturanlar arasında %29.1, kentte oturanlar arasında ise %36.9 olarak tespit edilmiştir (41, 42). Büyük miktarlarda tütün üretiminin yapıldığı ülkemizde tütüne ekonomik ilginin fazla olması, sigara ile mücadelede çelişki yaratmaktadır (27).

Tablo 4. Türkiye’de Değişik Çalışma Sonuçlarına Göre Erişkinlerde Sigara İçme Sıklıkları

Araştırmacı	Çalışma Yaşı	Çalışma Grubu	Yer	Yıl	Sigara İçme Sıklığı (%)	
					Erkek	Kadın
Ertem G ve ark. (43)	Yetişkinler	Genel	İstanbul	1986	53.1	8.7
Kocabaş A ve ark. (44)	20 yaş üstü	Genel	7 il	1991	56.2	26.6
Çan G ve ark. (45)	15 yaş üstü	Genel	Trabzon	1998	59.1	24.9
Ergüder T. (46)	18 yaş üstü	Genel	Elazığ	1998	52.9	13.4
Bilir N. ve ark. (5)	Yetişkinler	Sanatçılar	Ankara	1996	53.3	40.0
Bilir N. ve ark. (5)	Yetişkinler	Milletvekilleri	Ankara	1996	26.3	33.3
Bilir N. ve ark. (5)	Yetişkinler	Gazeteciler	Ankara	1996	67.8	57.8
Seyfikli Z ve ark. (47)	Yetişkinler	Ev kadınları	Sivas	1997	-	19.0
Emri S ve ark. (8)	15 yaş üstü	Genel	13 il merkezi	2002	50.9	25.5
Dedeoğlu N ve ark. (6)	Yetişkinler	Doktorlar		1993	51.0	49.0
Türkiye Tütün Enstitüsü (6)		Genel		1997	51.0	49.0
Türk Psikologlar Derneği Araştırması (11)	15 yaş ve üzeri	Genel		2002	57.2	28.4

Tablo 4’te görüldüğü üzere ülkemizde daha küçük ölçekli hem genel toplumumuz hem de farklı meslek ve yaş grupları üzerinde yürütülen çalışmalarda sigara içme sıklığının erkeklerde daha yüksek olduğu tespit

edilmiştir. Kadınlar üzerinde yapılan çalışmalarda ise özellikle daha üst sosyoekonomik sınıfta yer olan kadınların sigara içme sıklığının daha yüksek olduğu görülmektedir.

DSÖ tahminlerine göre ise 2000 yılında ülkemizde 15 yaş ve üstü nüfusta sigara içicilik oranı %44.0 düzeyindedir (Erkeklerde %60.0-65.0, kadınlarda %20.0-24.0). Ülkemizde değişik bölgelerde yapılan çalışmalarda da bu sayıya yakın prevalanslar saptanmıştır (6, 11).

1.2.3.2 Türkiye’de Sigara Morbiditesi

Sigaranın yol açtığı hastalıklar Türkiye’nin ölümüne neden olan hastalıklar listesinde en üst sıralardadır. Şöyle ki; Türkiye’de ölüme en çok yol açan neden kalp hastalıklarıdır. Erişkinler dikkate alındığında ikinci ölüm nedeni kanserdir. Kanser ölümleri içinde ise birinci sırada akciğer kanseri gelmektedir (48, 49).

1.2.3.3 Türkiye’de Sigara Mortalitesi

Türkiye’de ölüm nedenleri ile ilgili genel ve güvenilir veri bulunmamakla birlikte, Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) il ve ilçe merkezlerini kapsayan 2004 yılı ölüm istatistiklerine göre ölüm nedenleri sırasıyla kalp-damar hastalıkları, kanserler ve serebrovasküler hastalıklar gibi sigara ile yakından ilişkili hastalıklar olduğu görülmektedir (50). Türkiye’de sigaranın ölümler içindeki payı konusunda yapılan tahminlere göre 1990’lı yıllarda yaklaşık 35 bin kişi sigara nedeniyle zamansız olarak hayatını kaybettiği düşünülmektedir. Bu rakamın giderek artacağı ve 2000’li yılların ilk çeyreğinde 100 binin üzerine çıkacağı beklenmektedir (51).

1.2.4 Gençlerde Sigara Epidemiyolojisi

1.2.4.1 Dünyada Gençlerde Sigara Epidemiyolojisi

Farklı ülkelerde gençler üzerinde yapılmış olan çalışmalarda sigaraya oldukça genç yaş gruplarında başladığı görülmektedir. 1999'da ABD Ulusal Gençlik ve Tütün Araştırmasına göre ortaokul öğrencilerinin %12.8'i, lise öğrencilerinin ise %34.8'inin sigara kullandıkları belirlenmiştir. Avustralya'da ise 13 yaş grubunun %12'sinin, 14 yaş grubunun %19'unun, 15 yaş grubunun %22'sinin, 16-17 yaş grubunun %26'sının ve aktif sigara tiryakisi olduğu belirlenmiştir (52). Bazı ülkelerde sigara deneme / sigara içme yaşınının 10 yaş grubuna kadar indiği görülmektedir. Gençler arasında en yüksek sigara içme sıklıkları Orta ve Doğu Avrupa ve Hindistan'ın bazı bölümleri ile Batı Pasifik adalarındadır (53). Gençlerde, birçok ülkede tüm yaş grupları içinde erkek çocuklarında sigara içme sıklığı kız çocuklarından daha yüksektir (Tablo 5).

Tablo 5. Avrupa Ülkelerinde 15 Yaşındaki Gençlerin Sigara İçme Sıklığı (26)

Ülke	Yıl	Erkek	Kız
		%	%
Türkiye	2003	12.9	5.0
İngiltere	2001 - 2002	21.1	27.9
Fransa	2001 - 2002	26.0	26.7
Yunanistan	2003	16.03	9.5
Bulgaristan	2002	28.7	26.4
Polonya	2003	20.8	14.3
Rusya Federasyonu	2003	39.9	28.8
Kırgızistan	2004	10.7	2.9

1.2.4.2 Türkiye’de Gençlerde Sigara Epidemiyolojisi

Tablo 6. Türkiye’de Değişik Çalışma Sonuçlarına Göre Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sigara İçme Sıklıkları

Araştırmacı	Araştırma Grubu	Yer	Yıl	Sigara İçme Sıklığı %	
				Erkek	Kız
Sezer E. (54)	Ortaokul + Lise öğrencileri	Ankara	1983	34.1	14.9
Kocabaş A. (55)	Ortaokul + Lise öğrencileri	Tokat	1986	17.8	2.8
Tümerdem Y. ve ark. (56)	Ortaokul + Lise öğrencileri	İstanbul	1988	23.8	12.1
Metintaş S.ve ark. (57)	Lise öğrencileri	Eskişehir	1990-1991	33.8	12.4
Horasan E. (58)	Ortaokul öğrencileri	Elazığ	1993	23.1	3.1
Bilir N. ve ark. (5)	Lise öğrencileri	Ankara	1996	37.0	21.4
Bilir N. ve ark. (5)	Ortaokul öğrencileri	Ankara	1996	11.1	5.2
Emri S. ve ark. (59)	ilkokul öğrencileri	Ankara	1996	13.9	9.1
Öztürk M. ve ark. (60)	Ortaokul + Lise öğrencileri	Isparta	1998	20.5	6.8
Arbak P. ve ark. (22)	Lise öğrencileri	Düzce	1998	12.9	5.9
Karlıkaya C. (61)	Lise öğrencileri	Edirne	2002	42.6	23.4
Ögel K. ve ark. (62)	Lise öğrencileri	İstanbul	1998	22.5	22.5
Çelik P. ve ark. (63)	Lise öğrencileri	Manisa	2000	17.2	7.1
Göksel T. ve ark. (64)	Lise öğrencileri	İzmir	2001	22.7	24.1

Türkiye’de de gençlerde sigara kullanımının oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. 1988 yılında PİAR’ın yaptığı araştırmada ülke çapında gençlerde (15-18 yaş) sigara içme hızı %30’dur (7).

1998 yılında 15 ayrı ilde, lise ikinci sınıf öğrencileri üzerinde yürütülen bir çalışmaya göre de yaşam boyu en az bir kez sigara kullananların oranı %63.9 iken, her gün sigara kullanım oranı %22 bulunmuştur (65).

Sağlık Bakanlığı’nın 2003 yılında liseli öğrencilerde yaptığı Küresel Gençlik Tütün Araştırması’nda öğrencilerin %9.1’inin halen aktif içici olduğu, %22.3’ünün en az bir kere sigara içmeyi denediği saptanmıştır (66).

Tablo 6’da görüldüğü üzere gençler üzerinde yürütülen çalışmaların sonuçları illere göre farklılık göstermekle birlikte, öğrenim görülen okulun ortaokul ve lise olmasına göre de değişmektedir. Erkeklerde sigara içme sıklığı %11.1 ile %42.6 arasında değişik oranlarda olup, kızlarda bu durum %2.8 ile %23.4’tür.

1.2.5 Gençlerde Sigara Kullanımına Başlama Nedenleri

Yapılan birçok çalışma kişilerin adölesan çağda sigaraya başlamadıkları sürece bir daha sigaraya başlamadıklarını göstermiştir. Sigara içme davranışının diğer sağlıkla ilgili olan davranışlar gibi normlardan ve çevreden etkilendiği saptanmıştır (67). Bu konuda dünyada ve ülkemizde yürütülen çalışmalar gençlerin sigaraya başlama nedenleri olarak şu nedenlerin önemli olduğunu göstermektedir:

Belli bir seviyedeki sigara içme davranışı; ailelerin sigara içme davranışı, anne babanın ve kardeşin sigara içmesi, anne babanın sigara içmeye olan tutumları, düşük sosyoekonomik statü, anne baba boşanmış olma durumu, daha başarılı ve rahat iletişim kurmak, arkadaşlarının etkisinde kalmak, sigara içen arkadaşlarından aşağı kalmadığını göstermek, arkadaşlarıyla aynı zevk ve değerleri paylaştığını göstermek, can sıkıntısını gidermek ve yorgunluk azaltmak nedenleri ile ilişkilendirilebilir. Bunların yanı sıra sigara içme davranışı genetik yatkınlıkla da yakından alakalıdır (68-70).

Sigara üreticilerinin reklâmları, tütün ürünlerine kolayca ulaşabilme ve düşük fiyatlar, arkadaş ve kardeşlerin sigara içmesi, imaj kaygıları gibi pek çok faktör genç yaşta sigara içme riskini arttırmaktadır (42).

1.2.6. Gençlerde Sigara Kontrolüne Yönelik Yapılan Çalışmalar

Sigarayla ilgili programların birçoğu okula dayalı programlardır: Ancak kanıtlarda bu programların sigara içme oranını azaltmakta etkili olmadığı saptanmıştır. Öğretmen liderliğindeki çalışmaların sigara içimini azaltamadığı gösterilirken, akran eğitiminin sigaraya karşı olan çalışmalarda umut verici olduğu belirtilmiştir (17, 71-76). Sigara kullanımını azaltmaya yönelik olarak yürütülecek çalışmalar, toplumda sigara içme sıklığını dolayısıyla sigaraya bağlı morbidite ve mortaliteyi azaltmada anahtar rolü oynayacaktır.

Sigaradan korunma konusunda yürütülecek çalışmalar farklı koruma düzeyleri için şu şekilde ele alınabilir (69, 70, 77).

Primordial Koruma Düzeyi Önlemleri: Primordial koruma düzeyi önlemleri toplumsal düzeyde sigara kullanma ve sigara maruziyetinin önlenmesine yönelik önlemler olup, bu konuda yapılabilecek çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

- a) Sigaradan korunma konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- b) Sigaradan korunma konusunda yasal düzenlemeler uygulamaya koyulmalıdır,
- c) Toplu bulunan yerlerde sigara içilmesi yasaklanmalıdır.
- d) Yasaklara uyulup uyulmadığını sıkı bir şekilde kontrol edilmelidir,
- e) Sigara reklamları yasaklanmalıdır,
- f) Sigara ücretleri yükseltilmelidir,
- g) Ulusal / yerel sigara bırakma kampanyaları düzenlemelidir: Bırak – Kazan Kampanyası gibi.
- h) Ülke düzeyinde, çok sayıda kişinin dikkati "sigara ve sağlık" konusuna çekilmelidir,

- ı)Cezbedici görünen sigara paketleri üzerine "sigara sağlığa zararlıdır" cümlesini kolayca okunabilir büyüklükte yazılmalıdır,
- i)Toplu bulunulan, kahve, restoran gibi yerlerde sigara içenlere ayrılacak yerlerin özendirici nitelikte olmamasına dikkat edilmelidir.

Birincil Koruma Düzeyi Önlemleri: Birincil koruma düzeyi önlemleri ise bireysel düzeyde sigara kullanma ve sigara maruziyetinin önlenmesine yönelik önlemler olup, bu konuda yapılabilecek çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

- a)Çocuklar ve gençler öncelikli olmak üzere farklı yaş gruplarında sigara içmeyenlere yönelik sigara ile ilgili eğitim çalışmaları düzenlenmelidir.
- b)Okullarda ve banka, fabrika gibi kalabalık iş yerlerinde sigaranın zararları konusunda eğitim verilmelidir.
- c)Radyo, televizyon aracılığı ile, sigaranın yol açtığı sağlık problemleri anlatılmalıdır,
- d)Pasif içiciliğin önlenmesi sağlanmalıdır,
- e)Tüm okullarda tütün kullanımını engellemeye yönelik 6 – 12. sınıfları kapsayacak şekilde yaş grupları belirlenerek ve yaş gruplarına uygun eğitim programları düzenlenmelidir,
- f)Tüm okullarda bu eğitim programları çerçevesinde öğrencilere sigara içmenin nedenleri, zararları ve sonuçları anlatılmalı ve sigara içmemek için davranışsal beceriler kazandırmaya çalışılmalıdır,
- g)Tüm okullarda tütün kullanımına karşı bir okul politikası geliştirilmelidir.
- h)Okuldaki öğretmenlere, görevlilere, ziyaretçilere ve tüm öğrencilere okul sınırları içinde sigara içilmesi yasaklanmalıdır.
- ı)Tütün kullanılmasını engelleyecek eğitim programı müfredata sokulmalı ve uygulanıp uygulanmadığı kontrol edilmelidir.

İkincil Koruma Düzeyi Önlemleri: Bu kapsamda sigara içenlerin saptanması ve bu kişilerin mümkün olduğunca erken dönemde sigarayı bırakmaları konusunda desteklenmesi çalışmaları ele alınabilir. Bu amaçla sağlık

hizmetlerini sunarken kişinin sigara içip içmediğinin sorgulanması ve içen kişilere bırakma konusunda danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önerilebilir.

Üçüncül Koruma Düzeyi Önlemleri: Sigaraya bağlı ortaya çıkan sağlık sorunlarının erken tanı ve tedavisi bu kapsamda ele alınabilir.

1.2.7 Girişim Tipleri ve Genel Sonuçları

Adölesan çağıdaki sigara içme oranı dünya çapında arttığından sağlık eğitim programları sigaradan korunma üzerine yoğunlaşmıştır (78).

Gençlerde sigaradan korunma konusunda yürütülen sağlık eğitimi ve danışmanlık çalışmalarının farklı yöntemlerle verildiği görülmektedir.

1. Konferans / ders verme
2. Akran eğitimi: Akran eğitimi yalnızca gençlerde ve sigara konusunda değil farklı yaş gruplarında ve farklı konularda istenen sağlık davranışlarının elde edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Klasik ders verme yöntemine göre akran eğitiminin daha etkili olduğu bilinmektedir.

Akran eğitimi gençlerde sigara, uyuşturucu, alkol, cinsel sağlık, gebelik önleme, sağlıklı olma, beslenme gibi farklı başlıkları kapsayan sağlığı iyileştirici bir yaklaşım olarak dikkate değer şekilde toplumun beğenisini kazanmaktadır(79).

Akran eğitimindeki aktiviteler şunlardır (80):

- Akran baskısı ile sigaradan korunmak için sosyal yeteneklerin çalıştırılması,
- Model olarak hareket eden başarılı ve sigara içmeyen akranlarla sosyal öğrenme,
- Grup problem çözümü,
- Rol yapma,
- Veya bunların kombinasyonu.

Yapılan bir çalışmada bazı sigara içmeyen öğrenciler akran destekçileri ile konuşmanın onları sigara içmeme yönünde yönlendirdiğini belirtmiştir. Bazı öğrenciler konuşmaların üzerlerinde çok az veya hiç fark yaratmadığını belirtmişlerdir, çünkü o öğrenciler zaten içmemeyi düşünmektedirler. Sigara içmeyi denemiş olan bazı öğrenciler sigaraya devam etmeye isteklerini kaybetmişlerdir. Bazı sigara içmiş akran destekleyicileri ise bu eğitimden öğrendiklerinden etkilendiler. Bazı akran destekleyicileri haftada bir-iki sigara içenler üzerinde fazla etki yaratamadıklarını belirttiler. 1 yıllık izlem sonucunda müdahale grubundaki yüksek risk grubundaki öğrencilerde kontrol grubuna göre sigara alımında azalma saptandı (79).

Akran eğitimi sağlığı geliştiren mesajların yayılımında etkilidir.

1.3 AMAÇ

Bu çalışmada akran eğitimi yöntemi ile sigaradan korunma konusunda yürütülen bir sağlık eğitimi programının gençlerde sigara ve sigaranın sağlığa zararları konusunda bilgi düzeyine etkisi ve sigara kullanımı davranışı üzerine etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

BÖLÜM II

2. GEREÇ ve YÖNTEM

2.1 Program Değerlendirme

Girişim programının değerlendirilmesi “yapısal değerlendirme”, süreç değerlendirmesi” ve “sonuç değerlendirmesi” olmak üzere 3 ana başlık altında ele alınabilir.

Yapısal değerlendirme, program kapsamında yürütülmesi planlanan etkinlikler için gerekli fiziksel donanım, araç–gereçlerin sağlanıp sağlanmadığı ile ilgili bilgileri içermektedir.

Programın planlama aşamasında oluşturulan ölçütlere göre yürüyüp yürümediği süreç değerlendirmesi olarak ele alınır.

Sonuç değerlendirmesi ise, program kapsamında hedeflenen amaçlara ne düzeyde ulaşıldığı ile ilgili bilgilerin değerlendirmesine dayanmaktadır. Sonuç değerlendirmesi, programın etkinliği olarak da düşünülebilir. Sonuç değerlendirmesi kapsamında programın toplumun sağlığı üzerinde istenmeyen bir yan etkiye yol açıp açmadığı da değerlendirilmelidir.

2.2 Araştırma Bölgesi

Bu araştırma Balıkesir Kent Merkezinde yürütülmüş olup, Balıkesir Kent Merkezinde 33 İlköğretim Okulu ve 28750 öğrenci mevcuttur. Araştırma sosyoekonomik durumu iyi olan 2 okul ile sosyoekonomik durumu yetersiz olan 2 okul üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sözü edilen okulların 5,6,7,8. sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür.

2.3 Araştırmanın Tipi

Araştırma randomize kontrollü bir saha deneyidir.

2.4 Araştırmanın Evreni ve Örneği

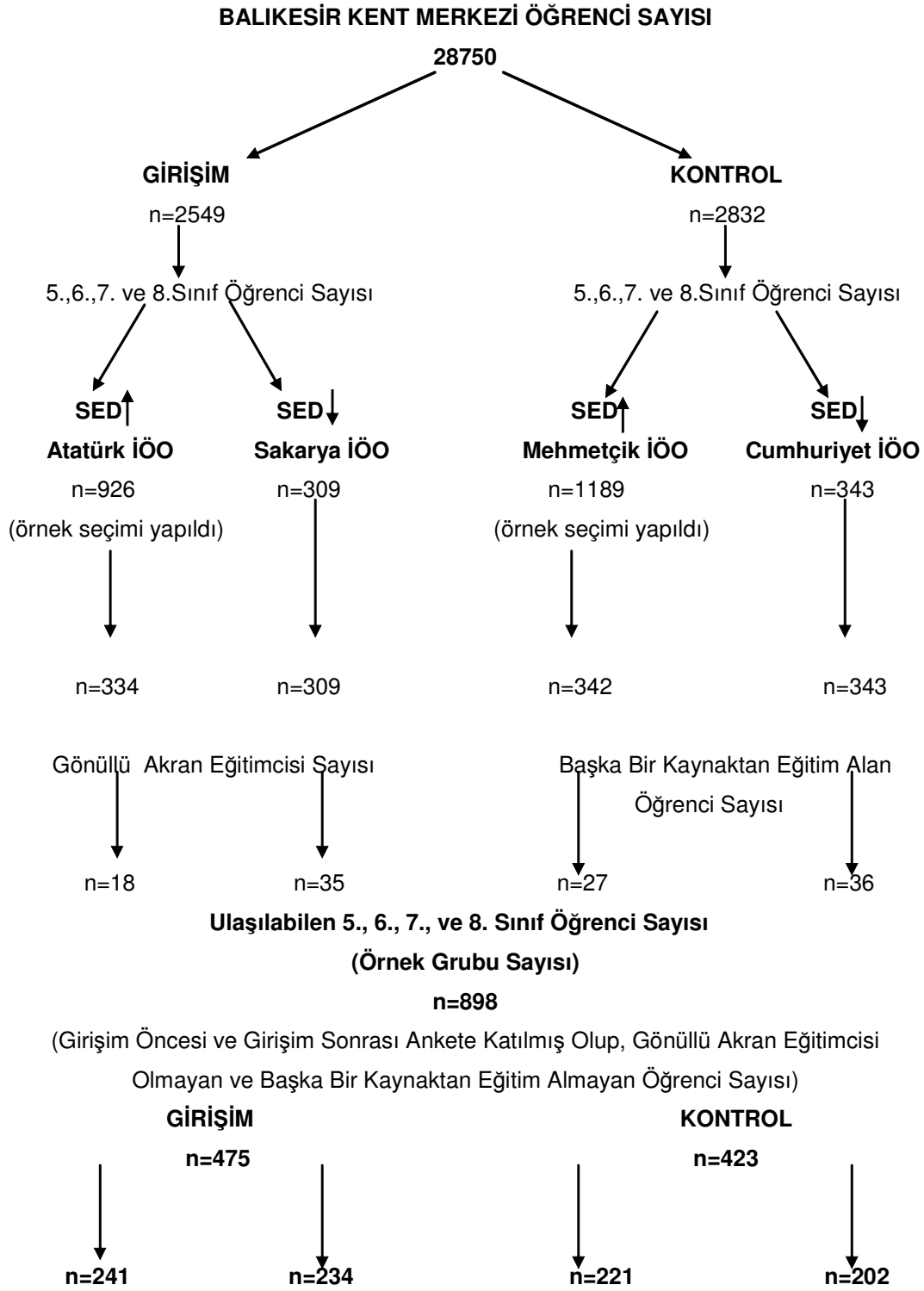
Tablo 7. Araştırmaya Katılan Okulların Şube ve Öğrenci Sayısı İle Örneğe Dahil Edilen Şube ve Öğrenci Dağılımı

Okullar	5.,6.,7. ve 8. Sınıf Şube sayısı	5.,6.,7. ve 8. Sınıf Toplam öğrenci sayısı	5.,6.,7. ve 8. Sınıf ulaşılabildiği hedeflenen örnek grubu Sayısı	5.,6.,7. ve 8. Sınıf Örneğe Dahil Edilen şube sayısı	Ulaşılabildiği Örnek grubu sayısı
Mehmetçik İ.Ö.O.	29	1189	342	8	221
Atatürk İ.Ö.O.	23	926	334	8	241
Sakarya İ.Ö.O.	13	309	309	13	234
Cumhuriyet İ.Ö.O.	14	343	343	14	202
Toplam	79	2767	1328	43	898

Örnek grubunu oluşturacak öğrencilerin seçiminde şubeler başarı durumuna göre tabakalanmış, başarı durumuna göre elde edilen şube listelerinden basit rastgele örnek seçimi yöntemi ile örneğe girecek şubeler belirlenmiştir. Seçilen şubelerdeki öğrencilerin tümüne ulaşılması hedeflenmiştir.

Her şubeden yaklaşık 40 öğrencinin örneğe gireceği varsayılarak 5., 6., 7. ve 8. sınıfta yer alan öğrenci sayısı daha az olan, Sakarya ve Cumhuriyet

İlköğretim Okullarında örnek seçilmemiş, bu sınıflara devam eden tüm öğrenciler çalışma kapsamına alınmıştır. Öğrenci sayısının fazla olduğu Mehmetçik ve Atatürk ilköğretim Okullarında ise örnek seçimi ile belirlenen 676 öğrenciye ulaşılması hedeflenmiştir (Tablo 7).

Şekil 1. Araştırmanın Evreni ve Örneği

Tablo 8. Araştırmanın Evreni ve Örneği

Balıkesir Kent Merkezi İ.Ö.O. Öğrenci Sayısı	28750			
	Girişim		Kontrol	
	Atatürk İlköğretim Okulu	Sakarya İlköğretim Okulu	Mehmetçik İlköğretim Okulu	Cumhuriyet İlköğretim Okulu
Toplam Öğrenci Sayısı	1801	748	2055	777
5.,6.,7. ve 8. Sınıftaki Toplam Öğrenci Sayısı	926	309	1189	343
Örnek Grubu Sayısı	241**	234**	221*	202*
5.,6.,7. ve 8. Sınıftaki Öğrencilerden Çalışmaya Alınan Öğrencilerin Oranı	%26	%76	%19	%59
Gönüllü Öğrenci Sayısı	18	35	-	-
Girişim Öncesi Anket Uygulanan Öğrenci Sayısı	287**	247**	282*	249*
Girişim Sonrası Anket Uygulanan Öğrenci Sayısı	262**	257**	241*	220*
Girişim Öncesi ve Sonrası Anket Uygulanan Öğrenci Sayısı	241**	234**	221*	202*

* Farklı bir kaynaktan sigara konusunda eğitim alan öğrencileri içermemektedir.

**Araştırma kapsamında akran eğitiminde rol alan gönüllü öğrencilerden de veriler toplanmış olup, bu satırda yer alan sayılar bu öğrencileri içermemektedir.

Araştırmaya aldığımız okullardan girişim grubunda bulunan okullarda 2549, kontrol grubunda bulunan okullarda ise 2832 öğrenci eğitim öğretim görmektedir. 5.,6.,7., ve 8. sınıflarda girişim grubunda 1235, kontrol grubunda ise 1532 öğrenci mevcuttur. 5.,6.,7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin girişim grubunda %38'i, kontrol grubunda ise %28'i araştırmanın örneklem grubudur. Girişim öncesi ve girişim sonrası anket uygulanan öğrenci sayısı girişim grubunda 475, kontrol grubunda ise 423 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırmanın evrenini Balıkesir kent merkezindeki İlköğretim Okulu 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler sonucu sosyoekonomik durumu iyi olan bölgedeki okullar ile sosyoekonomik durumu yetersiz olan bölgedeki okulların listeleri oluşturulmuştur. Basit rastgele örnek seçim yöntemi ile sosyoekonomik durumu iyi olan bölgedeki iki okul olarak Atatürk İlköğretim ve Mehmetçik İlköğretim Okulu; sosyoekonomik durumu yetersiz olan bölgedeki iki okul olarak ise Cumhuriyet İlköğretim ve Sakarya İlköğretim Okulu seçilmiştir. Yine basit rastgele örnek seçim yöntemi kullanarak, sosyoekonomik durumu iyi olan okullardan Atatürk İlköğretim Okulu ve sosyoekonomik durumu yetersiz olan okullardan Sakarya İlköğretim Okulunda sigaradan korunma konusunda akran eğitimi ile bir sağlık eğitim programı yürütülmesine karar verilmiştir. Mehmetçik İlköğretim Okulu ve Cumhuriyet İlköğretim Okullarında bu konuda bir eğitim programı uygulanmamış, bu okullardaki öğrenci verileri kontrol grubu verileri olarak kullanılmıştır.

Mehmetçik İlköğretim Okulunda 5,6,7 ve 8. sınıfta eğitim öğretim gören toplam 1189 öğrenci bulunmaktadır. 5. sınıflar 5 şube, 6, 7 ve 8. sınıflar 8'er şubedir. Okul yönetimi ile yapılan görüşmeler ve öğrencilere Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yapılan Ortaöğretim Kurumları Sınavı (OKS) deneme sınavları sonuçlarına göre şubeler başarı durumlarına göre listelenmiş, basit rastgele örnek seçim yöntemi ile başarı durumu iyi olan 1 ve başarı durumu yetersiz olan 1 şube olmak üzere 2 şube seçilmiştir ve bu şubelerde eğitim öğretim gören öğrenci sayısı 342 olup ulaşılabilen ve araştırma örneklemini oluşturan toplam öğrenci sayısı 221'dir.

Atatürk İlköğretim Okulunda ise 5,6,7 ve 8. sınıfta eğitim öğretim gören toplam 926 öğrenci bulunmaktadır. 5. sınıflar 4 şube, 6 ve 7. sınıflar 6 şube ve 8. sınıflar 7 şubedir. Bu okulda da Mehmetçik İlköğretim Okulunda yapıldığı gibi şubeler başarı durumuna göre listelenerek her sınıftan basit rastgele örnek seçim yöntemi ile 2'şer şube seçilmiştir. Bu şubelerde eğitim öğretim gören toplam öğrenci sayısı 334 olup, ulaşılabilen ve araştırma örneklemini oluşturan öğrenci sayısı 241'dir.

Sakarya İlköğretim Okulunda 5,6,7 ve 8. sınıfta eğitim öğretim gören toplam 309 öğrenci bulunmaktadır. Ulaşılabilen ve araştırma örneklemini oluşturan toplam öğrenci sayısı 234'tür.

Cumhuriyet İlköğretim Okulunda 5,6,7 ve 8. sınıfta eğitim öğretim gören toplam 343 öğrenci bulunmaktadır. Ulaşılabilen ve araştırma örneklemini oluşturan toplam öğrenci sayısı 202'dir.

Sağlık eğitim programı uygulanan deney grubunda 475, kontrol grubunda 423 olmak üzere araştırmaya dahil edilen toplam öğrenci sayısı 898'dir.

2.5 Veri Toplama

2.5.1 Girişim Öncesi Anketi

Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinden sonra okullarla görüşülerek, 2 - 6 Ocak 2006 tarihleri arasında öğrencilere ilk anket uygulanmıştır. Anketler öğrencilere ders saatinde dağıtılarak kendilerinden anketleri doldurmaları istenmiştir. Öğrencilerin anketi doldurmaları sırasında sınıf öğretmenleri de araştırmacıya eşlik etmiştir. Anketlerde aynı zamanda sağlık eğitim programının uygulanmasında aktif olarak rol almak isteyip istemedikleri sorulmuştur. İlk anketin öğrenciler tarafından uygulanması ortalama 35 dakika sürmüştür (Ek - 1).

2.5.2 Girişim Sonrası Anketi

17 – 24 Mayıs 2006 tarihleri arasında ikinci anketler uygulanmıştır. Girişim grubuna eğitici ve eğitilen anketi olmak üzere iki çeşit anket hazırlanmıştır. Girişim grubundaki akran eğitici olan öğrencilere eğitici anketleri, diğer öğrencilere ise eğitilen anketleri uygulanmıştır. Kontrol grubu öğrencileri için ise ayrı bir anket hazırlanarak uygulanmıştır. İkinci anketlerde de birinci ankette yapılan uygulamalar yapılmıştır. İkinci anketlerin öğrenciler tarafından doldurulması ortalama 20 dakika sürmüştür (Ek - 2).

2.6 Gönüllü Akran Öğrencilerin Seçimi ve Eğitimi

Bahar dönemi başlangıcında girişim grubu olan Atatürk İlköğretim Okulu ve Sakarya İlköğretim Okullarına gidilerek eğitilecek akran eğitimi programında yer almak isteyen öğrenciler seçilmiştir. Seçim sırasında ilk ankette gönüllü olan öğrencilere ulaşılmış, ayrıca rehber öğretmenler aracılığı ile gerekli duyurular yapılmıştır. Atatürk İlköğretim Okulundan 24, Sakarya İlköğretim Okulundan 44 öğrenci akran eğitimi programı için gönüllü akran eğitici olarak seçilmiştir. Ancak eğitimlere öğrencilerin hepsinin katılmadığı anlaşılmıştır. Girişim öncesi ve girişim sonrası anketlerinde ulaşılabilen toplam akran öğrenci sayısı 53'tür.

Gönüllü akran eğitici olan öğrencilere 1 Mart – 15 Mayıs 2006 tarihleri arasında iki haftada 1 saat olmak üzere 4 kez eğitim yapılmıştır.

2.7 Eğitim Faaliyetleri

Akran eğitimi gönüllüsü olan öğrencilere verilen eğitimlerden 3'ü klasik ders verme şeklinde olup, bu eğitimler "sigara ve sigaranın sağlığa zararları", "sigarayı nasıl bırakırım?", ve "sigara ve sağlık konusunda sık sorulan sorular" konularında yapılmıştır. Akran eğitici gönüllü öğrencileri ile yapılan 4. seans eğitim toplantısında ise öğrencilerle karşılıklı soru sorma – cevap verme

şeklinde bir eğitim yöntemi seçilmiştir. İlk üç seans teorik eğitimler sırasında da öğrencilerin mümkün olduğunca aktif katılımı sağlanmıştır. Eğitimler sırasında eğitim materyali olarak slaytlar kullanılmıştır. Sigara ile ilgili eğitimlerde Ek 3'teki kaynaklardan yararlanılmıştır.

Ayrıca öğrencilere sigaranın etkileri ve kendinizi yenileyin, sigarayı bırakın sloganlı iki adet broşür dağıtılmıştır. Sigara ile ilgili eğitim programlarını yürütüldüğü okullara Sağlık Bakanlığına ait 8'er adet afiş asılmıştır (Ek - 3).

Nisan ayında sigara ile ilgili afiş yarışması düzenlenmiştir.. Mayıs ayının ilk haftası birincilere ödülleri verilerek en iyi afişler okullardaki panolarda sergilenmiştir.

2.8 Araştırmanın Değişkenleri

2.8.1 Bağımlı Değişkenler:

- Sigara konusunda bilgi düzeyi
- Sigara içme davranışı

Öğrencilere girişim öncesi ve girişim sonrası uygulanan anketlerde sigara ve sigaranın sağlığa olan zararları ile ilgili 13 ifade sorularak bu ifadelerin doğru olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin soruları "Doğru", "Yanlış" ve "Fikrim Yok" şeklinde yanıtlamaları istenmiştir. Bu ifadelerden bazıları doğru bazıları da yanlış olup, öğrencilerin bu konudaki doğru bilgi oranları değerlendirilmiştir. Ayrıca "Yanlış" olarak sorulmuş olan soruların yönleri "Doğru" olarak değiştirilerek sorulardan her doğru yanıtta 1 puan verilmiştir ve sigara konusunda bilgi puanının elde edilmesi şeklinde de bir değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirmeye göre 13 ifadeden hiç birini doğru olarak bilemeyen öğrenciler 0 puan, tümünü doğru olarak bilen öğrenciler ise 13 puan almışlardır (Tablo 9).

Tablo 9. Girişim ve Kontrol Gruplarının Olası Minimum ve Maksimum Toplam Bilgi Puanı Dağılımları

Bilgi Puanı	Minimum	Maksimum
Girişim öncesi	0.00	13.00
Girişim sonrası	0.00	13.00

2.8.2 Bağımsız Değişkenler:

- Akran eğitimi uygulanan okula devam etme
- Akran eğitimcisi öğrencilerinden yeterli düzeyde eğitim alma

2.8.3 Olası Karıştırıcı Değişkenler:

- Öğrencinin cinsiyeti
- Öğrencinin yaşı
- Öğrencinin kaçınıcı sınıfta olduğu
- Aile tipi
- Annenin öğrenim durumu
- Babanın öğrenim durumu
- Annenin çalışma durumu
- Ailenin sosyal sınıfı
- Ailenin yaşadığı evin tuvaletinin durumu, öğrenciye ait odanın bulunup bulunmadığı ve eşyalar
- Annenin sigara içmesi
- Babanın sigara içmesi
- Öğretmenleri okulda sigara içerken görme durumu

2.9 Verilerin Analizi

Veriler SPSS 10.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken; bilgi sorularına doğru yanıt verme oranları ve sigara içme davranışı (sigara içme oranı, sigara deneme oranı) bakımından girişim ve kontrol grupları birbirleriyle karşılaştırılırken ki-kare testi kullanılmıştır. Bu değişkenler açısından girişim grubunun önce ve sonra oranları ve kontrol grubunun önce ve sonra oranları arasındaki farklılıklar ise bağımlı gruplarda ki-kare testi (Mc Nemar testi) kullanılarak değerlendirilmiştir.

Girişim ve kontrol gruplarının sigara konusunda bilgi puanı ortalamaları arasındaki farklılık kovaryans analizi ile karşılaştırılmıştır.

Girişim grubunda önce ve sonra ortalamalar arasındaki farklılık ile kontrol grubunda önce ve sonra ortalamalar arasındaki farklılık ise eşleştirilmiş gruplarda t testi yaklaşımı ile değerlendirilmiştir.

Girişim ve kontrol gruplarının girişim öncesi ve girişim sonrasında sigara içme davranışındaki tutarlılığı değerlendirmek amacıyla Kappa istatistiği kullanılmıştır.

2.10 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın adı program değerlendirmesi olsa da yapısal değerlendirme ve süreç değerlendirmesi yapılmamış olup, yalnızca sonuç değerlendirmesi yapılmıştır. Süre kısıtlılığı sebebiyle kapsamlı bir program değerlendirmesi yapılamamıştır.

Araştırmaya dahil edilen 4 okul basit rastgele seçilmiştir. Ancak kontrol grubunun bazı tanımlayıcı özellikler açısından girişim grubuna göre daha düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduğu, girişim grubunun ise kontrol grubuna göre daha yüksek sigarayı deneme ve sigarayı içme davranışına sahip olduğu anlaşılmıştır. Randomizasyon kullanılmasına rağmen, sosyal düzey ve sigara içme davranışı açısından tam eşleşme sağlanamamıştır.

Tablo 8’de gösterildiği gibi kontrol grubunda yer alan Mehmetçik ve Cumhuriyet ilköğretim Okullarında eğitim gören öğrenciler arasında farklı bir kaynaktan eğitim alan öğrencilerin bulunduğu saptanmış bu öğrenciler analiz dışı bırakılmıştır. Girişim grubunda da kontrol grubunda olduğu gibi okullarda uygulanan akran eğitimi dışında başka kaynaklardan sigara konusunda eğitim almış öğrenciler olabilir. Girişim uygulanan okullardaki öğrencilere uygulanan girişim sonrası ankette bu konuda soru sorulmamış olup, bu öğrencilerin ikinci ankette saptanan bilgi ve davranış değişikliğinde akran eğitimi dışında başka kaynaklardan aldıkları eğitimlerin de etkisi olabilir. Bu soru sorulmadığı için bu konuda değerlendirme yapılamamıştır.

Girişim ve kontrol gruplarına uygulanan eğitimin 10 hafta ile sınırlı olması eğitim alan akran öğrencilerin aldıkları eğitimi diğer öğrencilere daha az anlatmalarına sebep olmuştur. Nitekim girişim grubunda öğrencilere ikinci ankette arkadaşlarından eğitim alıp alamadıklarını sorduğumuzda, öğrencilerin yalnızca %22.6’sı bu konuda arkadaşlarının kendilerine bilgi vermiş olduğunu belirtmişlerdir. Girişim sonrası anketin erken bir dönemde uygulanmış olması programın etkinliğini olduğundan daha az tahmin etmiş olmamızla sonuçlanmış olabilir.

BÖLÜM III

3. BULGULAR

3.1 Girişim ve Kontrol Gruplarının Tanımlayıcı Özellikleri

Analizlere akran eğitimcisi öğrenciler ile, kontrol grubunda olup, sigara ile ilgili başka bir kanaldan araştırma döneminde herhangi bir eğitim alan öğrenciler dahil edilmemiştir. Analizlere yalnızca her iki ankete katılan öğrenciler dahil edilmiştir.

Tablo 11. Girişim ve Kontrol Gruplarının Yaş Ortalaması ve Standart Sapması

Yaş n=898	Girişim n=475	Kontrol n=423	p=0.37 Student's t testi
Ortalama + ss	12.64±1.13	12.71±1.13	

Girişim grubunun yaş ortalaması 12.64±1.13 olup, kontrol grubunun yaş ortalaması ise 12.71±1.13'tür. Görüldüğü üzere girişim ve kontrol gruplarının yaş ortalamaları birbiri ile benzerdir (Tablo 11).

Tablo 12. Girişim ve Kontrol Gruplarının Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898	p=0.20 ki kare testi
	%	%	%	
Erkek n=430	45.8	50.1	47.9	
Kız n=468	54.1	49.9	52.1	
Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	

Girişim grubunun %45.8'i erkek olup, %54.1'i kızdır. Kontrol grubunun ise %50.1'i erkek olup, %49.9'u kızdır (Tablo 12).

Tablo 13. Girişim ve Kontrol Gruplarının Sınıf Dağılımı

Sınıflardaki Öğrenci Sayısı	Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898	
	%	%	%	
5. Sınıf n=292	32.6	32.4	32.5	p=0.03 ki kare testi
6. Sınıf n=236	25.7	27.0	26.3	
7. Sınıf n=240	24.2	29.6	26.7	
8. Sınıf n=130	17.5	11.1	14.5	
Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	

Girişim grubunun %17.5'i, kontrol grubunun ise %11.1'i ve toplam öğrenci sayısının %14.5'i 8.sınıftır (Tablo 13).

Tablo 14. Girişim ve Kontrol Gruplarının Aile Tipi Dağılımı

Özellik	Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898	
	%	%	%	
Aile tipi	Çekirdek aile n=780	87.8	85.8	p=0.38 ki kare testi
	Geniş aile n=118	12.2	14.2	
	Toplam n=898	100.0	100.0	

Girişim grubundaki öğrencilerin %12.2'si, kontrol grubundaki öğrencilerin ise %14.2'si geniş aile ile birlikte yaşamaktadır (Tablo 14).

Tablo 15. Girişim ve Kontrol Gruplarının Anne ve Baba Eğitiminin Dağılımı

	Özellik	Girişim	Kontrol	Toplam	
		n=475	n=423	n=898	
		%	%	%	
Anne Eğitimi*	OYD+OY** n=72	4.2	12.4	8.1	p=0.001 ki kare testi
	İlköğretim n=497	59.6	51.1	55.6	
	Lise ve üzeri n=325	36.2	36.5	36.4	
	Toplam n=894	100.0	100.0	100.0	
Baba Eğitimi*	OYD+OY** n=22	1.7	3.3	2.5	p=0.16 ki kare testi
	İlköğretim n=397	46.6	42.3	44.6	
	Lise ve üzeri n=471	51.7	54.3	52.9	
	Toplam n=890	100.0	100.0	100.0	

*Kontrol grubundan 4 öğrenci anne eğitimi sorusuna, 5 öğrenci baba eğitimi sorusuna cevap vermemiştir. Girişim grubundan 3 öğrenci baba eğitimi sorusuna cevap vermemiştir.

** Okur yazar değil ya da yalnızca okur yazar

Girişim grubunun %4.2'sinin annesi okur yazar değil ya da yalnızca okur yazar olup, kontrol grubunda bu durum %12.4'e yükselmektedir. Girişim ve kontrol gruplarının anne eğitim düzeylerinin arasındaki fark anlamlıdır (p=0.001). Girişim grubunun baba eğitim durumunda ise, %1.7'si okur yazar değil ya da yalnızca okur yazar olup, kontrol grubunda bu durum %3.3'tür (Tablo15).

Tablo 16. Girişim ve Kontrol Gruplarının Ev Yaşam Koşulları İle İlgili Bazı Bilgilerin Dağılımı

Özellik	Girişim	Kontrol	Toplam		
	n=475	n=423	n=898		
	%	%	%		
Evin tuvaleti*	Evin içinde n=811	94.7	85.6	90.4	p=0.001 ki kare testi
	Evin dışında n=86	5.3	14.4	9.6	
	Toplam n=897	100.0	100.0	100.0	
Evde öğrenciye ait oda*	Var n=546	60.8	61.0	60.9	p=0.94 ki kare testi
	Yok n=351	39.2	39.0	39.1	
	Toplam n=897	100.0	100.0	100.0	

*Girişim grubundan 1 öğrenci evin tuvalet durumu ve evde öğrenciye ait oda olup olmadığı sorusuna cevap vermemiştir.

Girişim grubunun %5.3'ünün, kontrol grubunun ise %14.4'ünün yaşadığı evin tuvaleti evin dışındadır. Girişim grubunun %60.8'inin, kontrol grubunun ise %61.0'inin kendisine ait bir odası mevcuttur. Girişim ve kontrol gruplarının evlerinde bulunan tuvaletin evin içinde ya da dışında bulunma durumları arasındaki fark anlamlıdır (p=0.001) (Tablo 16).

Tablo 17. Girişim ve Kontrol Gruplarının Evlerinde Bulunan Bazı Dayanıklı Tüketim Malları ile İlgili Bilgilerin Dağılımı

Özellik		Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898	
		%	%	%	
Bulaşık makinesi	Var n=383	44.0	41.1	42.7	p=0.38 ki kare testi
	Yok n=515	56.0	58.9	57.3	
	Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	
Bilgisayar	Var n=362	42.1	38.3	40.3	p=0.24 ki kare testi
	Yok n=536	57.9	61.7	59.7	
	Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	
Otomobil	Var n=361	44.2	35.7	40.2	p=0.001 ki kare testi
	Yok n=537	55.8	64.3	59.8	
	Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	

Girişim grubunun %44.0'ünün, kontrol grubunun %41.1'inin evinde bulaşık makinesi; Girişim grubunun %42.1'inin, kontrol grubunun %38.3'ünün bilgisayarı; Girişim grubunun %44.2'sinin, kontrol grubunun ise %35.7'sinin otomobili bulunmaktadır. Girişim ve kontrol gruplarının otomobile sahip olma durumları arasındaki fark anlamlıdır (p=0.001) (Tablo 17).

Tablo 18. Girişim ve Kontrol Gruplarının Anne Çalışma Durumu ve Babanın Yaptığı İşe Göre Belirlenen Sosyal Sınıf Dağılımı

Özellik	Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898		
	%	%	%		
Annenin Çalışma Durumu*	Evet n=226	24.3	26.3	25.2	p=0.48 ki kare testi
	Hayır n=670	75.7	73.7	74.8	
	Toplam n=896	100.0	100.0	100.0	
Sosyal Sınıf*	Üst Sosyal Sınıf n=519	64.3	54.8	59.9	p=0.05 ki kare testi
	Alt Sosyal Sınıf n=348	35.7	45.2	40.1	
	Toplam n=867	100.0	100.0	100.0	

*Girişim grubundan 1 ve kontrol grubunda 1 öğrenci annenin çalışma durumu ile ilgili soruya cevap vermemiştir. Girişim grubundan 13, kontrol grubundan ise 18 öğrenci babanın yaptığı iş sorusuna cevap vermemiştir.

Girişim grubunun %24.3'ünün, kontrol grubunun ise %26.3'ünün annesi çalışmaktadır. Babanın yaptığı işe göre girişim grubunun %35.7'si, kontrol grubunun ise %45.2'si alt sosyal sınıfta yer almaktadır. Öğrencilerin sosyal sınıf dağılımı açısından girişim ve kontrol grupları arasındaki fark sınırdan anlamlıdır (p=0.05) (Tablo 18).

Tablo 19. Girişim ve Kontrol Gruplarının Anne ve Babalarının Sigara İçme ve Öğretmenlerini Okulda Sigara İçerken Görme Durumlarının Dağılımı

Özellik		Girişim	Kontrol	Toplam	
		n=475	n=423	n=898	
		%	%	%	
Annenin sigara içmesi*	Evet n=285	28.5	35.5	31.8	p=0.02 ki kare testi
	Hayır n=612	71.5	64.5	68.2	
	Toplam n=897	100.0	100.0	100.0	
Babanın sigara içmesi*	Evet n=551	62.7	60.0	61.4	p=0.42 ki kare testi
	Hayır n=346	37.3	40.0	38.6	
	Toplam n=897	100.0	100.0	100.0	
Öğretmenleri okulda sigara içerken görme	Evet n=630	81.3	57.7	70.2	p=0.001 ki kare testi
	Hayır n=268	18.7	42.3	29.8	
	Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	

*Girişim grubundan 1 öğrenci anne babasının sigara içme durumu ile ilgili soruya cevap vermemiştir.

Girişim grubunun %28.5'inin, kontrol grubunun ise %35.5'inin annesi; girişim grubunun %62.7'sinin, kontrol grubunun %60'ının babası sigara içmektedir. Annenin sigara içmesi durumunda girişim ve kontrol grupları arasındaki fark anlamlıdır (p=0.02). Girişim grubunun %81.3'ü, kontrol grubunun ise %57.7'si okulda öğretmenlerini sigara içerken görmektedir. Öğrencilerin öğretmenlerini okulda sigara içerken görme durumuna göre girişim ve kontrol grupları arasındaki fark anlamlıdır (p=0.001) (Tablo 19).

Tablo 20. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi Dönemde Sigara İle İlgili Durumlarının Dağılımı

Girişim Öncesi Sigarayı kullanım durumu	Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898	p=0.001 ki kare testi
	%	%	%	
Hiç denememiş n=758	79.4	90.1	84.4	
Denemiş kullanmamış n=79	12.0	5.2	8.8	
Bırakmış n=47	6.1	4.3	5.2	
Halen içiyor n=14	2.5	0.5	1.6	
Toplam n=898	100.0	100.0	100.0	

Girişim öncesinde girişim grubunun %79.4'ü, kontrol grubunun %90.1'i sigarayı hiç denememiştir. Girişim grubunun %12'si, kontrol grubunun %5.2'si sigarayı denemişler ancak kullanmamışlardır. Girişim grubunun %6.1'i, kontrol grubunun %4.3'ü sigarayı bırakmıştır. Girişim grubunun %2.5'i, kontrol grubunun %0.5'i halen sigara içmektedir (Tablo 20).

Tablo 21. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi Sigarayı Deneme Yaş Ortalamaları ve Standart Sapması

Yaş* n=140	Girişim n=98	Kontrol n=42	Toplam n=140	p=0.55 student's t testi
Ortalama + ss	9.07.±.3.12	9.61.±.2.77	9.23.±.3.02	

*Analiz sigarayı denemiş olan 140 öğrenci üzerinde yapılmıştır.

Girişim öncesinde sigarayı denemiş olan öğrencilerin yaş ortalaması 9.07.±.3.12 olup, kontrol grubunda 9.61.±.2.77'dir. Toplam sigarayı denemiş öğrencilerin yaş ortalaması 9.23.±.3.02'dir (Tablo 21).

Tablo 22. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi Sigarayı Deneme Durumlarının Dağılımı

Yaşam boyu sigarayı deneme durumu*	Girişim n=475	Kontrol n=423	Toplam n=898	p=0.001 ki kare testi
	%	%	%	
Evet n=140	20.7	9.9	15.6	
Hayır n=757	79.3	90.1	84.4	
Toplam n=897	100.0	100.0	100.0	

*Yaşam boyu sigarayı deneme durumu sorusuna girişim grubundan 1 öğrenci cevap vermemiştir.

Yaşam boyu sigarayı deneme durumlarına bakıldığında girişim öncesinde girişim grubunun %20.7'si kontrol grubunun %9.9'u sigarayı denemiştir (Tablo 22).

Tablo 23. Girişim Öncesi Dönemde Girişim ve Kontrol Gruplarının Sigara İçme Durumu

Sigara içme durumu*	Girişim n=474	Kontrol n=423	Toplam n=898	
	%	%	%	
Evet n=16	2.5	0.5	1.6	p=0.07 ki kare testi
Hayır n=878	97.5	99.5	98.4	
Toplam n=894	100.0	100.0	100.0	

* Girişim grubundan 4 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir.

Girişim öncesi dönemde girişim grubunun %2.5'i, kontrol grubunun ise %0.5'i sigara kullanmaktadır (Tablo 23).

3.2 Girişim ve Kontrol Gruplarının Eğitim Öncesi ve Eğitim Sonrası Bilgi Düzeylerinin Dağılımları

Tablo 24. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Dönemde Bilgi Sorularını Bilme Dağılımları

Sorular		Girişim	Kontrol	p değeri **
		n=475	n=423	
		%	%	
Sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir	Önce (n=898)	36.6	33.1	p=0.26
	Sonra (n=893)	54.5	44.9	p=0.001
	p değeri *	p=0.001	p=0.001	
Sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir	Önce (n=898)	57.1	52.7	p=0.19
	Sonra (n=892)	65.0	60.0	p=0.12
	p değeri	p=0.006	p=0.01	
Çevredeki sigara dumanı bebek ve çocukların sağlığına zararlıdır	Önce (n=898)	96.2	96.2	p=0.99
	Sonra (n=891)	95.9	96.2	p=0.83
	p değeri	p=1.00	p=1.00	
Akciğer kanserine yakalananların hemen hepsi sigara içen kişilerdir	Önce (n=898)	74.3	76.6	p=0.42
	Sonra (n=893)	72.3	75.7	p=0.26
	p değeri	p=0.49	p=0.77	
Hamile kadınlar sigara içerlerse ya da sigara içilen yerlerde yaşarlarsa bebeğin hayatını tehlikeye sokarlar	Önce (n=898)	90.7	94.8	p=0.02
	Sonra (n=893)	96.0	94.3	p=0.25
	p değeri	p=0.001	p=0.87	
Sigara kalp, beyin ve bacak damarlarını tıkayan hastalıkların nedenidir	Önce (n=898)	70.9	76.8	p=0.04
	Sonra (n=892)	76.1	82.0	p=0.03
	p değeri	p=0.04	p=0.03	

*Sattırda yer alan p değeri için Mc Nemar testi

**Sütunda yer alan p değeri için ki kare testi

Tablo 24. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Dönemde Bilgi Sorularını Bilme Dağılımları (Devamı)

Sorular		Girişim	Kontrol	p değeri**
		n=475	n=423	
		%	%	
Sigara içenler genellikle içmeyen kişilerden daha genç yaşta ölümler	Önce (n=898)	75.6	81.6	p=0.03
	Sonra (n=893)	82.1	81.8	p=0.89
	p değeri*	p=0.0.006	p=1.00	
Sigara içenler içmeyenlerin yanında sigara içtiklerinde içmeyenlerinde sağlığına zarar verirler	Önce (n=898)	90.9	92.7	p=0.34
	Sonra (n=892)	92.1	92.4	p=0.85
	p değeri	p=0.50	p=1.00	
Öksürük, balgam çıkarma ve nefes darlığı ile görülen akciğer hastalığına sigara içen kişiler er geç yakalanır	Önce (n=898)	72.6	77.3	p=0.10
	Sonra (n=892)	74.9	78.7	p=0.18
	p değeri	p=0.44	p=0.63	
Sigara kalp atışlarını hızlandırır	Önce (n=898)	23.2	33.6	p=0.001
	Sonra (n=893)	27.0	35.2	p=0.001
	p değeri	p=0.14	p=0.58	
Sigara kan basıncını düşürür	Önce (n=898)	3.6	5.2	p=0.23
	Sonra (n=893)	6.6	3.8	p=0.06
	p değeri	p=0.05	p=0.40	
Sigara alkol ve esrar gibi bağımlılık yapıcı bir maddedir	Önce (n=898)	83.2	84.6	p=0.54
	Sonra (n=893)	83.6	86.5	p=0.22
	p değeri	p=0.92	p=0.44	
Ara sıra içenlerin çoğu zamanla her gün içmeye başlarlar. O zaman isteseler bile sigarayı bırakmakta güçlük çekerler	Önce (n=898)	89.3	90.8	p=0.45
	Sonra (n=893)	88.7	91.3	p=0.21
	p değeri	p=0.88	p=0.90	

*Satırda yer alan p değerleri için Mc Nemar testi

**Sütunda yer alan p değerleri için ki kare testi yapılmıştır

3.2.1 Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Öncesi Dönemde Sigarayla İlgili Bilgi Sorularını Bilme Düzeylerinin Dağılımı

Tablo 24'te görüldüğü üzere gerek girişim gerekse kontrol grubunun girişim öncesi bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde, sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir sorusuna cevap veren öğrencilerin girişim grubunda %36.6'sı, kontrol grubunda %33.1'i; sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir sorusuna cevap veren öğrencilerden ise girişim grubunda %57.1'i, kontrol grubunda ise %52.7'si soruyu doğru yanıtlamışlardır.

Çevredeki sigara dumanının bebek ve çocukların sağlığına zararları sorusuna ise girişim ve kontrol grubu %96.2 oranında doğru yanıt vermiştir. Sigara akciğer kanseri ilişkisinde ise girişim grubunun %74.3'ü kontrol grubunun ise %76.6'sı soruyu doğru yanıtlamıştır. Gebe kadınların sigara içmeleri ya da sigaranın içildiği bir ortamda bulunmaları sonucu bebeklerin sağlığına cevap verecekleri ile ilgili soruya girişim grubunun %90.7'si, kontrol grubunun ise %94.8'i doğru yanıt vermiştir. Girişim ve kontrol gruplarının arasındaki fark anlamlıdır. (p=0.02)

Sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin ve bacak damarlarını tıkama etkisi sorusuna ise girişim grubunun %70.9'u, kontrol grubunun ise %76.8'i doğru yanıt vermiştir. Girişim öncesinde bu soruya doğru yanıt verme açısından girişim ve kontrol grupları arasında fark vardır. (p=0.04)

Sigaranın insan ömrünü kısaltma etkisine ise girişim grubunun %75.6'sı, kontrol grubunun ise %81.6'sı doğru yanıt vermiştir. Bu soruyla ilgili olarak girişim ve kontrol grupları arasında fark vardır. (p=0.03) Pasif içiciliğin insan sağlığına etkileri ile ilgili soruya girişim grubunun %90.9'u, kontrol grubunun ise %92.7'si doğru yanıt vermiştir.

Sigara Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH) ilişkisi ile ilgili soruya ise girişim grubunun % 72.6'sı, kontrol grubunun ise %77.3'ü doğru yanıt vermiştir.

Sigara kalp atışlarını hızlandırır sorusuna ise girişim grubunun %23.2'si, kontrol grubunun ise %33.6'sı doğru yanıt vermiştir. Girişim ve kontrol grubu arasındaki fark anlamlıdır. (p=0.001)

Sigara kan basıncını düşürür sorusuna ise girişim grubunun %3.6'sı, kontrol grubunun ise %5.2'si doğru yanıt vermiştir.

Sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi sorusuna girişim grubunun %83.2'si, kontrol grubunun ise %84.6'sı doğru yanıt vermiştir. Sigarayı bırakmanın zor başlamanın ise kolay ile olduğu ile ilgili soruya ise girişim grubunun girişim grubunun %88.7'si, kontrol grubunun ise %91.3'ü doğru yanıt vermiştir.

Girişim ve kontrol gruplarının girişim öncesi bilgi sorularını bilme düzeylerine bakıldığında, girişim öncesinde birçok soruda kontrol grubu, girişim grubundan daha fazla bilme düzeylerine sahiptir.

3.2.2 Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Sonrası Dönemde Sigarayla İlgili Bilgi Düzeylerinin Dağılımı

Tablo 24'te görüldüğü üzere girişim ve kontrol gruplarının girişim sonrası bilgi sorularını bilme düzeyleri değerlendirildiğinde; sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir sorusuna cevap veren öğrencilerin girişim grubunda %54.5'i, kontrol grubunda %44.9'u soruyu doğru yanıtlamış olup, girişim sonrasında bu soruyla ilgili olarak girişim ve kontrol grupları arasında fark vardır. (p=0.001) Sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir sorusuna cevap veren öğrencilerden ise girişim grubunda %65'i kontrol grubunda ise %60'ı soruyu doğru yanıtlamışlardır.

Çevredeki sigara dumanının bebek ve çocukların sağlığına zararları sorusuna ise girişim grubunun 95.9'u ve kontrol grubunun %96.2'si soruya doğru yanıt vermiştir. Sigara akciğer kanseri ilişkisinde ise girişim grubunun %72.3'ü kontrol grubunun ise %75.7'si soruyu doğru yanıtlamıştır. Gebe kadınların sigara içmeleri ya da sigaranın içildiği bir ortamda bulunmaları sonucu bebeklerin sağlığına zarar verecekleri ile ilgili soruya girişim grubunun %96'sı, kontrol grubunun ise %94.3'ü doğru yanıt vermiştir.

Sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin ve bacak damarlarını tıkama etkisi sorusuna ise girişim grubunun %76.1'i, kontrol grubunun ise %82.0'ı doğru yanıt vermiştir. Girişim öncesinde bu soruya doğru yanıt verme açısından girişim ve kontrol grupları arasında fark vardır. (p=0.03)

Sigaranın insan ömrünü kısaltma etkisine ise girişim grubunun %82.1'i, kontrol grubunun ise %81.8'i doğru yanıt vermiştir. Pasif içiciliğin insan sağlığına etkileri ile ilgili soruya girişim grubunun %92.1'i, kontrol grubunun ise %92.4'ü doğru yanıt vermiştir.

Sigara KOAH ilişkisi ile ilgili soruya ise girişim grubunun % 74.9'u, kontrol grubunun ise %78.7'si doğru yanıt vermiştir.

Sigara kalp atışlarını hızlandırır sorusuna ise girişim grubunun %27'si, kontrol grubunun ise %35.2'si doğru yanıt vermiştir. Girişim ve kontrol grubu arasındaki fark anlamlıdır. (p=0.001)

Sigara kan basıncını düşürür sorusuna ise girişim grubunun %6.6'sı, kontrol grubunun ise %3.8'i doğru yanıt vermiştir.

Sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi sorusuna girişim grubunun %83.6'sı, kontrol grubunun ise %86.5'i doğru yanıt vermiştir. Sigarayı bırakmanın zor başlamanın ise kolay ile olduğu ile ilgili soruya ise girişim grubunun girişim grubunun %89.3'ü, kontrol grubunun ise %90.8'i doğru yanıt vermiştir.

Girişim ve kontrol gruplarının girişim sonrası bilgi sorularını bilme düzeylerine bakıldığında, girişim ve kontrol grubunun bilgi sorularını bilme düzeyleri birçok soruda artış göstermiş olup, girişim grubunun bilme düzeyleri de birçok soruda kontrol grubunun bilme düzeylerinin önüne geçmiştir.

3.2.3 Girişim ve Kontrol Gruplarının Bilgi Puanı Ortalamaları

Tablo 25. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Toplam Bilgi Puanı Durumu

Toplam bilgi puanı		Girişim	Kontrol	
Girişim öncesi	Ortalama + ss	8.64 ± 2.28	8.95 ± 2.05	p=0.017*
	1. çeyrek	8.00	8.00	
	2. çeyrek	9.00	9.00	
	3. çeyrek	10.00	10.00	
Girişim Sonrası	Ortalama + ss	9.15 ± 1.94	9.22 ± 2.00	p=0.5*
	1. çeyrek	8.00	8.00	
	2. çeyrek	9.00	9.00	
	3. çeyrek	11.00	11.00	
Girişim öncesi ve sonrası fark ortalamaları		0.51±2.2	0.27±2.2	p=0.08*
		p=0.001**	p=0.001**	

* Kovaryans analizi yapılmış olup, öğrencinin sigara içmesi ve tuvaletin evin dışında olması değişkenleri ile düzeltilmiştir.

**Eşleştirilmiş gruplarda t testi

Girişim öncesi girişim grubunun toplam bilgi puanı ortalaması 8.64 ± 2.28, kontrol grubunun ise 8.95 ± 2.05'tir. Girişim sonrası girişim grubunun toplam bilgi puanı ortalaması 9.15 ± 1.94, kontrol grubunun ise 9.22 ± 2.00'dir.

Girişim grubunda bilgi artışı puan ortalaması 0.51±2.2 ve kontrol grubunda 0.27±2.2 olarak saptanmıştır (Tablo 25).

3.3 Girişim Grubundaki Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünenler İle Yeterli Eğitim Almadığını Düşünenlerin Girişim Öncesi ve Sonrasındaki Bilgi Düzeylerinin Dağılımı

Tablo 26. Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Girişim Grubu İçinde Akran Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünen ve Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Bilgi Puanı Sorularını Bilme Durumu Dağılımı

Sorular		Yeterli	Yetersiz	p değeri**
		n=106	n=364	
		%	%	
Sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir	Önce (n=470)	34.0	36.8	p=0.59
	Sonra (n=470)	58.5	53.3	p=0.34
	p değeri*	p=0.001	p=0.001	
Sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir	Önce (n=470)	61.3	55.5	p=0.28
	Sonra (n=469)	72.6	62.8	p=0.06
	p değeri	p=0.07	p=0.03	
Çevredeki sigara dumanı bebek ve çocukların sağlığına zararlıdır	Önce (n=470)	96.2	96.2	p=0.97
	Sonra (n=468)	95.3	96.1	p=0.69
	p değeri	p=1.00	p=1.00	
Akciğer kanserine yakalananların hemen hepsi sigara içen kişilerdir	Önce (n=470)	76.4	73.6	p=0.56
	Sonra (n=470)	75.5	71.4	p=0.41
	p değeri	p=1.00	p=0.51	
Hamile kadınlar sigara içerlerse ya da sigara içilen yerlerde yaşarlarsa bebeğin hayatını tehlikeye sokarlar	Önce (n=470)	91.5	90.4	p=0.72
	Sonra (n=470)	98.1	95.3	p=0.20
	p değeri	p=0.06	p=0.003	
Sigara kalp, beyin ve bacak damarlarını tıkayan hastalıkların nedenidir	Önce (n=470)	72.6	70.6	p=0.68
	Sonra (n=469)	84.0	73.8	p=0.03
	p değeri	p=0.04	p=0.26	

*Sırtıda yer alan p değeri için Mc Nemar testi

**Sütunda yer alan p değeri için ki kare testi yapılmıştır

Tablo 26. Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Girişim Grubu İçinde Akran Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünenler ile Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Bilgi Puanı Sorularını Bilme Durumu Dağılımı (Devamı)

Sorular		Yeterli	Yetersiz	p değeri**
		n=106	n=364	
		%	%	
Sigara içenler genellikle içmeyen kişilerden daha genç yaşta ölürlər	Önce (n=470)	85.8	72.8	p=006
	Sonra (n=470)	84.0	81.6	p=0.57
	p değeri*	p=0.83	p=0006	
Sigara içenler içmeyenlerin yanında sigara içtiklerinde içmeyenlerinde sağlığına zarar verirler	Önce (n=470)	93.4	90.1	p=0.30
	Sonra (n=469)	94.3	91.5	p=0.34
	p değeri	p=1.00	p=0.55	
Öksürük, balgam çıkarma ve nefes darlığı ile görülen akciğer hastalığına sigara içen kişiler er geç yakalanır	Önce (n=470)	74.5	72.3	p=0.64
	Sonra (n=470)	80.2	73.4	p=0.15
	p değeri	p=0.30	p=0.77	
Sigara kalp atışlarını hızlandırır	Önce (n=470)	20.8	23.9	p=0.49
	Sonra (n=470)	26.4	27.2	p=0.87
	p değeri	p=0.39	p=0.28	
Sigara kan basıncını düşürür	Önce (n=470)	1.9	4.1	p=0.27
	Sonra (n=470)	10.4	5.5	p=0.07
	p değeri	p=0.02	p=0.48	
Sigara alkol ve esrar gibi bağımlılık yapıcı bir maddedir	Önce (n=470)	85.8	82.4	p=0.40
	Sonra (n=470)	83.0	83.8	p=0.85
	p değeri	p=0.69	p=0.65	
Ara sıra içenlerin çoğu zamanla her gün içmeye başlarlar. O zaman isteseler bile sigarayı bırakmakta güçlük çekerler	Önce (n=470)	92.5	88.2	p=0.21
	Sonra (n=470)	90.6	88.2	p=0.49
	p değeri	p=0.79	p=1.00	

*Satırda yer alan p değeri için Mc Nemar testi

**Sütunda yer alan p değeri için ki kare testi yapılmıştır

Tablo 26'da görüldüğü üzere girişim öncesinde girişim grubu içinde akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrenciler ile yeterli eğitim almadığını düşünen öğrencilerin bilgi sorularını bilme düzeyleri değerlendirildiğinde, sigara dumanı içe çekilmese dahi zararlı olduğu (sırasıyla %61.3 - %55.5), sigara akciğer kanseri ilişkisi (sırasıyla %76.4 – %73.6), sigaranın gebe kadınlar üzerine etkileri (sırasıyla %91.5 – %90.4), sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin bacak damarları tıkanıklıklarına yol açması (sırasıyla %72.6 - %70.6), sigara içenlerin ömrünün içmeyenlerden daha kısa olduğu (sırasıyla %85.8 - %72.8), pasif içiciliğin zararları (sırasıyla %93.4 - %90.1), sigara KOAH ilişkisi (sırasıyla %74.5 - %72.3) ve sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi (sırasıyla %85.8 - %82.4) ile sigaraya başlamanın kolay olduğu ancak bırakmanın zor olduğu (sırasıyla %92.5 - %88.2) konularında yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin bilgi sorularını bilme düzeyi, yeterli eğitim almadığını düşünen öğrencilerin bilgi sorularını bilme düzeyinden yüksektir.

Girişim sonrasında akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrenciler ile yeterli eğitim almadığını düşünen öğrencilerin bilgi sorularını bilme düzeylerini incelediğimizde, sigaranın her gün içilmese bile zararlı olduğu (sırasıyla %58.5 – %53.3), sigara dumanı içe çekilmese dahi zararlı olduğu (%72.6 - %62.8), sigara akciğer kanseri ilişkisi (sırasıyla %75.5 – %71.4), sigaranın gebe kadınlar üzerine etkileri (sırasıyla %98.1 – %95.3), sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin bacak damarları tıkanıklıklarına yol açması (sırasıyla %84 - %73.8), sigara içenlerin ömrünün içmeyenlerden daha kısa olduğu (sırasıyla %84 - %81.6), pasif içiciliğin zararları (sırasıyla %94.3 - %91.5), sigara KOAH ilişkisi (sırasıyla %80.2 - %73.4), sigaranın kan basıncını düşürmediği (sırasıyla %10.4 – %5.5) ve sigaraya başlamanın kolay olduğu ancak bırakmanın zor olduğu (sırasıyla %90.6 - %88.2) konularında yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin bilme düzeyleri daha yüksektir. Aynı parametreler üzerinde yeterli eğitim almadığını düşünen öğrencilerin bilgi puanı yüzdelerinde artış söz konusu olsa dahi, yeterli eğitim aldığını düşünen öğrenciler kadar dikkat çekici boyutlarda değildir.

Tablo 27. Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Girişim Grubu İçinde Akran Öğrencilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünenler ile Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Toplam Bilgi Puanı Durumu

Toplam bilgi puanı		Yeterli Eğitim	Yeterli Eğitim	
		Aldığını	Almadığı	
		Düşünenler	Düşünenler	
Girişim öncesi	Ortalama + ss	8.86±1.97	8.56±2.38	p=0.1*
	1. çeyrek	8.00	8.00	
	2. çeyrek	9.00	9.00	
	3. çeyrek	10.00	10.00	
Girişim Sonrası	Ortalama + ss	9.53±1.97	9.05±1.92	p=0.02*
	1. çeyrek	8.00	8.00	
	2. çeyrek	10.00	9.00	
	3. çeyrek	11.00	10.00	
Girişim öncesi ve sonrası ortalamalar arasındaki farklılık		0.68±1.98	0.45±2.31	p=0.4*
		P=0.001**	P=0.001**	

* Kovaryans analizi yapılmış olup, öğrencinin sigara içmesi ve tuvaletin evin dışında olması değişkenleri ile düzeltilmiştir.

**Eşleştirilmiş gruplarda t testi

Girişim öncesinde girişim grubu içinde akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 8.86±1.97 olup, yeterli eğitim almadığını düşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 8.56±2.38'tir. Girişim sonrasında girişim grubu içinde akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 9.53±1.97 olup, yeterli eğitim almadığını düşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 9.05±1.92'dir.

Girişim grubunda akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin bilgi artışı puan ortalaması 0.68 ± 1.98 ve yetersiz eğitim aldığını düşünen öğrencilerin bilgi artışı puan ortalaması 0.45 ± 2.31 olarak saptanmıştır (Tablo 27).

3.4 Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Sonrası Dönemde Yaşam Boyu Sigarayı Deneme Durumu, Sigara İçme ve Sigarayı Kullanma Davranışlarının Durumları

Tablo 28. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Sonrası Dönemde Yaşam Boyu Sigarayı Deneme Durumlarının Dağılımı

Girişim öncesi anketin uygulanmasından sonraki sigarayı deneme durumu	Girişim n=372*	Kontrol n=381	Toplam n=753**	
	%	%	%	
Evet n=3	0.3	0.5	0.4	
Hayır n=750	99.7	99.5	99.6	p=0.57 ki kare testi
Toplam n=753	100.0	100.0	100.0	

*Girişim sonrasında girişim grubundan 4 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir.

**Girişim öncesinde sigarayı denememiş öğrenciler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Girişim sonrasında ise girişim öncesinde sigarayı denemeyenler üzerinde yapılan analize göre girişim grubunun %0.3'ü kontrol grubunun ise %0.5'i sigarayı denemiştir. Girişim öncesinde sigarayı deneme durumu ile ilgili olarak girişim ve kontrol grupları arasındaki fark anlamlıdır ($p=0.001$) (Tablo 28).

Tablo 29. Girişim Grubunun Girişim Öncesi ve Girişim Sonrasında Sigarayı Kullanma Davranışı

		Girişim öncesi									
		Hiç denememiş		Denemiş kullanmamış		Bırakmış		Halen içiyor		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Girişim Sonrası	Hiç denememiş	371	78.8	-	-	-	-	-	-	371	78.8
	Denemiş kullanmamış	-	-	55	11.7	-	-	-	-	55	11.7
	Bırakmış	-	-	-	-	27	5.7	10	2.1	37	7.8
	Halen içiyor	2	0.4	2	0.4	2	0.4	2	0.4	8	1.7
	Toplam	373	79.2	57	12.1	29	6.2	12	2.5	471	100.0

Tablo 29’da görüldüğü üzere Girişim grubunda 8 öğrenci yani girişim grubunun %1.7’si halen sigara içmektedir. Ancak girişim öncesinde sigara içen 10 çocuk yani girişim grubunun %2.1’inin sigarayı bırakmış olması yaptığımız akran eğitiminin girişim grubunda sigarayı bırakma davranışı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Ancak 2 öğrenci (%0.4) girişim öncesi sigara içmezken girişim sonrasında sigara içmeye başlamıştır. Bu da gösteriyor ki yaptığımız akran eğitimi sigarayı bırakma davranışı üzerinde etkili iken, sigaraya başlamama davranışı üzerinde etkili olamamıştır. Girişim grubunun girişim öncesi ve sonrasında sigarayı içme durumunun gözlenen tutarlılığı %0.4 kappası değeri 0.90 olup, $p=0.00$ ’dir.

Tablo 30. Kontrol Grubunun Girişim Öncesi ve Girişim Sonrasında Sigarayı Kullanma Davranışı

		Girişim öncesi									
		Hiç denememiş		Denemiş kullanmamış		Bırakmış		Halen içiyor		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Girişim Sonrası	Hiç denememiş	379	89.6	-	-	-	-	-	-	379	89.6
	Denemiş kullanmamış	-	-	22	5.2	-	-	-	-	22	5.2
	Bırakmış	-	-	-	-	18	4.3	-	-	18	4.3
	Halen içiyor	2	0.5	-	-	-	-	2	0.5	4	0.9
	Toplam	381	90.1	22	5.2	18	4.3	2	0.5	423	100.0

Tablo 30'da görüldüğü üzere kontrol grubunda girişim öncesi dönemden sonra yani ilk anket uygulandıktan sonra sigara kullanma oranı yükselmiştir. Kontrol grubunun girişim öncesi ve sonrasında sigarayı içme durumunun gözlenen tutarlılığı %0.5, kapa değeri 1.00 olup, $p=0.00$ 'dir.

Tablo 31. Girişim Sonrası Dönemde Girişim ve Kontrol Gruplarının Sigara İçme Durumu

Sigara içme durumu	Girişim n=471	Kontrol n=423	Toplam n=894	
	%	%	%	
Evet n=12	1.7	0.9	1.3	p=0.32 ki kare testi
Hayır N=882	98.3	99.1	98.7	
Toplam N=894	100.0	100.0	100.0	

*Girişim grubundan 4 öğrenci bu soruya cevap vermemiştir.

Girişim sonrası dönemde ise girişim grubunun %1.7'si, kontrol grubunun ise %0.9'u sigara kullanmaktadır (Tablo 31).

3.5 Girişim Yapılan Okullarda Öğrencilerin Akran Eğitimi Programı İle İlgili Görüşleri ve Deneyimleri

Tablo 32. Girişim Yapılan Okullardaki Öğrencilerin Akran Öğrencilerden Alınan Eğitim Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı

Özellik	Durum	Toplam (%)
Eğitime katılan arkadaşların sana bilgi verdi mi?*	Evet çoğu zaman / her zaman n=106	22.6
	Arada sırada / hiç n=364	77.4
	Toplam n=470	100.0

*5 öğrenci bu soruya yanıt vermemiştir.

Girişim grubunun %22.6'sı akran öğrencilerin çoğu zaman / her zaman kendilerine bilgi verdiğini, %77.4'ü ise arada sırada / hiç kendilerine bilgi verdiğini belirtmiştir (Tablo 32). Araştırmanın sınırlılıkları bölümünde de belirttiğimiz gibi girişim öncesi ve sonrası anketlerin arasının kısa olması akran öğrencilerin arkadaşlarını bilgilendirmelerini olumsuz şekilde etkilemiştir.

Tablo 33. Girişim Yapılan Okullarda Akran Eğitimcilerden Yeterli Eğitim Aldığını Düşünen ve Yeterli Eğitim Almadığını Düşünen Öğrencilerin Eğitim İle İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

Özellik*	Durum	Yeterli	Yetersi	Toplam	
		n=106	z n=364	n=470	
		%	%	%	
Arkadaşlarından aldığı eğitim bilgi düzeyini nasıl etkiledi?	Yararlı olduğuna inanıyorum n=331	84.9	66.2	70.4	p=0.00 1 ki kare testi
	Az yararlı olduğuna inanıyorum n=139	15.1	33.8	29.6	
	Toplam n=470	100.0	100.0	100.0	
Sana verilen eğitimleri ailen ve tanıdığın diğer kişilere anlatma şansın oldu mu?	Evet çoğu zaman / her zaman n=171	61.3	29.1	36.4	p=0.00 1 ki kare testi
	Arada sırada / hiç n=299	38.7	70.9	63.6	
	Toplam n=470	100.0	100.0	100.0	

*5 öğrenci bu sorulara yanıt vermemiştir.

Girişim grubunda akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin %84.9'u akran öğrenciler tarafından kendilerine verilen bilgilerin yararlı olduğuna inanmaktadır. Yine yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin %61.3'ü akran öğrenciler tarafından kendilerine verilen bilgileri ailesi ve diğer tanıdığı kişilere anlattığını ifade etmiştir (Tablo 33).

Tablo 34. Girişim Grubunun Girişim Öncesi ve Sonrası Dönemde Sigara ile ilgili Eğitim Çalışmalarında Aktif Olarak Yer Almak İsteyip İstemediklerinin Dağılımı

		Girişim Öncesi						
Girişim Sonrası		Evet		Hayır		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
	Evet	317	73.0	29	6.7	346	79.7	p=0.005
	Hayır	56	12.9	32	7.4	88	20.3	Mc
	Toplam	373	85.9	61	14.1	434	100.0	Nemar testi

Tablo 34'te görülüyor ki girişim grubunun %73'ü hem girişim öncesinde hem de girişim sonrasında eğitim çalışmalarında aktif olarak yer almak istediğini belirtmiştir. Ancak akran eğitimi öğrencilerin akran eğitimci olarak çalışmak istemeleri için etkili olmamıştır.

3.6 Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Öncesi ve Sonrası Görüş ve Deneyimleri

Tablo 35. Girişim ve Kontrol Gruplarının Girişim Sonrası Dönemde Öğretmenlerinin Sigara İçme Davranışını Algılama ve Sigara İle İlgili Eğitim Yapılmasını İsteyip İstememe Durumlarının Dağılımı

		Girişim	Kontrol	Toplam	
		n=469*	n=423	n=892	
		%	%	%	
İlk anketten sonra öğretmenlerinin sigara içme davranışındaki değişiklikleri algılama	Değişme olmadı n=457	43.1	60.3	51.2	p=0.00 1 ki kare testi
	Azalma oldu n=343	46.9	29.1	38.5	
	Artış oldu n=92	10.0	10.6	10.3	
	Toplam n=892	100.0	100.0	100.0	
		Girişim	Kontrol	Toplam	
		n=467**	n=423	n=890	
		%	%	%	
Sigara ile ilgili eğitim çalışması yapılmasını ister misin?	Evet n=834	92.3	95.3	93.7	p=0.06 ki kare testi
	Hayır n=56	7.7	4.7	6.3	
	Toplam n=890	100.0	100.0	100.0	

*Girişim grubundan 6 öğrenci soruya yanıt vermemiştir.

** Girişim grubundan 8 öğrenci soruya yanıt vermemiştir.

Girişim grubundaki öğrencilerin %46.9'u, kontrol grubundaki öğrencilerin %29.1'i ilk anketten sonra öğretmenlerinin sigara içme davranışında azalma olduğunu belirtmişlerdir. Girişim grubunun %92.3'ü, kontrol grubunun ise %95.3'ü sigara ile ilgili eğitim çalışmalarının yapılmasını istediklerini ifade etmişlerdir (Tablo 35).

3.7 Akran Eğitimcisi Öğrencilerin Tanımlayıcı Özellikleri ve Sigara Deneme ve İçme Durumlarının Dağılımı

Tablo 36. Akran Eğitimcisinin Yaş ve Girişim Öncesi Sigarayı Deneme Yaşı Ortalaması ve Standart Sapması

Akran eğitimcisi	Yaş	Sigarayı Deneme Yaşı
	n=53	n=12
	Ortalama ± ss	Ortalama ± ss
	12.81 ± 1.12	9.00 ± 2.37

Akran eğitimcilerinin yaş ortalaması 12.81 ± 1.12 olup, araştırma grubu ile yakın bir ortalama mevcuttur. Girişim öncesinde sigarayı deneme yaş ortalaması 9.00 ± 2.37 'dir. Aynı şekilde akran eğitimcilerinin girişim öncesinde sigarayı deneme yaş ortalamaları araştırma grubu ile çok büyük bir farklılık göstermemektedir (Tablo 36).

Tablo 37. Akran Eğitimcisi Öğrencilerin Cinsiyet, Sınıflardaki Öğrenci Sayısı ve Aile Türlerinin Dağılımı

Özellik	Akran Eğitimcisi				
	Evet n=53	Hayır n=475	Toplam n=528		
	%	%	%		
Cinsiyet	Erkek n=236	34.0	45.9	44.7	p=0.09 ki kare testi
	Kız n=292	66.0	54.1	55.3	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	
Sınıflardaki öğrenci sayısı	5. Sınıf n=166	20.8	32.6	31.4	p=0.35 ki kare testi
	6. Sınıf n=139	32.1	25.7	26.3	
	7. Sınıf n=129	26.4	24.2	24.4	
	8. Sınıf n=94	20.8	17.5	17.8	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	
Aile türü	Çekirdek aile n=464	88.7	87.8	87.9	p=0.85 ki kare testi
	Geniş aile n=64	11.3	12.2	12.1	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	

Akran eğitimi programında akran eğitimlerinde gönüllü olarak çalışmak isteyen öğrencilerin %34'ü erkek, %66'sı kızdır. %32.1 ile en çok 6.sınıflar akran eğitimcisi olmak istemişlerdir. %88.7'si anne baba kardeş veya kardeşleri ile yaşamaktadır (Tablo 37).

Tablo 38. Akran Eğitimcilerinin Anne ve Baba Eğitim Durumlarının Dağılımı

Özellik	Akran eğitimcisi				
	Evet n=53	Hayır n=475	Toplam n=528		
	%	%	%		
Anne eğitimi	OYD+OY n=23	5.7	4.2	4.4	0.08 ki kare testi
	İlköğretim n=322	73.6	59.6	61.0	
	Lise ve üzeri n=183	20.8	36.2	34.7	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	
Baba eğitimi*	OYD+OY n=11	5.7	1.7	2.1	p=0.01 ki kare testi
	İlköğretim n=252	60.4	46.6	48.0	
	Lise ve üzeri n=262	34.0	51.7	49.9	
	Toplam n=525	100.0	100.0	100.0	

* Akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 3 öğrenci baba eğitimi sorusuna yanıt vermemiştir.

Akran eğitimcilerin %5.7'sinin annesi ve babası okur yazar değil ya da yalnızca okur yazardır. Akran eğitimcisi olan öğrenciler ile akran eğitimcisi olmayan öğrencilerin baba eğitim durumları arasındaki fark anlamlıdır (p=0.01) (Tablo 38).

Tablo 39. Akran Eğitimcilerinin Ev Yaşam Koşulları ve Evlerinde Bulunan Bazı Dayanıklı Tüketim Malları ile İlgili Bilgilerin Dağılımı

Özellik	Akran eğitimcisi				
	Evet n=53 %	Hayır n=475 %	Toplam n=527 %		
Evin tuvaleti*	Evin içinde n=497	90.6	94.7	94.3	p=0.21 ki kare testi
	Evin dışında n=30	9.4	5.3	5.7	
	Toplam n=527	100.0	100.0	100.0	
Evde akran* öğrenciye ait oda	Evet n=316	52.8	60.8	60.0	p=0.26 ki kare testi
	Hayır n=211	47.2	39.2	40.0	
	Toplam n=527	100.0	100.0	100.0	
Bulaşık Makinesi	Var n=224	28.3	44.0	42.4	p=0.02 ki kare testi
	Yok n=304	71.7	56.0	57.6	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	
Bilgisayar	Var n=215	28.3	42.1	40.7	p=0.05 ki kare testi
	Yok n=313	71.7	57.9	59.3	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	
Otomobil	Var n=226	30.2	44.2	42.8	p=0.05 ki kare testi
	Yok n=302	69.8	55.8	57.2	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	

* Akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 1 öğrenci evin tuvaleti ve evde öğrenciye ait oda bulunup bulunmadığı sorusuna yanıt vermemiştir.

Akran eğitimcilerin %9.4'ünün evinin tuvaleti evin dışındadır. %47.2'sinin kendisine ait bir odası yoktur. Akran eğitimcilerin %71.7'sinin bulaşık makinesi ve bilgisayarını, %69.8'inin otomobili yoktur (Tablo 39).

Tablo 40. Akran Eğitimcilerin Anne Çalışma Durumu ve Babanın Çalışma Durumuna Göre Sosyal Sınıf Dağılımı

Özellik		Akran Eğitimcisi			
		Evet n=53	Hayır* n=475	Toplam n=527	
		%	%	%	
Annenin çalışma durumu*	Evet n=125	18.9	24.3	23.7	p=0.38 ki kare testi
	Hayır n=402	81.1	75.7	76.3	
	Toplam n=527	100.0	100.0	100.0	
Sosyal sınıf*	Üst Sosyal Sınıf n=329	60.4	64.3	63.9	p=0.57 ki kare testi
	Alt Sosyal Sınıf n=186	39.6	35.7	36.1	
	Toplam n=515	100.0	100.0	100.0	

* Akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 1 öğrenci annenin çalışma durumu sorusunda ve akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 13 öğrenci babanın çalışma durumu sorusuna yanıt vermemiştir.

Akran eğitimcilerin %18.9'unun annesi çalışmaktadır ve %39.6'sı alt sosyal sınıf mensubudur (Tablo 40).

Tablo 41. Akran Eğitimcilerinin Anne ve Baba Sigara İçme Durumu ve Okulda Öğretmenlerini Sigara İçerken Görme Durumlarının Dağılımı

Özellik	Akran eğitimcisi				
	Evet n=53 %	Hayır* n=474 %	Toplam n=527 %		
Annenin sigara içme durumu	Evet n=147	22.6	28.5	27.9	p=0.36 ki kare testi
	Hayır n=380	77.4	71.5	72.1	
	Toplam n=527	100.0	100.0	100.0	
Babanın sigara içme durumu	Evet n=	62.3	62.7	62.6	p=0.95 ki kare testi
	Hayır n=	37.7	37.3	37.4	
	Toplam n=	100.0	100.0	100.0	
Okulda öğretmenleri sigara içerken görme durumu	Evet n=432	86.6	81.3	81.8	p=0.32 ki kare testi
	Hayır n=96	13.2	18.7	18.2	
	Toplam n=528	100.0	100.0	100.0	

* Akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 1 öğrenci bu soruya yanıt vermemiştir.

Akran eğitimcilerin %22.6'sının annesi, %62.3'ünün babası sigara içmektedir. Akran eğitimcilerin %86.6'sı öğretmenlerini okulda sigara içerken görmektedir (Tablo 41).

Tablo 42. Akran Eğitimcisinin Sigara Deneme Durumlarının Dağılımı

		Akran eğitimcisi			
		Evet n=53 %	Hayır* n=474 %	Toplam n=527 %	
Yaşam boyu sigarayı deneme durumu	Girişim öncesi	Evet n=110	22.6	20.7	p=0.73 ki kare testi
		Hayır n=417	77.4	79.3	
		Toplam n=527	100.0	100.0	
		Akran eğitimcisi			
		Evet n=41 %	Hayır n=372 %	Toplam n=413 %	
Yaşam boyu sigarayı deneme durumu	Girişim sonrası**	Evet n=2	2.4	0.3	p=0.05 ki kare testi
		Hayır n=411	97.6	99.7	
		Toplam n=413	100.0	100.0	

* Akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 1 öğrenci bu soruya yanıt vermemiştir.

**Girişim öncesinde sigarayı hiç denememiş 413 öğrenci üzerinde analiz yapılmış olup, akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 4 öğrenci bu soruya yanıt vermemiştir.

Akran eğitimcilerinin girişim öncesinde %22.6'sı girişim sonrasında %2.4'ü sigarayı denemiştir (Tablo 42).

Tablo 43. Akran Eğitimcisinin Girişim Öncesi ve Girişim Sonrası Sigara İçme Durumlarının Dağılımı

		Akran eğitimcisi			
		Evet	Hayır*	Toplam	
		n=53	n=471	n=524	
		%	%	%	
Girişim öncesi	İçiyor n=13	1.9	2.5	2.5	p=0.76 ki kare testi
	İçmiyor n=511	98.1	97.5	97.5	
	Toplam n=524	100.0	100.0	100.0	
Sigara içme durumu		Akran eğitimcisi			
		Evet	Hayır	Toplam	
		n=52	n=459	n=511	
		%	%	%	
Girişim sonrası**	İçiyor n=6	1.9	1.1	1.2	p=0.59 ki kare testi
	İçmiyor n=505	98.1	98.9	98.8	
	Toplam n=511	100.0	100.0	100.0	

* Akran eğitimcisi olmayan öğrencilerden 4 öğrenci bu soruya yanıt vermemiştir.

**Girişim öncesinde sigara içmeyen 511 öğrenci üzerinde analiz yapılmıştır.

Akran eğitimcilerinin girişim öncesinde ve sonrasında %1.9'u sigara içmektedir (Tablo 43).

Tablo 44. Akran Eğitimcisinin Girişim Öncesi ve Girişim Sonrasında Sigara İle İlgili Davranışlarının Dağılımı

		Girişim öncesi									
		Hiç denememiş		Denemiş kullanmamış		Bırakmış		Halen içiyor		Toplam	
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Girişim Sonrası	Hiç denememiş	40	75.5							40	75.5
	Denemiş kullanmamış			8	15.1					8	15.1
	Bırakmış					3	5.7	1	1.9	4	7.6
	Halen içiyor	1	1.9							1	1.9
	Toplam	41	77.4	8	15.1	3	5.7	1	1.9	53	100.0

Tablo 44'te görüldüğü üzere girişim öncesinde akran eğitimcilerden 1 (%1.9) öğrenci sigara içerken girişim sonrasında bu öğrenci sigarayı bırakmıştır. Ancak Girişim öncesinde sigarayı denememiş olan 1 (%1.9) öğrenci girişim sonrasında sigara içmeye başlamıştır. kappa değeri 0.90, p=0.00'dır. Buradan da anlaşılacağı üzere akran eğitimi akran eğitimcilerin sigarayı bırakma davranışı üzerinde etkili olurken, sigaraya başlamama davranışı üzerinde etkili olamamıştır.

BÖLÜM IV

4. TARTIŞMA

4.1 Girişim Öncesi Dönemde Girişim ve Kontrol Gruplarının Sigara Konusundaki Bilgi Düzeyleri

Girişim ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin eğitim öncesi dönemde bir başka deyişle ilk ankette elde edilen verilere dayalı olarak belirlenen bilgi düzeyleri arasındaki farklılıklar göz önüne alınmadan girişim sonrası bilgi düzeylerinin karşılaştırılması hatalı olacaktır. Bu açıdan girişim ve kontrol grubunun eğitim öncesi dönemde sigara konusundaki bilgi düzeylerinin ne şekilde farklılık gösterdiği ile ilgili bilgilerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Ek olarak sigara konusundaki farklı bilgilerin bilinme oranları, hem girişim ve kontrol grubunun bilme oranları açısından hangi konularda farklılık gösterdiği konusunda hem de adölesan çağ çocukların sigara konusunda genellikle yetersiz olduğu konular hakkında bilgi vermesi açısından yararlı olacaktır. Bu açıdan girişim öncesi dönemde girişim ve kontrol gruplarının sigara bilgileri konusundaki verilere bakıldığında şu özelliklerin dikkat çekici olduğu görülmektedir.

Gerek girişim gerekse kontrol grubunun girişim öncesi bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde; özellikle bebek ve çocuklar olmak üzere pasif içiciliğin zararları ve gebe kadınların sigara içmemesi gerektiği konularında %90'ın üzerinde değişen oranlarda bilgi düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Sivas'ta ilköğretim ve lise öğrencileri ve Elazığ'da Ortaokul üçüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, bebek ve çocukların pasif içicilik sebebiyle sigaradan etkilenmeleri ve gebe kadınların sigara içmemesi gerektiği konularında %85'in üzerinde değişen oranlar gözlenmiş olup, yaptığımız çalışmanın sonuçları diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (58, 81).

Sigara ile akciğer kanseri, damar tıkanıklığı ve KOAH ilişkisi ise yine hem girişim grubu hem de kontrol grubu için girişim öncesi bilgi düzeylerinin %70'in üzerinde değişen oranlarda bilindiği izlenmiştir. Bu oranlar yeterli gibi görünse de sigara Türk toplumunda çok yaygın olarak maruz kalınan önemli bir risk faktörüdür. Sigara ve sözü edilen hastalıklar arasındaki ilişkinin özgüllüğü ile ilişkinin gücü farklı çalışmalarda birçok kez gösterilmiştir. Ancak sigaranın sağlık etkilerini her 4 öğrenciden yaklaşık birinin bilmiyor olmasının üzerinde durulması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Yine Sivas ve Elazığ'daki öğrenciler üzerinde yürütülen çalışmalar incelendiğinde bu çalışma kapsamında elde edilen sonuçlara benzer bulguların söz konusu olduğu söylenebilir. Sivas ilinde yapılan çalışma da sigara akciğer kanseri ilişkisi %72.9 oranında, Elazığ ilinde yapılan çalışmada %66.4 oranında bilinmektedir (58, 81). Yine sigara kalp hastalığı, beyin ve bacak damarlarının tıkanıklığı konuları Sivas ilinde yapılan çalışmada %58.9 Elazığ ilinde yapılan çalışmada %56.9 oranlarında bilinmektedir (58, 81). Sigara KOAH ilişkisi incelendiğinde ise Sivas ilinde yapılan çalışmada %55.2, Elazığ ilinde yapılan çalışmada ise %71.1 oranında bilinmektedir (58, 81).

Girişim ve kontrol gruplarında sigaranın bağımlılık yapıcı olduğu, sigarayı bırakmanın zor olduğu ve sigaraya bağımlılığa geçişin kolay olduğunun girişim öncesi dönemde %80'in üzerinde yeterli düzeylerde biliniyor olması olumlu olarak değerlendirilmektedir. Sivas ilinde ve Elazığ ilinde yapılan çalışmalarda sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi Sivas ilinde yapılan çalışmada %73.5, Elazığ ilinde yapılan çalışmada ise %68.1 oranında bilinmektedir (58, 81). Sigarayı bırakmanın zor olduğu ve bağımlılığa geçişin kolay olduğu konularında ise Sivas ve Elazığ illerinde yapılan çalışmalarda %80'in üzerinde değişen oranlarda bilinmektedir (58, 81).

Bunların yanı sıra gerek girişim gerekse kontrol grubunun ilköğretim çağına olması sebebiyle sigaranın fizyolojik etkilerinin girişim öncesi dönemde düşük düzeyde bilindiği görülmüş olup, bu durum beklenen bir bulgu olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Nitekim aynı durum diğer yapılan çalışmalarda da gözlenmiştir.

Her ne kadar girişim öncesinde girişim grubunda kontrol grubuna göre gebe kadınlarda sigara içilmesi durumunda bebeğin sağlığının olumsuz olarak etkilenmesi (sırasıyla %90.7 ve %94.8), sigara akciğer kanseri ilişkisi (sırasıyla %74.3 ve %76.6) ve sigaranın kalp hastalıkları, beyin ve bacak damarları tıkanıklıklarına yol açması (sırasıyla %70.9 ve %76.8) istatistiksel olarak anlamlı düzeylerde daha düşük oranlarda biliniyor olarak saptanmasına karşın, sözü edilen konuların her 2 grupta da yeterli düzeylerde biliniyor olması ve gruplar arasında bilenlerin oranları arasındaki farklılığın yaklaşık %5 düzeyinde kalıyor olması, yine de grupların başlangıçta bilgi düzeyleri açısından benzer olduğunu düşündürmektedir.

Her üç öğrenciden ikisinin sigaranın her gün içilme de zararlı olabileceği konusunda ve her iki öğrenciden birinin sigara dumanının içe çekilme de zararlı olabileceği konusundaki bilgilerinin yetersiz olması araştırmanın önemli bir bulgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan sigara konusunda yapılacak eğitim programlarında sigaranın zararlarının içilen sigara miktarı arttıkça arttığının yanı sıra, her gün içilme de zararlı olabileceği ve sigara dumanı içe çekilme de zararlı olabileceği mesajlarını vurgulayarak yapılması gerekir. Özellikle sigarayı deneme ve başlama riski altında olan gençler açısından “her gün içilme de zararlı olabileceği” ve “sigara dumanı içe çekilme de zararlı olabileceği” mesajları önem taşımaktadır.

Bazı konularda bilgileri yeterli olsa da araştırmanın bu konudaki bulguları gençlerin sigara konusunda bilgi düzeylerinin yeterli olmadığını, bu konuda eğitim verilmesi gerektiğini göstermektedir. Ülkemizde öğrenciler üzerinde yürütülmüş olan çalışmaların sonuçları da çalışmanın bu konudaki bulgularını destekler niteliktedir (58, 81).

Eğitim öncesi dönemdeki bilgi puanları açısından her 2 grupta da bu verilerin benzer olması grupların eğitim sonrası dönemde karşılaştırılmaları açısından eğitim öncesi bilgi düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir. Nitekim kişilerin bilgi düzeyleri, bilinen her bir parametreye “1” puan verilerek toplam bilgi puanı şeklinde değerlendirilmesi ile ilgili verilere göre de girişim öncesi ve sonrasındaki bilgi puan ortalamaları benzer olarak saptanmıştır. Bu

veri, grupların eğitim sonrası bilgi puanlarının karşılaştırılmasına da olanak vermektedir.

4.2 Girişim ve Kontrol Gruplarında Girişim Sonrası Dönemde Sigarayla İlgili Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması

Sigara konusundaki girişim sonrası ankette saptanmış olan bilgi düzeyleri değerlendirildiğinde sigara kalp hastalıkları ilişkisi ile beyin ve bacak damarlarının tıkanıklıkları, sigara KOAH ilişkisi ve sigaranın fizyolojik etkilerinden olan kalp atışlarını hızlandırma etkisi, hem girişim hem de kontrol grubunda bilenlerin oranının ilk ankete göre ikinci ankete arttığı saptanmıştır. Kontrol grubunda da girişim grubunda olduğu gibi bilenlerin oranında artış olması bu konulardaki bilgi düzeyindeki artışın akran eğitimine doğrudan bağlanamayacağı şeklinde yorumlanabilir. Yine de artış yüzdelerinin yukarıda bahsettiğimiz parametrelerdeki değişim yüzdelerinin girişim grubunda yüksek olması dikkat çekicidir. Kontrol grubunun da girişim sonrası bilgi düzeylerinin yüksek olması, girişim öncesi anket uygulanmasından sonra kontrol grubunun konu hakkında ilgilerinin ortaya çıkmış olabileceği ve bu konuda bilgi sahibi olan öğretmenlerinden, ailelerinden, yakınlarından ya da diğer kaynaklardan bilgi almış olabileceklerini akla getirmektedir.

Sigaranın her gün içilme bile zararlı olacağı ($p=0.001$), sigaranın dumanı içe çekilmese de zararlı olduğu ($p=0.006$), gebe kadınların sigara içmesinin zararları ($p=0.001$) sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin bacak damarlarını tıkayıcı etkileri ($p=0.04$), sigara içenlerin içmeyenlerden daha kısa ömrü olduğu ($p=0.006$), ve sigaranın kan basıncını düşürmediği etkisi ($p=0.05$) konularında girişim grubunda girişim sonrasında girişim öncesine göre bilme düzeylerinde artış saptanmış olup, meydana gelen bu artışta girişim öncesi ve sonrasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz parametreler dışında sigaranın gebe kadınlar ve bebekleri üzerindeki etkileri, sigara içenlerin, içmeyen kişilerden daha genç yaşta hayatlarını kaybedecekleri, pasif içiciliğin etkileri ve sigaranın fizyolojik

etkileri konularında girişim grubunda %1 ile %6 oranında artış gözlenmiştir. Bahsettiğimiz artış kontrol grubunda daha düşük yüzdelerdedir.

Eğitimlerde fizyolojik olan etkiler üzerinde fazlaca durulduğundan özellikle bu konuda eğitimin etkisi oldukça yüksektir. Ancak fizyolojik etkilerden önce özellikle pasif içicilik, sigaranın bağımlılık etkisi ve neden olduğu hastalıklar üzerinde durulmalıdır.

Sivas'ta yapılan çalışmada girişim grubunda, özellikle sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin ve bacak damarlarını tıkaçıcı etkisi (%59.6 - %91.6), sigara KOAH ilişkisi (%50 - %83.1), sigara dumanı içe çekilmese de zararlıdır (%49.4 - %90.3) gibi parametreler de bilme oranlarında %30'un üzerinde artış gerçekleşmiştir (81).

Sivas'ta yapılan çalışmada ilköğretim öğrencilerine yapılan eğitimden sonra girişim grubunda özellikle ikinci eğitim sonrasında bilme oranlarındaki artış oldukça dikkat çekicidir. Ancak yaptığımız çalışmada olduğu gibi herhangi bir eğitim yapılmayan kontrol grubunda da girişim grubundaki kadar olmasa da bilme düzeylerinde artış söz konusudur (81). Şunu da göz önünde bulundurmak gerekir ki Sivas'ta yapılan çalışmada eğitimler direkt olarak ders verme şeklinde gerçekleştirilmiş olup, yaptığımız çalışmada akran eğitimi söz konusudur.

Girişim öncesi girişim grubunun toplam bilgi puanı ortalaması 8.64 ± 2.28 , kontrol grubunun ise 8.95 ± 2.05 'tir. Toplam bilgi puanı ortalamalarına bakıldığında girişim öncesinde girişim ve kontrol grupları arasında büyük bir farklılık gözlenmemiş olup, kontrol grubunun toplam bilgi puanı girişim grubundan daha yüksektir.

Girişim sonrası girişim grubunun toplam bilgi puanı ortalaması 9.15 ± 1.94 , kontrol grubunun ise 9.22 ± 2.00 'tir. Girişim sonrasında da toplam bilgi puanları arasında büyük bir farklılık gözlenmemiş olup, kontrol grubunun toplam bilgi puanı girişim grubundan yüksektir.

Ancak girişim grubunda bilgi artışı puan ortalaması 0.51 ± 2.2 ve kontrol grubunda 0.27 ± 2.2 olarak saptanmıştır. Girişim grubunda bilgi puanındaki artış kontrol grubuna göre biraz daha fazla olsa da toplam bilgi puanınının 0 ile 13

arasında değer aldığı düşünöldüğünde girişim ve kontrol grupları arasında bilgi puanı artışı açısından önemli bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Sivas ilinde yapılan sigara ile ilgili müdahale çalışmasında bilgi puanı ortalamaları araştırma öncesi, 1.eğitim sonrası ve 2. eğitim sonrasında 3 puan artış göstermiştir. Bu çalışmanın birinci akademik yılın 1. döneminin sonunda başlayıp, bir sonraki akademik yılın 1. döneminin sonunda bitmesi eğitimin etkinliğinde zaman faktörünün önemli rol oynadığını göstermiştir (81).

Girişim grubunda kontrol grubuna göre gerek teker teker değerlendirilen bilgi parametreleri, gerekse toplam bilgi puanında önemli farklılıkların saptanmamış olmasında araştırmanın sınırlılıkları bölümünde de belirtildiği gibi girişimin etkinliğinin erken değerlendirilmesinin etkisi olabilir. Araştırma kapsamında girişim uygulanan okullarda öğrencilerin sigara konusundaki bilgilerinin kontrol grubuna göre beklenen düzeyde artmamış olmasında girişim sonrası uygulanan anketin erken bir dönemde uygulanmış olmasının etkisi olabilir. Nitekim akran eğitimleri gerçekleştirilmeye başlandıktan 10 hafta sonra girişim sonrası anket uygulanmıştır.

Girişim grubunun girişim öncesi bilgi düzeylerine göre girişim sonrası bilgi düzeylerinde artış saptanmasına karşın bu artışın beklenen düzeyde bulunmamış olması girişimin etkisinin oldukça erken sayılabilecek bir dönemde değerlendirilmiş olmasının etkisi olabilir. Nitekim öğrencilerin yalnızca %22.6'sı akran eğitimcilerinden eğitim almış olduklarını belirtmişlerdir. Yeterli eğitim aldığını belirten öğrencilerle yeterli eğitim almadığını belirten öğrenciler arasındaki farklılıklar da bu konudaki görüşü destekler niteliktedir. Yani yeterli eğitim alanlarda sigaranın her gün içilme bile zararlı olduğu ($p=0.001$), sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin bacak damarları tıkanıklıklarına yol açması ($p=0.04$) ve sigaranın fizyolojik etkilerinden olan kan basıncını yükseltmesi ($p=0.02$) parametreleri için daha yüksek oranlarda bilgi sorularını bilme düzeylerinde artış söz konusudur. Diğer yandan sigara dumanı içe çekilmese dahi zararlı olduğu ($p=0.07$), sigaranın gebe kadınlar üzerine etkileri ($p=0.06$), sigara KOAH ilişkisi ($p=0.30$) ve sigaranın fizyolojik etkilerinden olan sigara kalp atışlarını hızlandırır ($p=0.39$) parametreleri için istatistiki olarak

anlamli olmasa da yeterli eğitim alamadığını dűşünenlere göre yeterli eğitim aldığını dűşünenlerin bilgi düzeylerinde artışın daha yüksek oranlarda olduğu izlenmektedir.

Girişim öncesinde girişim grubu içinde akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 8.86 ± 1.97 olup, yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 8.56 ± 2.38 'tir. Girişim öncesinde toplam bilgi puanı ortalamalarının yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin, yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrencilerden daha yüksek olduğu görölmektedir.

Girişim sonrasında girişim grubu içinde akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 9.53 ± 1.97 olup, yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrencilerin toplam bilgi puanı ortalaması 9.05 ± 1.92 'dir. Girişim sonrasında da toplam bilgi puanı ortalamalarının yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin, yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrencilerden daha yüksek olduğu görölmektedir.

Girişim grubunda akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin bilgi artışı puan ortalaması 0.68 ± 1.98 ve yetersiz eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin bilgi artışı puan ortalaması 0.45 ± 2.31 olarak saptanmıştır. Yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin bilgi puanındaki artış, yetersiz eğitim aldığını dűşünen öğrencilerden biraz daha fazla olsa da toplam bilgi puanının 0 ile 13 arasında değer aldığı düşünöldüğünde yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrenciler ile yetersiz eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin bilgi puanı artışı açısından önemli bir farklılık olmadığı söylenebilir.

Girişim grubunda akran öğrencilerden yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin %84.9'u, yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrencilerin ise %66.2'si akran öğrenciler tarafından kendilerine verilen bilgilerin yararlı olduğuna inanmaktadır. Yeterli eğitim aldığını dűşünen ve yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrenciler arasındaki fark anlamlıdır. ($p=0.001$) Yine yeterli eğitim aldığını dűşünen öğrencilerin %61.3'ü, yeterli eğitim alamadığını dűşünen öğrencilerin 29.1'i akran öğrenciler tarafından kendilerine verilen bilgileri ailesi ve diğer tanıdığı kişilere anlattığını ifade etmiştir. Yeterli eğitim aldığını dűşünen

ve yeterli eğitim almadığını düşünen öğrenciler arasındaki fark anlamlıdır. (p=0.001)

Bilgi düzeylerinin karşılaştırılabilirliği açısından sınıflardaki öğrenci dağılımı (p=0.03), anne baba birliktelik durumu (p=0.01), anne eğitimi (p=0.001), evin tuvaletinin durumu (p=0.001), aileye ait otomobile sahip olma durumu (p=0.001), sosyal sınıf (p=0.05), annenin sigara içmesi (p=0.02) ve öğretmenlerin okulda sigara içmesi (p=0.001) gibi bazı olası karıştırıcı faktörler girişim ve kontrol grubunda biraz farklılık göstermekle birlikte toplam puan olarak yapılan analizde bu özellikler öğrencinin kendisinin sigara içmesi ve öğrencinin yaşadığı evin tuvaletinin durumu değişkenleri ile dikkate alınmıştır. Yine girişim ve kontrol grupları için ayrı ayrı yapılan önce ve sonra bilgi oranlarındaki değişim ve bilgi puanlarında ki değişimin değerlendirilmesinde olası karıştırıcı faktörlerin etkisi yoktur.

4.3 Girişim ve Kontrol Gruplarında Sigarayı Deneme Durumlarının ve Yaş Ortalamalarının Karşılaştırılması İle Sigara İçme Durumlarının Karşılaştırılması

Yaşam boyu sigarayı deneme durumlarına bakıldığında girişim öncesinde tüm grubun %15.6'sı sigarayı denemiştir. Sivas'ta ilköğretim ve lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada bu durum ilköğretim öğrencileri arasında %10.9'dur (81). Yaptığımız çalışmadaki sigarayı deneme yaş ortalaması Sivas'ta yapılan çalışmadan yüksektir. Ögel ve arkadaşları tarafından dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada bu oran %16.1'dir (11). Manisa'da ilköğretim 5. ve 7. sınıflar ile lise 1. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada sigarayı bu oran %17.5'tir (82). Çalışmaların sonuçları yaptığımız çalışma ile benzerlik göstermekle birlikte ilk ve ortaöğretim öğrencilerini kapsadığından ortaöğretim öğrencilerinin sigarayı deneme oranını yükselttiği düşünülmektedir.

Tüm grupta sigarayı deneme yaş ortalaması 9.23.±.3.02'dir. Girişim öncesinde sigarayı denemiş olan öğrencilerin yaş ortalaması girişim grubunda

9.07.±.3.12 olup, kontrol grubunda 9.61.±.2.77'dir. Girişim grubunun sigarayı deneme yüzdesinin yüksek olması, girişim grubunun sigarayı deneme yaş ortalamasının kontrol grubundan daha düşük olmasına sebebiyet vermiştir. Diyarbakır İl Merkezinde İlköğretim 6.,7.,8.sınıflar ve lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ilk sigarayı deneme yaşı 12.6±.2.3 bulunmuştur (13) Manisa'da bir lise ve bir ilköğretim okulunda yapılan çalışmaya göre öğrencilerin sigarayı deneme yaşları 12.6±.2.8'dir (83). Yaptığımız çalışma da sigarayı deneme yaş ortalamasının diğer yapılan çalışmalardan düşük olduğu gözlenmektedir. Bu da sigarayı deneme yaş ortalamasının giderek düştüğünü göstermektedir. Diğer çalışmalarda da görüldüğü üzere sigarayı deneme yaşı ortalaması oldukça düşük olduğundan sigara ile ilgili eğitimlere deneme yaşından önceki yaşlarda başlanmalıdır.

Yaşam boyu sigarayı deneme durumlarına bakıldığında girişim öncesinde girişim grubunun %20.7'si kontrol grubunun %9.9'u sigarayı denemiştir. Bu durum girişim sonrası için girişim ve kontrol grubunun sigarayı deneme oranlarının karşılaştırılmasının hatalı olacağını gösteriyor. Bu açıdan girişim ve kontrol grubundaki girişim öncesi sigarayı deneme oranlarındaki farklılık göz önüne alınarak girişim sonrası sigarayı deneme değerlendirilmelidir.

Yine girişim sonrasında ise girişim öncesinde sigarayı denemeyenler üzerinde yapılan analize göre girişim grubunun %0.3'ü kontrol grubunun ise %0.5'i sigarayı denemiştir.

Şunu da belirtmek gerekir ki girişim ve kontrol grubundaki öğrencilerin girişim öncesinde öğretmenlerini okulda sigara içerken görme yüzdeleri sırasıyla %81.3 ve %57.7'dir. Yani girişim yapılan okullardaki öğrencilerin öğretmenlerini okulda sigara içerken görme yüzdeleri daha yüksektir. Bu durum da girişim grubunda daha yüksek oranda sigara denemesinin olmasını tetiklemiş olabilir. Bunun yanı sıra girişim sonrasında öğretmenlerin sigara içme davranışlarında azalma olduğunu girişim grubunun %46.9'u, kontrol grubunun ise %29.1'i ifade etmiştir. Öğretmenlerin sigara içme davranışındaki azalma öğrencileri de sigarayı denememe ya da bırakmaya yönlendirmiş olabilir.

Sigara kullanım oranlarına bakıldığında ise girişim öncesinde tüm grubun %1.6'sı sigara içmektedir. Sivas ilköğretim ve lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada bu durum ilköğretim öğrencileri üzerinde %3.1'dir (81). Diyarbakır İl Merkezinde İlköğretim 6.,7.,8.sınıflar ve lise öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada ise %5.8'dir (13). Bilir ve arkadaşları tarafından 1996'da Ankara'da yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin %3.5'i sigara içmektedir (5). Diğer çalışmalar ile karşılaştığımızda yaptığımız çalışmada sigara içme oranı düşüktür.

Girişim öncesi dönemde girişim grubunun %2.5'i, kontrol grubunun ise %0.5'i sigara kullanmaktadır. Girişim sonrası dönemde ise girişim grubunun %1.7'si, kontrol grubunun ise %0.9'u sigara kullanmaktadır. Buradaki sonuçlara dayanarak sigara ile ilgili yaptığımız akran eğitiminin girişim grubunda sigarayı bırakma davranışı üzerinde az da olsa etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

4.4 Akran Eğitimcisi Olan Öğrencilerin Özelliklerinin İncelenmesi

Akran eğitimcisi olan öğrencilerin özellikle toplumun hangi kesimlerinden geldiği ile ilgili bilgiler bu konuda akran eğitimi programını, sağlık eğitimi programı olarak yürütecek yöneticiler için önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu çalışma kapsamında akran eğitimcisi olarak çalışmak isteyen öğrencilerin, kızlarda erkeklere oranla (%66 - %34) daha çok gönüllü olduklarını göstermiştir. %73.6'sının annesi ilköğretim mezunudur. Anne eğitimi düşük olan öğrenciler akran eğitimcisi olmuştur. Akran eğitimcisi olan öğrencilerin %81.1'inin annesi çalışmamaktadır. Bu da gösteriyor ki annesi çalışmayan öğrenciler akran eğitimcisi olmayı daha çok tercih etmektedir. Akran eğitimcileri ile akran eğitimcisi olmayan yani çalışmayı yaptığımız girişim grubunda baba eğitimi ve dayanıklı tüketim malzemelerine sahip olma açısından anlamlı bir fark bulunmaktadır. Diğer karıştırıcı faktörlerde akran eğitimcileri ve girişim grubunda olup akran eğitimcisi olmayan öğrenciler arasında fark bulunmamaktadır. Bu da gösteriyor ki akran eğitimciler girişim yapılan gruptaki öğrencileri temsil etmektedir ve özellik bakımından benzerlik göstermektedir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. SONUÇLAR

Girişim ve kontrol grupları girişim öncesinde sigara her gün içilirse de zararlıdır (sırasıyla girişim ve kontrol) (%36.6- %33.1), sigara dumanı içe çekilmezse de zararlıdır (%57.1- %52.7), pasif içiciliğin bebek ve çocuklara zararları (%96.2- %96.2), sigara akciğer kanseri ilişkisi (%74.3- %76.6), sigaranın gebe kadınlar üzerine olan etkileri (%90.7- %94.8), sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin ve bacak damarlarını tıkama etkisi (%70.9- %76.8), sigara içenlerin ömrünün daha az olduğu (%75.6- %81.6), pasif içiciliğin zararları (%90.9- %92.7), sigara KOAH ilişkisi (%72.6- %77.3), sigaranın kalp atışlarını hızlandırıcı etkisi (%23.2- %33.6) ve sigaranın kan basıncını düşürmediği (%3.6- %5.2), sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi (%83.2- %84.6) ve sigaraya başlamanın kolay olduğu ve bırakmanın zor olduğu (%89.3- %90.8) parametrelerinde bilme oranlarına sahiptir.

Yaşam boyu sigarayı deneme oranlarına bakıldığında girişim öncesinde tüm grubun %15.6'sı sigarayı denemiştir. Girişim öncesinde tüm grubun sigarayı deneme yaş ortalaması 9.23 ± 3.02 'dir Yaşam boyu sigarayı deneme durumlarına bakıldığında girişim öncesinde girişim grubunun %20.7'si kontrol grubunun %9.9'u sigarayı denemiştir. Girişim grubunun sigarayı deneme oranı yüksektir. Girişim öncesinde sigarayı denemiş olan öğrencilerin yaş ortalaması girişim grubunda 9.07 ± 3.12 olup, kontrol grubunda 9.61 ± 2.77 'dir. Girişim sonrasında, girişim öncesinde sigarayı denemeyenler üzerinde yapılan analize göre girişim grubunun %0.3'ü kontrol grubunun ise %0.5'i sigarayı denemiştir.

Sigara kullanım oranlarına bakıldığında ise girişim öncesinde tüm grubun %1.6'sı sigara içmektedir. Girişim öncesi dönemde girişim grubunun %2.5'i,

kontrol grubunun ise %0.5'i sigara kullanmaktadır. Girişim sonrası dönemde ise girişim grubunun %1.7'si, kontrol grubunun ise %0.9'u sigara kullanmaktadır.

Girişim öncesi girişim grubunun toplam bilgi puanı ortalaması 8.64 ± 2.28 , kontrol grubunun ise 8.95 ± 2.05 'tir. Girişim sonrası girişim grubunun toplam bilgi puanı ortalaması 9.15 ± 1.94 , kontrol grubunun ise 9.22 ± 2.00 'tir. Ancak girişim grubunda bilgi artışı puan ortalaması 0.51 ± 2.2 ve kontrol grubunda 0.27 ± 2.2 olarak saptanmıştır.

Girişim sonrası dönemde girişim grubunun %2.5'i sigara içerken girişim sonrası dönemde bu oran %1.7' ye düşmüştür. Kontrol grubunun ise girişim öncesinde %0.5'i sigara içerken girişim sonrasında bu oran %0.9 olmuştur.

Girişim grubundaki öğrencilerin özellikle sigara her gün içilme de zararlıdır (%36.6 - %54.5), sigara içe çekilmezse de zararlıdır (%57.1 - %65), sigaranın gebe kadınlar üzerine olan etkileri (%90.7 - %96), sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin ve bacak damarlarını tıkama etkisi (%70.9 - %76.1), sigara içenlerin ömrünün daha az olduğu (%75.6 - %82.1), pasif içiciliğin zararları (%90.9 - %92.1), sigara KOAH ilişkisi (%72.6 - %74.9), sigaranın kalp atışlarını hızlandırıcı etkisi (%23.2 - %27) ve sigaranın kan basıncını düşürmediği (%3.6 - %6.6) parametrelerinde girişim öncesine göre girişim sonrasında bilme durumlarında artış meydana gelmiştir.

Girişim grubunda akran eğitimcilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin oranı %22.6'dır.

Akran eğitimcilerden yeterli eğitim aldığını düşünen öğrencilerin özellikle sigara her gün içilme de zararlıdır (%34 - %58.5), sigara içe çekilmezse de zararlıdır (%61.3 - %72.6), sigaranın gebe kadınlar üzerine olan etkileri (%91.5 - %98.1), sigara kalp hastalıkları ilişkisi ve sigaranın beyin ve bacak damarlarını tıkama etkisi (%72.6 - %84), pasif içiciliğin zararları (%93.4 - %94.3), sigara KOAH ilişkisi (%74.5 - %80.2), sigaranın kalp atışlarını hızlandırıcı etkisi (%20.8 - %26.8) ve sigaranın kan basıncını düşürmediği (%1.9 - %10.4) parametrelerinde girişim öncesine göre girişim sonrasında bilme durumlarında artış meydana gelmiştir.

Akran eğitimi programında akran eğitimlerinde gönüllü olarak çalışmak isteyen öğrencilerin %34'ü erkek, %66'sı kızdır. %32.1 ile en çok 6.sınıflar akran eğitimcisi olmak istemişlerdir. %88.7'si çekirdek aileye sahiptir. Akran eğitimcilerin %18.9'unun annesi çalışmaktadır. %39.6'sı alt sosyal sınıf mensubudur. Akran eğitimcilerin %9.4'ünün evinin tuvaleti evin dışındadır. %47.2'sinin kendisine ait bir odası yoktur. Akran eğitimcilerin %71.7'sinin bulaşık makinesi ve bilgisayar, %69.8'inin otomobili yoktur. Akran eğitimcilerin %5.7'sinin annesi ve babası okur yazar değil ya da yalnızca okur yazardır. Akran eğitimcilerin %22.6'sının annesi, %62.3'ünün babası sigara içmektedir. Akran eğitimcilerin %86.6'sı öğretmenlerini okulda sigara içerken görmektedir. Akran eğitimcilerinin girişim öncesinde %22.6'sı girişim sonrasında %2.4'ü sigarayı denemiştir. Akran eğitimcilerinin girişim öncesinde ve sonrasında %1.9'u sigara içmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Yaptığımız çalışmada da gösterdiğimiz gibi akran eğitimi etkili bir eğitim yöntemi olup, akran eğitimi programının Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından işbirliği içinde uygulanması yararlı olacaktır.

Akran eğitiminin yararlı olabilmesini sağlamak için eğitim sürecinin uzun tutulması gereklidir. Öğrencilerin birbirlerini ve çevrelerini eğitmeleri için bu süreç içerisinde tiyatro, afiş, resim, şiir, öykü yarışmaları gibi öğrencilerin dikkatini çekici ve destekleyici çalışmalar yapılmalıdır.

Eğitimlerde yetersiz bilgi düzeyine sahip olunan konular belirlenerek özellikle o konular üzerinde durulması sağlanmalıdır. Yaptığımız çalışmada görüldüğü üzere, eğitimlerde fizyolojik olan etkiler üzerinde fazlaca durulduğundan özellikle bu konuda eğitimin etkisi mevcuttur. Ancak fizyolojik etkilerden önce özellikle pasif içicilik, sigaranın bağımlılık yapıcı etkisi ve neden olduğu hastalıklar üzerinde durulmalıdır.

Akran eğitimi programlarında akran eğitimi girişimlerinin yapılandırılarak uygulanması eğitimin etkinliği açısından yararlı olacaktır. Gönüllü öğrencilerin seçiminde özellikle verilen eğitimi aktarabilecek yetenekte öğrenciler seçilmelidir.

Sigarayı deneme yaşı ortalaması oldukça düşük olduğundan sigara ile ilgili eğitimlere deneme yaşından önceki yaşlarda başlanmalıdır. Bu sebeple geniş kapsamlı eğitim çalışmaları düzenlenmeli ve bu eğitim çalışmaları rutin olarak devam etmelidir.

Sigara ve sigaranın sağlığa zararları konularının okullardaki müfredat programı içine yerleştirilerek öğretmenlerin hizmet içi eğitimleri ile konu üzerinde önemle durulmalıdır.

Özellikle okullarda öğrenciler için örnek teşkil eden kişiler olan öğretmenler sigara konusunda eğitilmelidir. Sigarayı bırakma konusunda öğretmenlere her türlü destek sağlanmalıdır. Sigara içen öğretmenlere okul içerisinde, bahçede ve koridorda sigara içimi yasaklanmalı veya okul içerisinde öğrencilerin göremeyecekleri ve ulaşamayacakları yerlerde bulunan sigara içme odaları oluşturulmalıdır.

Sigara içen ve bırakmak isteyen öğrencilere özel danışmanlıklar kurulmalıdır. Gerektiği takdirde danışmanlık hizmetleri ailelere de verilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Sezer E., 1994'e girerken sađlık için sigara alarmı sűrűyor, *Sađlık İçin Sigara Alarmı*, 1994, 1: p 1.
2. Collishaw NE., Lopez AD., The tobacco epidemic: a global public health emergency, Tobacco Alert. Geneva: *World Health Organization*, 1996.
3. World Health Organization, World Health Report, 1999.
4. Peto R., Smoking and death: the past 40 years and the next 40, *BMJ*, 1994, 309: p. 937-939.
5. Bilir N., Dođan BG., Yıldız AN.,, Sigara ime davranışı konusundaki davranışlar ve tutumlar, Ankara Tűrkiye. *Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı*, International Development Research Centre, 1997, 7: p. 1-9.
6. Dedelerođlu N., Dűnmez L., Aktekin M., Antalya'da sađlık personelinde tűtűn kullanımı, *Sađlık İçin Sigara Alarmı*, 1994, 1: p. 7-11.
7. PİAR, Sigara alışkanlıkları ve sigara ile műcadele kampanyası kamuoyu araştırması raporu, 1988.
8. Emri S., Bařođlu S., Turnagűl H., et al., Epidemiology of smoking among Turkish adults: A national Household survey 2002 The second international symposium on medikal geology, nutrition and cancer. *Abstract book*: p. 33-36.
9. Wakefield M., Chaloupka F., Effectiveness of comprehensive tobacco control programmes in reducing teenage smoking in the USA, *Tobacco Control*, 2000, 9: p. 177-186.

10. Coogan PF., Adams M., Geller AC et al., Factors associated with smoking among children and adolescents in Connecticut. *Am J Prev Med*, (15): p. 17-24.
11. Ögel K., Çorapçioğlu A., Sır A., Tamar M., Tot Ş., Doğan O., Uğuz Ş., Yenilmez Ç., Bilici M., Tamar D., Liman O., Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2004,15(2),: p. 112-118.
12. Kurt AÖ., Buğdaycı R., Şaşmaz T., Öner S., Tezcan H., Mersin’de orta dereceli okullarda sigara içme prevalansı ve risk faktörleri: Okul tabanlı kesitsel bir çalışma, *9.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi*: p. 424.
13. Palancı Y., Saka G., Diyarbakır İl Merkezinde İlköğretim 6., 7., 8. sınıfları ile lise öğrencilerinde sigara , alkol ve madde kullanımı ve etkileyen faktörler, *9. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi*, 2004,: p. 411.
14. Ünsal A., Şikyazar E., Tırpan K., Eskişehir ili Sultandere mahallesi iki ilköğretim okulunda tütün bağımlılığı durum tespiti araştırması, *9. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi*, 2004: p. 413.
15. Demirhan H., Bostancı M., Zencir M., Özşahin A., Özen İ., Smoking status among secondary and high school students in centre of Tavas City Denizli. *International Public Health Congress (Health 21 In Action)*: p. 143.
16. Black, D.R., Tobler, N., & Sciacca, J. P., Peer helping/involvement: An efficacious way of meeting the challenge of reducing illicit drug use? *Peer Facilitator Quarterly*, 1998b. 15: p. 99-107.

17. Black DR., Tobler N., & Sciacca, J.P., Peer helping/involvement: An efficacious way of meeting the challenge of reducing illicit drug use? *Journal of School Health*, 1998a. 68: p. 87-93.
18. Bleeker A., Drug Use and Young People - Rationale for the DSP,. Presentation for the 2nd International Drugs and Young People Conference Melbourne, Australia.
19. Backett K., Wilson M., Wilson S., Understanding peer education: insights from a process evaluation. *Health Education Research*, 2000, 15(1): p. 85-96.
20. 11.World Conference on Tobacco or health, 2000, ETS Fact Sheet.
21. Gülbayrak C., Açık Y., Deveci SE., Oğuzöncül AF., Elazığ il merkezinde iki eğitim araştırma sağlık ocağı bölgesinde kadınların sigara içme sıklığı, *Erciyes Tıp Dergisi*, 2004. 26(4): p. 158-164.
22. Arbak P., Erdem F., Karacan Ö., Özdemir Ö., Düzce lisesi öğrencilerinde sigara içme alışkanlığı, *Solunum Dergisi*, 2000, 2: p. 17-21.
23. Barış İ, Sigara ve Gençlik, *T.C Kültür Bakanlığı Yayınları*, Ankara 1997, 1: p. 1-11.
24. Mackay J., Eriksen M., The Tobacco Atlas. World Health Organization. Part One 6. Cigarette consumption, 2002: p. 30-31.
25. Bilir N., Sigara kullanımının kadın sağlığına etkileri ve kontrolü. Hacettepe Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.

26. World Health Organization, *The European Tobacco Control Report*.
Web Site: <http://www.euro.who.int>, 2007, 15.05.2007
27. Göze İ., Aker A., Çınar Z., Bozkurt Aİ., Sigara İçen ve İçmeyen Bireylerde Bazı Serum Bileşenleri ve Enzim Aktivite Değerlerinin Karşılaştırılması, *Sağlık İçin Sigara Alarmı*, 1996. 3(1-2): p. 32-36.
28. Demircan C., Önder Y., Emirler N., Deniz R., Oktar F., Şahin B., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Çalışanlarının Sigaraya Karşı Yasal önlemler konusundaki düşünceleri, *Sağlık İçin Sigara Alarmı*, 1994. 1(2): p. 60-63.
29. Newcomb PA., Carbone PP., The health consequences of smoking: Cancer. *Med.Clin.North Am*, 1992. 76(2): p. 325-331.
30. Mc Brade PE., The health consequences of smoking: Cardio vascular diseases. *Med.Clin.North Am*, 1992. 76(2): p. 333-353.
31. Sherman CB., The health consequences of smoking: Pulmoner diseases, *Med.Clin.North Am*, 1992. 76(2): p. 355-372.
32. Gazioğlu K., "Sigaraya Hayır", İst.Tıp Fak.Göğüs Hast.A.D. 1991-1992 *Sempozyumları, Akciğer Hastalıkları Derneği*, 1992: p. 22-31.
33. Gazioğlu K., "Sigaraya Hayır". İst.Tıp Fak.Göğüs Hast.A.D. 1991-1992 *Sempozyumları, Akciğer Hastalıkları Derneği*, p. 32-45.
34. Şenel F., Çırakoğlu B., Yeni Ufuklara "Kanserle Savaş", *Bilim Teknik Dergisi*, 2003, Şubat 2003 eki

35. Lantue´joul S., Brambilla E., Prognostic biomarkers in non-small-cell lung carcinoma. *Current Diagnostic Pathology*, 2006, **12**: p. 418-428.
36. Köktürk N., Öztürk C., Kırıçoğlu CE.,, Sigara ve akciğer kanseri. *Solunum Dergisi*, 2003, 3(5): p. 139-145.
37. Bilir N., Başarılabilir, *Sigara Alarmı*, Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını, Eylül 1992, 3,: p. 1-2,.
38. U.S.DHHS: Smoking and Health in the Americas, DHHS Publication No(CDC) 92 - 8419.
39. Andrew M., Simons et al, Damage to DNA in Cervical Epithelium Reilated to Smoking Tobacco, *British Medical Journal*, 1993, 306, p. 1444-8,.
40. Bağcı T., Özdemir B., Yılgeç M., Bilir N., Şehirlerarası otobüste çalışan personelin sigara içme alışkanlığı ve otobüslerinde sigara içilmesine karşı tutumları, *Sağlık İçin Sigara Alarmı*, 1996,3(1-2): p 29-31.
41. BİGTAŞ, Health Services Utilization Survey in Turkey, Ministry Of Health,1993.
42. Çan G., Sigara Epidemiyolojisi. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı Kitap Dizisi*, 2005,5: p. 5-16.
43. Ertem G., Cömert F., Keskin N., ve ark., Türkiye'de koroner kalp hastalığı risk faktörleri prevalansı: İstanbul çevresinde sigara kullanımı, *İstanbul Halk Sağlığı Bülteni*, 1987. 1(2): p. 12.

44. Kocabaş A., Burgut R., Bozdemir N., Türkiye'de sigara içme davranışını etkileyen sosyodemografik faktörler, *Solunum Hastalıkları*, 1994. 5: p. 375-386.
45. Çan G., Özlü T., Trabzon il merkezinde sigara içme sıklığı. *OMÜ Tıp Dergisi*, 1999. 16: p. 200-203.
46. Ergüder T., Elazığ İl Merkezinde 18 Yaş üzeri nüfusta sigara bağımlılığı prevalans araştırması. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Elazığ, 1998.
47. Seyfikli Z., Gönlügür U., Sümer H., Topçu S., Sivas'ta ev kadınlarında sigara alışkanlıkları, *Tüberküloz ve Toraks Dergisi*, 2001. 49(1): p. 37-40.
48. Sezer E., Açık Y., Bilgin N., Horasan E., Gökdoğan F., Öztürk Z., Oğuzöncül F., Elazığ ilinde görev yapan hemşire ve ebelerde sigara kullanımı, *Sağlık İçin Sigara Alarmı*, 1994, 1: p. 12 -18.
49. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Kanser ihbarlarının değerlendirilmesi, *Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Kanser Savaş Daire Başkanlığı Yayını*, 1986, Ankara.
50. Türkiye İstatistik Kurumu, Seçilmiş 150 neden, cinsiyet ve yaş grubuna göre ölümler, http://www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=579, 20.04.2007
51. Sigaranın Bedeli, 31 Mayıs dünya sigarasız günü nedeniyle sigara ve sağlık ulusal komitesinin düzenlediği basın toplantısı metni (30 Mayıs 1995). *Sağlık İçin Sigara Alarmı*, 1995, 2(1): p. 1-2.

52. Thornton W., Douglas GA., Houghton SJ., Transition through stages of smoking: The effect of gender and self-concept on adolescent smoking behavior, *Journal of Adolescent Health*, 1999, 25: p. 284-289.
53. Mackay J., Eriksen M., The Tobacco Atlas. World Health Organization. Part One, 5. Yought, 2002: p. 28-29.
54. Sezer E., Ankara'nın ortaokul, lise ve lise dengi okullarında sigara içme durumu ve sigaraya başlama nedenleri, *Doğa Bilim Dergisi*, 1983, 8(3): p.375-384.
55. Kocabaş A., Orta dereceli okul öğrencilerinde sigara içme alışkanlığı, *Ankara Tıp Mecmuası*, 1988, 41: p. 9-22.
56. Tümerdem Y., Ayhan B., Emekli U., ve ark., Ortaöğretimde gençlerin sigara içmelerindeki etkinlikler., *İstanbul Tıp Mecmuası*, 1988. 51: p. 197-206.
57. Metintaş S., Kalyoncu C., Etiz S., iki ilçemizde lise çağındaki gençlerde sigara kullanımının mediko-sosyal yönü. *Anadolu Tıp Dergisi*, 1991. 13(2): p. 63-74.
58. Horasan E., Elazığ'da ortaokul üçüncü sınıf öğrencilerinin sigara içme durumu ve öğrencilerin sigara - sağlık ilişkisi konusundaki bilgileri, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Elazığ, 1994.
59. Emri S., Bağcı T., Karakoca Y. et al., Recognition f cigarette brand names and logos by primary school children in Ankara, Turkey. *Tobacco control*, 1998, 7(386-392).

60. Öztürk M., Ünal Ş., Ünlü M., Kişioğlu AN., Çakmak ZA., Aslankoç R., Uskun E., Isparta'da Ortaöğretimde Okuyan Öğrencilerin Sigara İçme Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 2001, 8(2): p. 44-52.
61. Karlıkaya C., Edirne'de Lise Öğrencilerinde Sigara içme Prevalansı :Kaçakçılık, Reklamlar ve Ergenlerin Sigaraya Ulaşması, *Toraks Dergisi*, Nisan 2002. 3(1): p. 6-12.
62. Ögel K., Tamar D., Evren C., Çakmak D., İstanbul'da lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 2001 3(3): p. 185-191.
63. Çelik P., Esen A., Yorgancıoğlu A., Şen FS., Topçu F., Manisa İlinde Lise Öğrencilerinin Sigaraya Karşı Tutumları, *Toraks Dergisi*, 2000, 1: p.61-66.
64. Göksel T., Cirit M., Bayındır Ü., İzmir ili Lise Öğrencilerinin Sigara Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler. *Toraks Dergisi*, 2001, 2(3): p. 49-53.
65. Ögel K., Tamar D., Evren C., Çakmak D., Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı,. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2001, 12(1): p. 47-52.
66. Sağlık Bakanlığı Madde Bağımlılığı Şube Müdürlüğü, Türkiye Küresel Gençlik Tütün Araştırması, 2003.
67. US Department of Health, Human Services. Preventing Tobacco Use among Young People. A Report of the Surgeon General. Rockville, Maryland: US DHHS, 1994.

68. Michell L., Loud, sad or bad: young people's perceptions of peer groups and smoking. *Health Education Research*, 1997. 12(1): p. 1-14.
69. Kasatura İ. Gençlik ve Bağımlılık. Evrim Yayınevi, İstanbul, 1998.
70. Sezer E., Sigara Kullanımı ve Gençler. *Sigara Alarmı*, Türkiye Halk Sağlığı Derneği Sigarayla Mücadele Kolu Yayını, Aralık 1992, 4: p. 3-6.
71. National Assembly for Wales: Promoting Health and Well-being: Implementing the National Health Promotion Strategy Cardiff,. Health Promotion Division, The National Assembly for Wales, 2001.
72. Department of Health: Saving Lives: Our Healthier Nation London,. The Stationery Office, 1999.
73. Scottish Office: Towards a Healthier Scotland London. The Stationery Office, 1999.
74. Aveyard P., Cheng KK., Almond J., Sherratt E., Lancashire R., Lawrence T., Griffin C., Evans O., Cluster randomised controlled trial of expert system based on the transtheoretical ('stages of change') model for smoking prevention and cessation in schools,. *Brit Med J*, 1999, 319-53.
75. Wilton T., Keeble S., Doyal L., Walsh A., The Effectiveness of Peer Education in Health Promotion, Theory and practice Bristol: University of the West of England, 1995.
76. Harden A., Oakley A., Oliver S., Peer-delivered health promotion for young people: A systematic review of different study designs. 2001, *Health Education Journal*, 2001. 60(339-353).

77. Karlıkaya C., Öztuna F., Solak ZA., Özkan M., Örsel O., Tütün Kontrolü, *Toraks Dergisi*, 2006 7(1): p. 51-64.
78. Koumi I., Tisiantis J., Smoking trends in adolescence: report on a Greek school - based, peer-led intervention aimed at prevention. Health Promotion International, Oxford University Press 2001. All rights reserved, 2001, 16(1): p. 65-72.
79. Audrey S., Holliday J., Campbell R., It's good to talk: Adolescent perspectives of an informal, peer-led intervention to reduce smoking, *Social Science & Medicine*, 2006, 63: p 320–334.
80. Bruvald, W.H., a meta-analysis of adolescent smoking prevention programs,. *American Journal Of Public Health*, 1993, 83: p. 872-880.
81. Gökgöz Ş. Adolesan çağda sigara ve alkolle ilgili verilen eğitimin etkileri, Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Sivas, 2004
82. Özyurt BC., Manisa kent merkezinde okul sağlığı düzeyinin tanımlanması, Uzmanlık Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, 2004.
83. Lüleci E., Çalık B., Turgut Ö., Manisa'da bir lise ve bir ilköğretim okulunda sigara, alkol, uyuşturucu ve uçucu madde kullanımı, 9.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi 3-6 Kasım 2004 p:423

(EK - 1)

RUMUZ:

Merhaba Genç Arkadaşım

Bu anket ile ilimizde senin yaşındaki arkadaşlarının ve senin sigara ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarınızı araştırmayı amaçladık. Ankette yazılı olan soruları dikkatle okuman ve sana uyan seçenekleri yanıtlaman bizim için çok önemli. Ankete adını yazmanı istemiyoruz. Ankete adınızı yazmayacağınızdan kimin hangi anketi yanıtladığını bilmeyeceğiz. İsteddiğimiz tek şey rumuz yazılı olan kısma istediğin rumuzu yazmandır. Ancak rumuzunu unutmaman gerekiyor. Çünkü yapacağımız ikinci ankette aynı rumuzu yazmanı isteyeceğiz.

Yardıma için şimdiden teşekkür ederiz.

SORU 1. Cinsiyetini belirtir misin?

- ¹ Erkek
- ² Kız

SORU 2. Doğum tarihini yazar mısın?

...../...../19....

SORU 3. Okulunun adını yazar mısın?

- ¹ Mehmetçik İlköğretim Okulu
- ² Cumhuriyet İlköğretim Okulu
- ³ Atatürk İlköğretim Okulu
- ⁴ Sakarya İlköğretim Okulu

SORU 4. Kaçınıcı sınıftasın?

- ¹ Beşinci sınıf
- ² Altıncı sınıf
- ³ Yedinci sınıf
- ⁴ Sekizinci sınıf

SORU 5. Kaç kardeşin var? (Senden büyük ya da küçük olabilir)

- ¹ Bir
- ² İki
- ³ Üç
- ⁴ Dört
- ⁵ Beş ve daha fazla

SORU 6. Anne ve babanın durumuyla ilgili olarak,

- ¹ Annem ve babamla yaşıyorum
- ² Babam yaşamıyor
- ³ Annem yaşamıyor
- ⁴ Her ikisi de yaşamıyor
- ⁵ Annem babam boşandı
- ⁶ Anne babam başka ilde ya da yurtdışında yaşıyor.

SORU 7. Evinizde annen, baban, kardeşin veya kardeşlerinden başka sizinle birlikte aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri yaşıyor?

- ¹ Ninem
- ² Dedem
- ³ Diğer, belirtiniz.....

SORU 8. Annenin eğitim durumu nedir?

- ¹ Okur yazar değil
- ² Okur yazar ancak hiç okula gitmemiş
- ³ İlkokul
- ⁴ Ortaokul
- ⁵ Lise
- ⁶ Yüksekokul / Üniversite

SORU 9 Annen herhangi bir yerde çalışıyor mu?

- ¹ Evet çalışıyor (Soru 10'a geçiniz)
- ² Hayır çalışmıyor, ev hanımı (Soru 11'e geçiniz)

SORU 10. Annenin ne iş yaptığını belirtir misin?

.....

SORU 11. Babanın eğitim durumu nedir?

- ¹ Okur yazar değil
- ² Okur yazar ancak hiç okula gitmemiş
- ³ İlkokul
- ⁴ Ortaokul
- ⁵ Lise
- ⁶ Yüksekokul / Üniversite

SORU 12. Baban çalışıyor mu?

- ¹ Evet çalışıyor
- ² Hayır çalışmıyor, işsiz

SORU 13. Babanın ne iş yaptığını belirtir misin? (İşsizse baban çalıştığı dönemde hangi işi yapıyordu?)

.....

SORU 14. Evinizin tuvaleti ile ilgili olarak,

- ¹ Evin içinde
- ² Evin dışında

SORU 15. Evinizde sana ait bir odan var mı?

- ¹ Evet
- ² Hayır

SORU 16. Aşağıdaki eşyalardan sahip olduğunuz eşyaları işaretleyebilir misin?

- ¹ Bulaşık makinesi
- ² Bilgisayar
- ³ Otomobil

SORU 17. Ailenin ortalama ortak gelirini belirtiniz?

- ¹ 0 - 350 milyon
- ² 351 - 750 milyon
- ³ 751 - 999 milyon
- ⁴ 1 - 1.5 milyar
- ⁵ 1.5 milyar üstü

SORU 18. Haftada kaç gün, okuldan sonra boş zamanlarında arkadaşlarıyla zaman geçirirsin?

- ¹ 0 gün
² 1 gün
³ 2 gün
⁴ 3 gün
⁵ 4 gün
⁶ 5 gün
⁷ 6 gün
⁸ 7 gün

SORU 19. Düzenli olarak spor aktivitelerine katılıyor musun?

- ¹ Hayır katılmıyorum
² Evet katılıyorum. Bu spor faaliyetinin neler olduğunu ve bu sporları hangi sıklıkta yaptığını aşağıdaki tabloda işaretler misin?

	Haftada 1 gün	Haftada 2 gün	Haftada 3-6 gün	Her gün
Futbol	☐	☐	☐	☐
Basketbol	☐	☐	☐	☐
Voleybol	☐	☐	☐	☐
Yüzme	☐	☐	☐	☐
Tenis	☐	☐	☐	☐

SORU 20. Düzenli olarak müzik grupları, tiyatro grupları, satranç klubü gibi spor dışı organize faaliyetlere katılıyor musun?

- ¹ Hayır katılmıyorum
² Evet katılıyorum. Bu faaliyetlerin neler olduğunu ve bu faaliyetleri hangi sıklıkta yaptığını aşağıdaki tabloda işaretler misin?

	Haftada 1 gün	Haftada 2 gün	Haftada 3-6 gün	Her gün
Bir müzik aleti çalıyorum	☐	☐	☐	☐
Satranç briç gibi faaliyetlere katılıyorum.	☐	☐	☐	☐
Tiyatro faaliyetlerine katılıyorum	☐	☐	☐	☐

SORU 21. Sence öğretmenin / öğretmenlerin sınıf arkadaşlarıyla karşılaştığında senin okul başarın hakkında ne düşünüyor? ¹ Çok iyi

- ² İyi
³ Orta
⁴ Ortadan az

SORU 22. Şu anda okul yaşamı hakkında ne düşünüyorsun?

- ¹ Çok seviyorum
² Bir kısmını seviyorum
³ Çok fazla kısmını sevmiyorum
⁴ Hiç sevmiyorum

SORU 23. Yaşamın boyunca (bir çekiş bile olsa) hiç sigara içtin mi?

- ¹ Evet içtim (Soru 24'e geçiniz)
² Hayır içmedim (Soru 44'e geçiniz)

SORU 24. Sigara içmeyi ilk denediğinde kaç yaşındaydın? Belirtir misin?

..... yaşındaydım.

SORU 25. Sigara içmeyi denedikten sonra belli bir süre sigara içtin mi?

- ¹ Evet belli bir süre sigara içtim/veya halen içiyorum (Soru 26'ya geçiniz)
² Hayır, birkaç kez denedim ancak sigara kullanmaya başlamadım.

SORU 26. Şu anda sigara kullanıyor musun?

- ¹ Evet kullanıyorum (soru 30'a geçiniz)
² Hayır kullanmıyorum/bıraktım (soru 27'ye geçiniz)

SORU 27. Sigara kullandığın dönemde genellikle haftada ne kadar sigara içiyordun?

- ¹ Her gün içiyordum
² En az haftada 1 defa içiyordum, ama her gün içmiyordum
³ Haftada 1 defadan daha az içiyordum.

SORU 28. Sigara kullandığın dönemde genellikle haftada kaç tane sigara içiyordun?

Haftada .....tane sigara

Sigara kullandığın dönemde haftada bir sigaradan daha az içtiysen, bir ayda kaç tane sigara içiyordun?

Ayda ..... tane sigara

SORU 29. Sigara kullanmayı ne zaman bıraktın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 30. Şu anda ne sıklıkla sigara içiyorsun?

- ¹ Her gün içiyorum
² En az haftada 1 defa içiyorum ama her gün içmiyorum
³ Haftada bir defadan daha az içiyorum

SORU 31. Genellikle bir haftada kaç tane sigara içiyorsun?

Haftada ..... tane sigara

Haftada bir sigaradan daha az içiyorsan, bir ayda kaç tane sigara içiyorsun?

Ayda ..... tane sigara

SORU 32. Sigara içerken dumanını içine çekiyor musun?

- ¹ Evet çekiyorum
² Hayır çekmiyorum

SORU 33. Bir sigara içme gereksinimi hissetmeden ne kadar süre dayanabilirsin?

- ¹ 1 saatten daha az dayanabilirim
² 1-3 saat dayanabilirim
³ 3 saatten daha çok ama bir günden daha az dayanabilirim
⁴ Tüm gün dayanabilirim
⁵ Birkaç gün ama bir haftadan daha az dayanabilirim
⁶ Bir hafta dayanabilirim
⁷ Bir haftadan daha uzun bir süre dayanabilirim

SORU 34. Evde sigara içmene izin veriliyor mu?

- ¹ Evet her zaman izin veriliyor
² Evet bazen izin veriliyor
³ Hayır hiçbir zaman izin verilmiyor

SORU 35. Aşağıdaki durumlarda ne sıklıkla sigara içersin?

	Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla
Yalnızken	☐	☐	☐	☐
Arkadaşlarımla	☐	☐	☐	☐
Babamla	☐	☐	☐	☐
Annemle	☐	☐	☐	☐

SORU 36. Genellikle nerede ya da nerelerde sigara içersin?

- ¹ Evde
² Sosyal faaliyetlerde
³ Arkadaşlarımla evimde
⁴ Okul binasının içinde
⁵ Okul binasının dışında

SORU 37. Marketten, bakkaldan, büfeden vs. sigara alırken herhangi bir zorlukla karşılaşılıyor musun?

- ¹ Evet karşılaşıyorum
² Hayır karşılaşmıyorum

SORU 38. Sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet düşünüyorum
² Hayır düşünmüyorum

SORU 39. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum

SORU 40. Sigarayı bırakmayı hiç denedin mi?

- ¹ Evet denedim (Soru 41'e geçiniz)
² Hayır denemedim (Soru 44'e geçiniz)

SORU 41. Sigarayı bırakmayı kaç kez denedin?

..... kez sigarayı bırakmayı denedim.

SORU 42. Sigarayı en son ne zaman bıraktın?

En son ..... gün önce bıraktım
 En son ..... ay önce bıraktım

SORU 43. Sigarayı en son bıraktığında ne kadar süre içmedin?

..... gün içmedim
 ..... ay içmedim

SORU 44. Arkadaşlarının ne kadarı sigara içiyor?

- ¹ Hepsi ya da tamamına yakını içiyor
² Yarısından çoğu içiyor
³ Yarısı içiyor
⁴ Yarısından daha azı içiyor
⁵ Çoğu içmiyor

⁶ Hiç biri içmiyor

SORU 45. En samimi olduğun dört arkadaşını düşündüğünde bu dört arkadaşının kaç haftada en az bir tane olmak üzere sigara içiyor?

- ¹ Hiçbiri
² Biri
³ İki
⁴ Üçü
⁵ Dördü

SORU 46. Okulda öğretmenlerini sigara içerken görüyor musun?

- ¹ Evet görüyorum
² Hayır görmüyorum

SORU 47. Okulda öğretmenlerin nerede ya da nerelerde sigara içiyor? (öğretmenlerini sigara içerken gördüğün tüm yerleri işaretler misin?)

- ¹ Öğretmen odasında
² Bahçede
³ Koridorda
⁴ Sınıfta

SORU 48. Ailendeki bireylerden hangisi ya da hangileri sigara içiyor?

- ¹ Annem (Soru 49'u de yanıtlayın)
² Babam (Soru 50'yi de yanıtlayın)
³ Kardeşim / Kardeşlerim
⁴ Evinizde anne ve baban dışında yaşayan diğer kişiler, belirtiniz
 .....

SORU 49. Annenin evde ne sıklıkta sigara içtiğini görüyorsun?

- ¹ Her gün görüyorum
² Bazen görüyorum
³ Hiç görmüyorum

SORU 50. Babanın evde ne sıklıkta sigara içtiğini görüyorsun?

- ¹ Her gün görüyorum
² Bazen görüyorum
³ Hiç görmüyorum

SORU 51. Sigarada bulunan bağımlılık yapıcı madde aşağıdakilerden hangisidir?

- ¹ Arsenik
² Potasyum 210
³ Nikotin
⁴ Karbonmonoksit
⁵ Karbondioksit
⁶ Katran

SORU 52. Sigarada bulunan ve kırmızı kan hücrelerindeki hemoglobin ile birleşerek vücuda oksijen girmesine engel olan madde hangisidir?

- ¹ Arsenik
² Potasyum 210
³ Nikotin
⁴ Karbonmonoksit
⁵ Karbondioksit

□⁶ Katran

SORU 53. Aşağıdakileri ilk olarak kaç yaşında yaptınız? Size uygun olan yanıtları işaretleyiniz.

	Hiç (1)	10yaş ve öncesi (2)	11yaş (3)	12yaş (4)	13yaş (5)	14yaş (6)	15yaş (7)
Bira içmek (en az 1 bardak)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Şarap içmek (en az 1 bardak)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rakı, cin, vs. içmek (en az 1 bardak)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İçki içerek sarhoş olmak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
İlk sigarayı içmek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Haftada en az 1 tane olmak üzere sigara içmek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Her gün sigara içmek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

SORU 54. Sigarayla ilgili olarak aşağıdaki ifadeler hakkında görüşünüze uygun olanı işaretleyiniz.

	Doğru (1)	Yanlış (2)	Fikrim Yok (3)
Sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir.	☐	☐	☐
Sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir.	☐	☐	☐
Çevredeki sigara dumanı bebek ve çocukların sağlığına zararlıdır.	☐	☐	☐
Akciğer kanserine yakalananların hemen hepsi sigara içen kişilerdir.	☐	☐	☐
Hamile kadınlar sigara içerlerse ya da sigara içilen yerlerde yaşarlarsa bebeğin hayatını tehlikeye sokarlar.	☐	☐	☐
Sigara; kalp, beyin ve bacak damarlarını tıkayan hastalıkların nedenidir.	☐	☐	☐
Sigara içenler genellikle, içmeyen kişilerden daha genç yaşta ölürlər.	☐	☐	☐
Sigara içenler içmeyenlerin yanında sigara içtiklerinde, içmeyenlerin de sağlığına zarar verirler.	☐	☐	☐
Öksürük, balgam çıkarma ve nefes darlığı ile görülen akciğer hastalığına sigara içen kişiler er geç yakalanır.	☐	☐	☐
Sigara kalp atışlarının hızlandırır.	☐	☐	☐
Sigara kan basıncını düşürür.	☐	☐	☐
Sigara, alkol ve esrar gibi bağımlılık yapıcı bir maddedir.	☐	☐	☐
Ara sıra içenlerin çoğu, zamanla her gün içmeye başlarlar. O zaman isteseler bile sigarayı bırakmakta güçlük çekerler.	☐	☐	☐

SORU 55. Sigaradan korunma konusunda okulunuzda bir çalışma yapmayı düşünüyoruz. Bizimle çalışmak ister misin?

- ¹ Evet isterim.
□² Hayır istemem.

Teşekkürler.....

(EK – 2)
(MÜDAHALE GRUBU – EĞİTİCİ ÖĞRENCİ ANKETİ)

RUMUZ:

Merhaba Genç Arkadaşım

Okulunuzda Ocak ayının ilk haftası uygulanan anket çalışması ile sigara konusunda bilgi, tutum ve davranışlarınızı araştırmıştık. Geçen süre içerisinde sigara ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarında değişiklikler olup olmadığını öğrenmek istiyoruz. Ankette yazılı olan soruları dikkatle okuman ve sana uyan seçenekleri yanıtlaman bizim için çok önemli. Ankete adını yazmanı istemiyoruz. Ankete adını yazmayacağından hangi anketi yanıtladığını bilmeyeceğiz. İstedığımız tek şey **RUMUZ** yazılı olan kısma ilk uyguladığımız ankette yazdığın rumuzu yazmandır. Yardımın için şimdiden teşekkür ederiz.

SORU 1. Cinsiyetini belirtir misin?

- ¹ Erkek
² Kız

SORU 2. Doğum tarihini yazar mısın?

...../...../19....

SORU 3. İlk sigara anketini yanıtladığın dönemle karşılaştırdığında, şu andaki sigara içme durumunu işaretler misin?

- ¹ İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, halen sigara içiyorum. **(Soru 4'e geçiniz)**
² İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, şu anda bıraktım içmiyorum. **(Soru 12'ye geçiniz)**
³ İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum ancak şu anda içiyorum. **(Soru 15'e geçiniz.)**
⁴ İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum, halen içmiyorum. **(Soru 23'e geçiniz)**

“İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, halen sigara içiyorum” diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 4. İlk anketi yaptığımız dönemle şu anı karşılaştırdığında, içtiğin sigara miktarını nasıl değerlendiriyorsun?

- ¹ Sigara içmeyi arttırdım. **(Soru 5'e geçiniz.)**
² Sigara içmeyi azalttım. **(Soru 6'ya geçiniz.)**
³ Aynı düzeyde sigara içiyorum. **(Soru 7'ye geçiniz.)**

SORU 5. İçtiğin sigara sayısını arttırmada aşağıda belirtilmiş nedenlerden hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
² Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ arkadaşlarımdan etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

(Soru 7'ye geçiniz)

SORU 6. İçtiğin sigara sayısını azaltmada aşağıda belirtilmiş nedenlerden hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
² Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ arkadaşlarımdan etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

(Soru 7'ye geçiniz)

SORU 7. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum
³ Kararsızım

SORU 8. Gelecekte sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 9'a geçiniz**)
² Hayır (**Tüm gönüllü öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz.**)

Soru 23)

SORU 9. Sigarayı bırakmayı ne zaman düşünüyorsun? Belirtir misin?

.....

SORU 10. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim duyuyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 11'e geçiniz**)
² Hayır (**Tüm gönüllü öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz.**)

Soru 23)

SORU 11. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinmen olduğunu belirtmiştin? Nasıl bir yardıma ya da yardımlara gereksinmen olduğunu belirtir misin?

.....
 .....

TÜM GÖNÜLLÜ ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ. (SORU 23'E GEÇİNİZ)

"İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, şu anda bıraktım içmiyorum" diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 12. Sigara içmeyi ne zaman bıraktın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 13. Sigarayı bırakmada yapılan eğitimlerin etkisi oldu mu?

- ¹ Evet
² Hayır

SORU 14. Sigara içmeyi neden bıraktın? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
² Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ arkadaşlarımdan etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

TÜM GÖNÜLLÜ ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ. (SORU 23'E GEÇİNİZ)

**“İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum ancak şu anda içiyorum” diyenler için
yanıtlanacak sorular**

SORU 15. Sigara içmeye ne zaman başladın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 16. Sigara içmeye neden başladın? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
 Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ Arkadaşlarımın etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

SORU 17. Günde kaç tane sigara içiyorsun?

..... tane

SORU 18. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum
³ Kararsızım

SORU 19. Gelecekte sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 20'ye geçiniz.**)
² Hayır (**Tüm gönüllü öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz.**)

Soru 23)

SORU 20. Sigarayı ne zaman bırakmayı düşünüyorsun? Belirtir misin?

.....

SORU 21. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim duyuyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 22'ye geçiniz**)
² Hayır (**Tüm gönüllü öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz.**)

Soru 23)

SORU 22 Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinmen olduğunu belirtmiştin? Nasıl bir yardıma ya da yardımlara gereksinmen olduğunu belirtir misin?

.....
.....

TÜM GÖNÜLLÜ ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ.(SORU 23'E GEÇİNİZ.)

TÜM GÖNÜLLÜ ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR

SORU 23. Gönüllü öğrenci olarak çalışırken verilen eğitimler bilgi düzeyini nasıl etkiledi?

- ¹ Bilgi düzeyimi çok arttırdı.
- ² Bilgi düzeyimi az arttırdı.
- ³ Bilgi düzeyimi etkilemedi.

SORU 24. Gönüllü olarak çalıştığın süre içerisinde sigara ile ilgili sana verilen bilgileri arkadaşlarına yeterince anlatma şansın oldu mu?

- ¹ Evet, her zaman
- ² Evet, çoğu zaman
- ³ Evet, arada sırada
- ⁴ Hayır, pek fazla fırsatım olmadı

SORU 25. Gönüllü olarak çalıştığın süre içerisinde sigara ile ilgili arkadaşlarının sigara konusunda bilgi edinmesi konusundaki düşüncen nedir?

- ¹ Çok yararlı olduğuma inanıyorum
- ² Yararlı olduğuma inanıyorum
- ³ Az yararlı olduğuma inanıyorum
- ⁴ Yararlı olamadığıma inanıyorum

SORU 26. Arkadaşlarından sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalıştın mı?

- ¹ Evet (**Soru 27'ye geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 28'e geçiniz**)

SORU 27. Sigara içen arkadaşlarından senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu?

- ¹ Evet (sayı belirtiniz.....)
- ² Hayır

SORU 28. Gönüllü olarak çalıştığın süre içerisinde sigara ile ilgili sana verilen bilgileri ailen ve diğer tanıdığın kişilere de anlatma şansın oldu mu?

- ¹ Evet, her zaman
- ² Evet, çoğu zaman
- ³ Evet, arada sırada
- ⁴ Hayır, pek fazla fırsatım olmadı

SORU 29. Gönüllü olarak çalıştığın süre içerisinde sigara ile ilgili ailen ve diğer tanıdığın kişilerin senden sigara konusunda bilgi edinmesi konusundaki düşüncen nedir?

- ¹ Çok yararlı olduğuma inanıyorum
- ² Yararlı olduğuma inanıyorum
- ³ Az yararlı olduğuma inanıyorum
- ⁴ Yararlı olamadığıma inanıyorum

SORU 30. Ailende sigara içen var mı?

- ¹ Evet (**Soru 31'e geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 33'e geçiniz**)

SORU 31. Ailende sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalıştın mı?

- ¹ Evet (**Soru 32'ye geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 33'e geçiniz**)

SORU 32. Ailende senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu?

- ¹ Evet
² Hayır

SORU 33. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) sigara içen var mı?

- ¹ Evet (**Soru 34'e geçiniz**)
² Hayır (**Soru 36'ya geçiniz**)

SORU 34. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalıştın mı?

- ¹ Evet (**Soru 35'e geçiniz**)
² Hayır (**Soru 36'ya geçiniz**)

SORU 35. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu?

- ¹ Evet
² Hayır

SORU 36. İlk anketi uyguladığımız dönemle karşılaştırınca sigara içen öğretmenlerinin koridor, bahçe gibi ortak kullanım alanlarında sigara içme durumlarını nasıl algılıyorsun?

- ¹ Sigara içme davranışlarının değişmediğini düşünüyorum.
² Sigara içme davranışlarında azalma olduğunu düşünüyorum.
³ Sigara içme davranışlarında artış olduğunu düşünüyorum

SORU 37. Sigara ile ilgili okulunuzda yapılan bu tür eğitim çalışmalarının devam etmesini istiyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 38'e geçiniz**)
² Hayır (**Soru 39'a geçiniz**)

SORU 38. Sigara ile ilgili yapılacak eğitim çalışmalarında yeniden aktif olarak yer almak ister misin?

- ¹ Evet
² Hayır

SORU 39. Sigarada bulunan bağımlılık yapıcı madde aşağıdakilerden hangisidir?

- ¹ Arsenik
² Potasyum 210
³ Nikotin
⁴ Karbonmonoksit
⁵ Karbondioksit
⁶ Katran

SORU 40. Sigarada bulunan ve kırmızı kan hücrelerindeki hemoglobin ile birleşerek vücuda oksijen girmesine engel olan madde hangisidir?

- ¹ Arsenik
² Potasyum 210
³ Nikotin
⁴ Karbonmonoksit
⁵ Karbondioksit
⁶ Katran

SORU 41. Sigara-kanser ilişkisiyle ilgili düşünceniz aşağıdaki iki şıktan hangisine uymaktadır?

- ¹ Sigaranın kansere yol açıp açmadığı henüz kesin olarak bilinmemektedir.
² Sigaranın bazı organ kanserlerine neden olduğu kesin olarak bilinmektedir. Ve sigaranın kanser yaptığı bazı organlar şunlardır; .....

SORU 42. Sigarayla ilgili olarak aşağıdaki ifadeler hakkında görüşünüze uygun olanı işaretleyiniz.

	Doğru (1)	Yanlış (2)	Fikrim Yok (3)
Sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir.	☐	☐	☐
Sigaranın dumanı ie çekilmezse zararlı değildir.	☐	☐	☐
Çevredeki sigara dumanı bebek ve çocukların sağlığına zararlıdır.	☐	☐	☐
Akciğer kanserine yakalananların hemen hepsi sigara içen kişilerdir.	☐	☐	☐
Hamile kadınlar sigara içerlerse ya da sigara içilen yerlerde yaşarlarsa bebeğin hayatını tehlikeye sokarlar.	☐	☐	☐
Sigara; kalp, beyin ve bacak damarlarını tıkayan hastalıkların nedenidir.	☐	☐	☐
Sigara içenler genellikle, içmeyen kişilerden daha genç yaşta öürler.	☐	☐	☐
Sigara içenler içmeyenlerin yanında sigara içtiklerinde, içmeyenlerin de sağlığına zarar verirler.	☐	☐	☐
Öksürük, balgam çıkarma ve nefes darlığı ile görölen akciğer hastalığına sigara içen kişiler er geç yakalanır.	☐	☐	☐
Sigara kalp atışlarının hızlandırır.	☐	☐	☐
Sigara kan basıncını düşürür.	☐	☐	☐
Sigara, alkol ve esrar gibi bağımlılık yapıcı bir maddedir.	☐	☐	☐
Ara sıra içenlerin çoğu, zamanla her gün içmeye başlarlar. O zaman isteseler bile sigarayı bırakmakta güçlük çekerler.	☐	☐	☐

Teşekkürler.....

(EK – 2)
(MÜDAHALE GRUBU – EĞİTİM ALAN ÖĞRENCİ ANKETİ)

RUMUZ:

Merhaba Genç Arkadaşım

Okulunuzda Ocak ayının ilk haftası uygulanan anket çalışması ile sigara konusunda bilgi, tutum ve davranışlarınızı araştırmıştık. Geçen süre içerisinde sigara ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarında değişiklikler olup olmadığını öğrenmek istiyoruz. Ankette yazılı olan soruları dikkatle okuman ve sana uyan seçenekleri yanıtlaman bizim için çok önemli. Ankete adını yazmanı istemiyoruz. Ankete adını yazmayacağından hangi anketi yanıtladığını bilmeyeceğiz. İstedığımız tek şey **RUMUZ** yazılı olan kısma ilk uyguladığımız ankette yazdığın rumuzu yazmandır. Yardımın için şimdiden teşekkür ederiz.

SORU 1. Cinsiyetini belirtir misin?

- ¹ Erkek
² Kız

SORU 2. Doğum tarihini yazar mısın?

...../...../19....

SORU 3. İlk sigara anketini yanıtladığın dönemle karşılaştırdığında, şu andaki sigara içme durumunu işaretler misin?

- ¹ İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, halen sigara içiyorum. **(Soru 4'e geçiniz)**
² İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, şu anda bıraktım içmiyorum. **(Soru 12'ye geçiniz)**
³ İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum ancak şu anda içiyorum. **(Soru 15'e geçiniz.)**
⁴ İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum, halen içmiyorum. **(Soru 23'e geçiniz)**

“İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, halen sigara içiyorum” diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 4. İlk anketi yaptığımız dönemle şu anı karşılaştırdığında, içtiğin sigara miktarını nasıl değerlendiriyorsun?

- ¹ Sigara içmeyi arttırdım. **(Soru 5'e geçiniz.)**
² Sigara içmeyi azalttım. **(Soru 6'ya geçiniz.)**
³ Aynı düzeyde sigara içiyorum. **(Soru 7'ye geçiniz.)**

SORU 5. İçtiğin sigara sayısını arttırmada aşağıda belirtilmiş nedenlerden hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
² Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ Arkadaşlarımın etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

(Soru 7'ye geçiniz)

SORU 6. İçtiğin sigara sayısını azaltmada aşağıda belirtilmiş nedenlerden hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
² Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ Arkadaşlarımın etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

(Soru 7'ye geçiniz)

SORU 7. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum
³ Kararsızım

SORU 8. Gelecekte sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 9'a geçiniz**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 23**)

SORU 9. Sigarayı bırakmayı ne zaman düşünüyorsun? Belirtir misin?

.....

SORU 10. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim duyuyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 11'e geçiniz**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 23**)

SORU 11. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim olduğunu belirtmiştin? Nasıl bir yardıma ya da yardımlara gereksinim olduğunu belirtir misin?

.....

.....

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ. (SORU 23'E GEÇİNİZ)

"İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, şu anda bıraktım içmiyorum" diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 12. Sigara içmeyi ne zaman bıraktın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 13. Sigarayı bırakmada yapılan eğitimlerin etkisi oldu mu?

- ¹ Evet,
² Hayır

SORU 14. Sigara içmeyi neden bıraktın? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
² Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ Arkadaşlarımın etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ. (SORU 23'E GEÇİNİZ)

"İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum ancak şu anda içiyorum" diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 15. Sigara içmeye ne zaman başladın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 16. Sigara içmeye neden başladın? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Okulumuzda yapılan sigara ile ilgili çalışmaların etkisi
 Ailemin etkisi
³ Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
⁴ Arkadaşlarımın etkisi
⁵ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁶ Diğer, belirtiniz.....

SORU 17. Günde kaç tane sigara içiyorsun?

..... tane

SORU 18. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum
³ Kararsızım

SORU 19. Gelecekte sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 20'ye geçiniz.**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 23**)

SORU 20. Sigarayı ne zaman bırakmayı düşünüyorsun? Belirtir misin?

.....

SORU 21. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim duyuyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 22'ye geçiniz**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 23**)

SORU 22 Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinmen olduğunu belirtmiştin? Nasıl bir yardıma ya da yardımlara gereksinmen olduğunu belirtir misin?

.....
 .....

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ.(SORU 23'E GEÇİNİZ.)

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR

SORU 23. İlk anket uygulandığından bu yana geçen süre içerisinde sigara ile ilgili olarak eğitim çalışmalarına katılan arkadaşların sana bilgi verdi mi?

- ¹ Evet, her zaman
- ² Evet, çoğu zaman
- ³ Evet, arada sırada
- ⁴ Hayır, hiç

SORU 24. Okulunuzda ilk anketten sonra sigara konusunda verilen eğitimler bilgi düzeyini nasıl etkiledi?

- ¹ çok yararlı olduğuna inanıyorum
- ² Yararlı olduğuna inanıyorum
- ³ Az yararlı olduğuna inanıyorum
- ⁴ Yararlı olmadığına inanıyorum

SORU 25. Bu süre içerisinde sigara ile ilgili sana verilen bilgileri ailen ve diğer tanıdığın kişilere de anlatma şansın oldu mu?

- ¹ Evet, her zaman
- ² Evet, çoğu zaman
- ³ Evet, arada sırada
- ⁴ Hayır, pek fazla fırsatım olmadı

SORU 26. Bu süre içerisinde sigara ile ilgili ailen ve diğer tanıdığın kişilerin senden sigara konusunda bilgi edinmesi konusundaki düşüncen nedir?

- ¹ çok yararlı olduğuma inanıyorum
- ² Yararlı olduğuma inanıyorum
- ³ Az yararlı olduğuma inanıyorum
- ⁴ Yararlı olamadığıma inanıyorum

SORU 27. Ailende sigara içen var mı?

- ¹ Evet (**Soru 28'e geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 30'a geçiniz**)

SORU 28. Ailende sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalıştın mı?

- ¹ Evet (**Soru 29'a geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 30'a geçiniz**)

SORU 29. Ailende senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu?

- ¹ Evet
- ² Hayır

SORU 30. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) sigara içen var mı?

- ¹ Evet (**Soru 31'e geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 33'e geçiniz**)

SORU 31. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalıştın mı?

- ¹ Evet (**Soru 32'ye geçiniz**)
- ² Hayır (**Soru 33'e geçiniz**)

SORU 32. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu?

- ¹ Evet
² Hayır

SORU 33. İlk anketi uyguladığımız dönemle karşılaştırınca sigara içen öğretmenlerinin koridor, bahçe gibi ortak kullanım alanlarında sigara içme durumlarını nasıl algılıyorsun?

- ¹ Sigara içme davranışlarının değişmediğini düşünüyorum.
² Sigara içme davranışlarında azalma olduğunu düşünüyorum.
³ Sigara içme davranışlarında artış olduğunu düşünüyorum

SORU 34. Sigara ile ilgili okulunuzda yapılan bu tür eğitim çalışmalarının devam etmesini istiyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 35'e geçiniz**)
² Hayır (**Soru 36'ya geçiniz**)

SORU 35. Sigara ile ilgili yapılacak eğitim çalışmalarında aktif olarak yer almak ister misin?

- ¹ Evet
² Hayır

SORU 36. Sigarada bulunan bağımlılık yapıcı madde aşağıdakilerden hangisidir?

- ¹ Arsenik
² Potasyum 210
³ Nikotin
⁴ Karbonmonoksit
⁵ Karbondioksit
⁶ Katran

SORU 37. Sigarada bulunan ve kırmızı kan hücrelerindeki hemoglobin ile birleşerek vücuda oksijen girmesine engel olan madde hangisidir?

- ¹ Arsenik
² Potasyum 210
³ Nikotin
⁴ Karbonmonoksit
⁵ Karbondioksit
⁶ Katran

SORU 38. Sigara-kanser ilişkisiyle ilgili düşünceniz aşağıdaki iki şıktan hangisine uymaktadır?

- ¹ Sigaranın kansere yol açıp açmadığı henüz kesin olarak bilinmemektedir.
² Sigaranın bazı organ kanserlerine neden olduğu kesin olarak bilinmektedir. Ve sigaranın kanser yaptığı bazı organlar şunlardır; .....

SORU 39. Sigarayla ilgili olarak aşağıdaki ifadeler hakkında görüşünüze uygun olanı İşaretleyiniz.

	Doğru (1)	Yanlış (2)	Fikrim Yok (3)
Sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir.	☐	☐	☐
Sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir.	☐	☐	☐
Çevredeki sigara dumanı bebek ve çocukların sağlığına zararlıdır.	☐	☐	☐
Akciğer kanserine yakalananların hemen hepsi sigara içen kişilerdir.	☐	☐	☐
Hamile kadınlar sigara içerlerse ya da sigara içilen yerlerde yaşarlarsa bebeğin hayatını tehlikeye sokarlar.	☐	☐	☐
Sigara; kalp, beyin ve bacak damarlarını tıkayan hastalıkların nedenidir.	☐	☐	☐
Sigara içenler genellikle, içmeyen kişilerden daha genç yaşta ölürlür.	☐	☐	☐
Sigara içenler içmeyenlerin yanında sigara içtiklerinde, içmeyenlerin de sağlığına zarar verirler.	☐	☐	☐
Öksürük, balgam çıkarma ve nefes darlığı ile görülen akciğer hastalığına sigara içen kişiler er geç yakalanır.	☐	☐	☐
Sigara kalp atışlarının hızlandırır.	☐	☐	☐
Sigara kan basıncını düşürür.	☐	☐	☐
Sigara, alkol ve esrar gibi bağımlılık yapıcı bir maddedir.	☐	☐	☐
Ara sıra içenlerin çoğu, zamanla her gün içmeye başlarlar. O zaman isteseler bile sigarayı bırakmakta güçlük çekerler.	☐	☐	☐

Teşekkürler.....

(EK – 2)
(KONTROL GRUBU ÖĞRENCİ ANKETİ)

RUMUZ:.....

Merhaba Genç Arkadaşım

Okulunuzda Ocak ayının ilk haftası uygulanan anket çalışması ile sigara konusunda bilgi, tutum ve davranışlarınızı araştırmıştık. Geçen süre içerisinde sigara ile ilgili bilgi, tutum ve davranışlarında değişiklikler olup olmadığını öğrenmek istiyoruz. Ankette yazılı olan soruları dikkatle okuman ve sana uyan seçenekleri yanıtlaman bizim için çok önemli. Ankete adını yazmanı istemiyoruz. Ankete adını yazmayacağından hangi anketi yanıtladığını bilmeyeceğiz. İstedığımız tek şey **RUMUZ** yazılı olan kısma ilk uyguladığımız ankette yazdığın rumuzu yazmandır.

Yardımin için şimdiden teşekkür ederiz.

SORU 1. Cinsiyetini belirtir misin?

- ¹ Erkek
² Kız

SORU 2. Doğum tarihini yazar mısın?

...../...../19....

SORU 3. İlk sigara anketini yanıtladığın dönemle karşılaştırdığında, şu andaki sigara içme durumunu işaretler misin?

- ¹ İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, halen sigara içiyorum. **(Soru 4'e geçiniz)**
² İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, şu anda bıraktım içmiyorum. **(Soru 12'ye geçiniz)**
³ İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum ancak şu anda içiyorum. **(Soru 14'e geçiniz.)**
⁴ İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum, halen içmiyorum. **(Soru 22'ye geçiniz)**

“İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, halen sigara içiyorum” diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 4. İlk anketi yaptığımız dönemle şu anı karşılaştırdığında, içtiğin sigara miktarını nasıl değerlendiriyorsun?

- ¹ Sigara içmeyi arttırdım. **(Soru 5'e geçiniz.)**
² Sigara içmeyi azalttım. **(Soru 6'ya geçiniz.)**
³ Aynı düzeyde sigara içiyorum. **(Soru 7'ye geçiniz.)**

SORU 5. İçtiğin sigara sayısını arttırmada aşağıda belirtilmiş nedenlerden hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Ailemin etkisi
² Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
³ arkadaşlarımın etkisi
⁴ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁵ Diğer, belirtiniz.....

(Soru 7'ye geçiniz)

SORU 6. İçtiğin sigara sayısını azaltmada aşağıda belirtilmiş nedenlerden hangilerinin etkili olduğunu düşünüyorsun? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Ailemin etkisi
² Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
³ arkadaşlarımın etkisi
⁴ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁵ Diğer, belirtiniz.....

(Soru 7'ye geçiniz)

SORU 7. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum
³ Kararsızım

SORU 8. Gelecekte sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 9'a geçiniz.**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 22)**

SORU 9. Sigarayı ne zaman bırakmayı düşünüyorsun? Belirtir misin?

.....

SORU 10. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim duyuyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 11'e geçiniz**)
² Hayır(**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 22)**

SORU 11. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinmen olduğunu belirtmiştin? Nasıl bir yardıma ya da yardımlara gereksinmen olduğunu belirtir misin?

.....
 .....

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ.(SORU 22'YE GEÇİNİZ.)

"İlk anket yapıldığında sigara içiyordum, şu anda bıraktım içmiyorum" diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 12. Sigara içmeyi ne zaman bıraktın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 13. Sigara içmeyi neden bıraktın? (birden fazla şık işaretleyebilirsin)

- ¹ Ailemin etkisi
² Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
³ Arkadaşlarımın etkisi
⁴ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁵ Diğer, belirtiniz.....

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ.(SORU 22'YE GEÇİNİZ.)

“İlk anket yapıldığında sigara içmiyordum ancak şu anda içiyorum” diyenler için yanıtlanacak sorular

SORU 14. Sigara içmeye ne zaman başladın?

- ¹ ..... gün önce
² ..... ay önce

SORU 15. Sigara içmeye neden başladın? (birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- ¹ Ailemin etkisi
² Televizyon, radyo, gazete, dergi vb gibi medya araçlarından duyduklarımın etkileri
³ Arkadaşlarımın etkisi
⁴ Öğretmenlerimin ve okulun etkisi
⁵ Diğer, belirtiniz.....

SORU 16. Günde kaç tane sigara içiyorsun?

..... tane

SORU 17. Sigarayı bırakmayı istiyor musun?

- ¹ Evet istiyorum
² Hayır istemiyorum
³ Kararsızım

SORU 18. Gelecekte sigarayı bırakmayı düşünüyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 19'a geçiniz.**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 22**)

SORU 19. Sigarayı ne zaman bırakmayı düşünüyorsun? Belirtir misin?

.....

SORU 20. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinim duyuyor musun?

- ¹ Evet (**Soru 21'e geçiniz**)
² Hayır (**Tüm öğrenciler için yanıtlanacak sorular bölümüne geçiniz. Soru 22**)

SORU 21. Sigarayı bırakma konusunda yardıma gereksinmen olduğunu belirtmiştin? Nasıl bir yardıma ya da yardımlara gereksinmen olduğunu belirtir misin?

.....
 .....

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR BÖLÜMÜNE GEÇİNİZ.(SORU 22'YE GEÇİNİZ.)

TÜM ÖĞRENCİLER İÇİN YANITLANACAK SORULAR

SORU 22. İlk anketin uygulanmasından sonra geçen süre içerisinde sigara ile ilgili herhangi bir eğitim aldın mı?

¹ Evet, bu eğitimi, nereden ve kimden aldığını belirtir misin? **(Soru 23'e geçiniz)**

.....
² Hayır **(Soru 24'e geçiniz)**

SORU 23. İlk anketin uygulanmasından sonra geçen süre içerisinde eğitim aldığını belirttin. Bu eğitimin sigara konusundaki bilgi düzeyini ne şekilde etkilediğini düşünüyorsun?

¹ Çok yararlı olduğuna inanıyorum.

² Yararlı olduğuna inanıyorum.

³ Az yararlı olduğuna inanıyorum

⁴ Yararlı olmadığına inanıyorum.

SORU 24. Ailende sigara içen var mı?

¹ Evet **(Soru 25'e geçiniz)**

² Hayır **(Soru 27'ye geçiniz)**

SORU 25. Ailende sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalışıyor musun?

¹ Evet **(Soru 26'ya geçiniz)**

² Hayır **(Soru 27'ye geçiniz)**

SORU 26. Ailende senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu?

¹ Evet

² Hayır

SORU 27. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) sigara içen var mı?

¹ Evet **(Soru 28'e geçiniz)**

² Hayır **(Soru 30'a geçiniz)**

SORU 28. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) sigara içenleri sigarayı bırakmaları için ikna etmeye çalıştın mı?

¹ Evet **(Soru 29'a geçiniz)**

² Hayır **(Soru 30'a geçiniz)**

SORU 29. Ailen dışında yakın çevrende (akrabalar, komşular gibi) senin yardımlarınla sigarayı bırakanlar oldu mu? ¹ Evet

² Hayır

SORU 30. İlk anketi uyguladığımız dönemle karşılaştırınca sigara içen öğretmenlerinin koridor, bahçe gibi ortak kullanım alanlarında sigara içme durumlarını nasıl algılıyorsun?

¹ Sigara içme davranışlarının değişmediğini düşünüyorum.

² Sigara içme davranışlarında azalma olduğunu düşünüyorum.

³ Sigara içme davranışlarında artış olduğunu düşünüyorum

SORU 31. Sigara ile ilgili okulunuzda eğitim çalışması yapılmasını ister misin?

¹ Evet **(Soru 32'ye geçiniz)**

² Hayır **(Soru 33'e geçiniz)**

SORU 32. Sigara ile ilgili yapılacak eğitim çalışmalarında aktif olarak yer almak ister misin?

¹ Evet

² Hayır

SORU 33. Sigarada bulunan bağımlılık yapıcı madde aşağıdakilerden hangisidir?

- ¹ Arsenik
- ² Potasyum 210
- ³ Nikotin
- ⁴ Karbonmonoksit
- ⁵ Karbondioksit
- ⁶ Katran

SORU 34. Sigarada bulunan ve kırmızı kan hücrelerindeki hemoglobin ile birleşerek vücuda oksijen girmesine engel olan madde hangisidir?

- ¹ Arsenik
- ² Potasyum 210
- ³ Nikotin
- ⁴ Karbonmonoksit
- ⁵ Karbondioksit
- ⁶ Katran

SORU 35. Sigara-kanser ilişkisiyle ilgili düşünceniz aşağıdaki iki şıktan hangisine uymaktadır?

- ¹ Sigaranın kansere yol açıp açmadığı henüz kesin olarak bilinmemektedir.
- ² Sigaranın bazı organ kanserlerine neden olduğu kesin olarak bilinmektedir. Ve sigaranın kanser yaptığı bazı organlar şunlardır;.....

SORU 36. Sigarayla ilgili olarak aşağıdaki ifadeler hakkında görüşünüze uygun olanı İşaretleyiniz.

	Doğru (1)	Yanlış (2)	Fikrim Yok (3)
Sigara ancak her gün içilirse zararlı olabilir.	☐	☐	☐
Sigaranın dumanı içe çekilmezse zararlı değildir.	☐	☐	☐
Çevredeki sigara dumanı bebek ve çocukların sağlığına zararlıdır.	☐	☐	☐
Akciğer kanserine yakalananların hemen hepsi sigara içen kişilerdir.	☐	☐	☐
Hamile kadınlar sigara içerlerse ya da sigara içilen yerlerde yaşarlarsa bebeğin hayatını tehlikeye sokarlar.	☐	☐	☐
Sigara; kalp, beyin ve bacak damarlarını tıkayan hastalıkların nedenidir.	☐	☐	☐
Sigara içenler genellikle, içmeyen kişilerden daha genç yaşta ölürlür.	☐	☐	☐
Sigara içenler içmeyenlerin yanında sigara içtiklerinde, içmeyenlerin de sağlığına zarar verirler.	☐	☐	☐
Öksürük, balgam çıkarma ve nefes darlığı ile görülen akciğer hastalığına sigara içen kişiler er geç yakalanır.	☐	☐	☐
Sigara kalp atışlarının hızlandırır.	☐	☐	☐
Sigara kan basıncını düşürür.	☐	☐	☐
Sigara, alkol ve esrar gibi bağımlılık yapıcı bir maddedir.	☐	☐	☐
Ara sıra içenlerin çoğu, zamanla her gün içmeye başlarlar. O zaman isteseler bile sigarayı bırakmakta güçlük çekerler.	☐	☐	☐

Teşekkürler....

EK:3**EĞİTİM MATERYALLERİ:****1- 133 Adet Slayt**

- 1.1. Sigara ve Sigaranın Sağlığa Zararları (52 Slayt)
- 1.2. Sigarayı Nasıl Bırakırım? (30 Slayt)
- 1.3. Sigara ve Sağlık Konusunda Sık Sorulan Sorular ve Cevapları. (51 Slayt)

Toraks Derneği Tütün ve Sağlık Çalışma Grubu (Sigaranın Zararları)

Toraks Derneği Tütün ve Sağlık Çalışma Grubu (Tütün ve İnsan Sağlığı)

Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü (Sigara ve Vücudumuz)

Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü Ruh Sağlığı ve Sosyal Hastalıklar Şube Müdürlüğü
(Sigara ve Sağlık Konusunda Sık Sorulan Soru ve Cevapları)

Balıkesir İl Sağlık Müdürlüğü (Bırak Kazan Kampanyası 2-29 Mayıs 2002)

2- 2 Adet El Broşürü

2.1. Sigaranın Etkileri (Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü)

2.2. Kendinizi Yenileyin Sigarayı Bırakın (Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü)

3- 8 Adet Afiş

Sağlık Bakanlığına ait afişler